

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE
PEDAGOĢIJAS NODAĻA

**KRIEVU VALODAS KĀ OTRĀS SVEŠVALODAS IZVĒLES
NOSACĪJUMI LATVIEŠU SKOLĀS**

MAĢISTRA DARBS

Autors: Kristīne Soboļeva

Studenta apliecības Nr.: ks16083

Darba vadītājs:

Dr.paed., Mg.phil. prof. Zanda Rubene

RĪGA

2018

ANOTĀCIJA

Maģistra darba uzdevums izpētīt krievu valodas kā otrās svešvalodas izvēles nosacījumus latviešu skolās. Darbā tika pievērsta uzmanība krievu un angļu valodas nozīmei Latvijā un ārpus tās. Darb autore ir veikusi anketu analīzi, un noskaidrojusi kādas ir universālās parādības krievu valodas mācīšanai, kuras ir raksturīgas Latvijas skolēniem un skolotājiem.

Maģistra darba mērķis – izpētīt krievu valodas kā otrās svešvalodas izvēles nosacījumus latviešu skolās, kā arī izstrādāt rekomendācijas krievu valodas kā svešvalodas apgūšanā skolēniem. Mērķa sasniegšanai, pamatojoties uz pedagoģiskās un teorētiskās literatūras atzinumiem, ir aplūkoti vēsturiskie un mūsdienīgie aspekti.

Atslēgas vārdi: izvēles nosacījumi, svešvaloda, krievu valoda, daudzvalodība, bilingvālā mācīšanās, integrācija, kultūra

ABSTRACT

The aim of this master thesis is to study the conditions for choosing Russian language as second foreign language in Latvian schools. In the thesis, attention is drawn to the importance of Russian and English in Latvia and outside of it. In this paper, an analysis of a survey is present, and universal phenomena which are characteristic of Latvian students and teachers in learning of Russian language are defined.

The aim of the master thesis is to explore the conditions of Russian language as second foreign language choice, and to develop recommendations for students for acquiring knowledge of Russian as a foreign language. To achieve this goal, historical and modern aspects are inspected with the help of pedagogical and theoretical literature.

Key words: choice conditions, foreign language, Russian language, multilingualism, bilingual learning, integration, culture

SATURS

IEVADS.....	1
1. KRIEVU VALODA UN KULTŪRA LATVIJĀ.....	5
1.1. Krievu nacionālā minoritāte Latvijā: ieskats vēsturē.....	5
1.2. Krievu valodas kā otrās svešvalodas vispārīgais raksturojums mūsdienu Latvijas izglītības sistēmā.....	10
1.3. Svešvalodu apguves principi Latvijas vispārējā izglītībā.....	19
2. KRIEVU VALODAS KĀ OTRĀS SVEŠVALODAS IZVĒLES NOSACĪJUMU IZPĒTE.....	27
2.1. Pētījuma metodoloģija un norise.....	27
2.2. Skolēnu anketēšanas rezultātu analīze.....	31
2.3. Skolotāju anketēšanas rezultātu analīze.....	52
2.4. Ieteikumi krievu valodas kā otrās svešvalodas veicināšanai latviešu skolās.....	60
NOBEIGUMS.....	63
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS.....	66
PIELIKUMI.....	70
Pielikums 1.....	70
Pielikums 2.....	72
Pielikums 3.....	76
Pielikums 4.....	79

IEVADS

Latvija ieņem godpilno trešo vietu svešvalodu prasmes ziņā, piekāpjoties vien Lietuvai (97,3%) un Luksemburgai (98,9%). Pēc Centrālās statistikas datiem, Latvijā 95% pieaugušo vecumā no 25 līdz 64 gadiem pārvalda vismaz vienu svešvalodu, 46% prot divas, 36% - vienu, bet 13% pārzin trīs un vairāk. Arī jaunākā paaudze visbiežāk zina vienu vai divas svešvalodas, un skolā priekšroka tiek dota angļu (97,9%), krievu (39,7%), vācu (13,4%) vai franču (2,2%) valodai¹.

Pēc 2000. gada tautas skaitīšanas datiem, 75,3% latviešu prot krievu valodu². Nav pamata nereti izteiktajai atziņai, ka jaunā latviešu paaudze krievu valodu nepratīs un līdz ar to aplūkojamā problēma izzudīs pati no sevis. Krievu valodu prot 18,7% septiņgadīgu latviešu bērnu, šis procents pakāpeniski palielinās, sasniedzot 81% deviņpadsmitgadīgu latviešu vidū, kas liecina par valodu zināšanu bagātību. Protams, svarīgi arī saprast, ka runa ir par konkrētas valodas lietošanu konkrētos apstākļos. Mūsdienās ļoti daudz ir runāts par valodu lietojumu Latvijā un nevar nepiekrīst, ka krievu valoda Latvijā, joprojām ir viena no populārākajām valodām.

Krievu valodu kā otro svešvalodu 2014./2015. mācību gadā apguva 59 330 skolēnu jeb 30% no kopējā skolēnu skaita no 1. līdz 12. klasei. Pēdējo septiņu gadu laikā skolēnu skaits, kuri izvēlas apgūt krievu valodu kā otro svešvalodu, samazinājies. Vispārizglītojošās dienas skolās 2015./2016. mācību gadā svešvalodu apguva 98,6 % skolēnu³. Iepriekšējā mācību gadā svešvalodas mācījās 92,4 %. Tas saistīts ar lēmumu ar 2014./2015. mācību gadu ieviest obligāto svešvalodu apguvi no 1. klases. Par otrās svešvalodas izvēli un apguvi skolēniem nav ierobežojumi, tādējādi skolām ir iespēja ieviest daudzas svešvalodas un skolas ciena gan vecāku izvēles iespējas, gan arī pašu skolēnu vēlmēs. Arī no skolām ir atkarīga svešvalodu izvēles daudzveidība un iespēja nodrošināt nepieciešamos pedagogus.

Turklāt, secinot pēc statistikas datiem par 2017.gadu, skolēnu svešvalodu apguve vispārizglītojošajās skolās 2015./2016. mācību gadā bija aktīva - 56,8% apgūst 1 svešvalodu, 39,5% skolēnu apgūst 2 svešvalodas un 2,4% skolēnu apgūst jau 3–4 svešvalodas⁴. Izglītības un zinātnes ministre Mārīte Seile ir teikusi, ka skolēniem jānodrošina tāda izglītība, kas dotu stabilu pamatu gan tālākai personīgai izaugsmei, gan konkurētspējai darba tirgū un gatavībai mācīties visa mūža garumā. Ja analizē valsts statistikas datus, tad var droši teikt, ka svešvalodu apgūšana Latvijā

¹ Informācija par 2012./2013.mācību gadu (LR Izglītības un zinātnes ministrijas dati). Pieejams: <http://www.csb.gov.lv/notikumi/85-skolenu-macas-svesvalodas-95-pieauguso-zina-vismaz-vienu-svesvalodu-39154.html>

² 2002. gada ES «Eurobarometer» pētījums, Pieejams: www.homework.lv/files_tasks/33769-758850.doc

³ Galvenie statistikas rādītāji, Centrālā statistikas pārvalde, 2017.

Pieejams: http://www.csb.gov.lv/sites/default/files/nr_03_latvija_galvenie_statistikas_raditaji_2017_17_00_lv.pdf

⁴ Turpat.

ir ļoti augstā līmenī un jāsaprot, ka ar jebkuru svešvalodu, kuru apgūstam, ir iespēja ne tikai iepazīt citas kultūras vērtības, bet arī saņemt dzīves pieredzi un lielākas iespējas nodarbinātībai.

Ņemot vērā Latvijas ģeogrāfisko atrašanās vietu, sociālekonomiskās intereses, vēsturisko pieredzi, Latvija var lepoties ar dažādo tautību, valodu un kultūru klātesamību. Latvijā var parūpēties par kultūrintitātes sastāvdaļām⁵. Protams, zināmie dati par etnisko izcelsmi ne vienmēr precīzi parāda valodas atšķirības, jo pastāv tāda tendence, ka ir latvieši, kas lieto krievu valodu, un ir krievi, kas pamatā lieto latviešu valodu. Mūsdienās, bērnam, kura ģimenē runā tikai latviešu valodā, ir iespēja bagātināties no saviem vienaudžiem un apgūt krievu vai kādas citas valodas zināšanas. Valodu zināšanas ir katra cilvēka bagātība, tās ceļ indivīda konkurētspēju.

Mūsdienīgo pasauli raksturo daudzvalodība un daudzveidība, tāpēc progresīvas valsts izglītības sistēmai ir jā sagatavo skolēni dzīvei daudzvalodīgā vidē, kas palīdzētu nodrošināt iespējas izvēlēties prioritātes nākotnē. Arī Internetam mūsdienās ir liels spēks, jo jebkurš lietotājs lieto vismaz divas-trīs valodas (savu dzimto un dažas no ANO pieņemtajām valodām vai krievu valodu). Visbiežāk Internetā papildus dzimtai valodai, lieto angļu valodu, kura skaitās pirmā obligātā svešvaloda skolās.

Globalizācijai un robežu paplašināšanās tendencēm ir cieša saistība ar valodas un identitātes maiņu, nepieredzētu kultūru, valodu un etniskās daudzveidības uzplaukumu. Viena no šobrīd pamanāmākajām globalizācijas izpausmēm ir valodu konkurence, kuras spilgtākais piemērs ir angļu valodas un krievu valodas arvien pieaugošā loma uzņēmējdarbības vidē, plašsaziņas līdzekļos, izglītībā un zinātnē. Tādējādi, Latvijā krievu valodas aktualitāte saglabājas ģeopolitisku iemeslu dēļ (Staris, Ūsiņš, Žukovs, 2000).

Globalizācijas procesi saistāmi ar citiem latviešu valodas situācijas attīstībai aktuāliem procesiem – ar svešvalodu ietekmi un migrāciju. Eksperti norāda uz angļu valodas ietekmi (latviešu valodas terminoloģijā, plašsaziņas līdzekļos un tehnoloģijās, arī ikdienas sarunvalodā), atzīmē migrācijas (gan valstī iebraukušo, gan no valsts izbraukušo aspektā), jauno tehnoloģiju un citu mūsdienu globālās pasaules attīstības procesu ietekmi. Lielāka mobilitāte ES robežās, vienotais tirgus, migrācijas plūsmas un globalizācija – visu šo iemeslu dēļ iedzīvotāji ik dienas saskaras ar aizvien lielāku valodu daudzveidību.

Dažādās valodas ir Eiropas bagātība, un ES daudzvalodība un kultūru daudzveidība tiek uzskatīta par milzīgu konkurētspējas priekšrocību. Šobrīd daudzi darba devēji pieprasa divu svešvalodu – angļu un krievu zināšanas, lai varētu veiksmīgi strādāt dažādos virzienos.

⁵ Latviešu valsts aģentūra, Valodas situācija Latvijā: 2004-2010.
Pieejams: <http://www.izm.gov.lv/images/statistika/petijumi/30.pdf>

Skolēniem nav viegli izvēlēties kādu otro svešvalodu mācīties skolā, jo šī izvēle ir jāizdara 6.klasē un valodas izvēle ir saistīta ar tālākajām perspektīvām Latvijā vai ārpus tās. Lēmumu pieņemšana ir viens no svarīgākajiem un vienlaikus arī grūtākajiem un riskantākajiem pienākumiem, ja skatītamies no psiholoģijas aspekta. Slikts lēmums var radīt zaudējumus un dažkārt pat neatgriezenisku ietekmi gan uz darījumiem, gan cilvēka dzīvi. Tādējādi izvēle un lēmuma pieņemšana ir saistīta ar atbildību un risku.

Viena no psiholoģijas teorijām, kura skaidro cilvēku uzvedību, kā arī uzvedību pieņemot lēmumus, ir kompetences teorija. Psiholoģijā eksistē divas galējas pozīcijas jautājumā par daudzveidību izvēles procesā (Солнцева, Смолян, 2009):

1. Subjektīvā pozīcija. Saskaņā ar šo pozīciju, cilvēciski lēmumi pilnīgi vai vairākos gadījumos ir atkarīgi no personības struktūras, kura savukārt tiek noteikta kā stabila personības īpašību kopums, kā spējas, temperaments, baiļu pakāpe, gribasspēks un tīl.

2. Situativitāte. Dotajai pozīcijas ir raksturīgs tas, ka ārēja vide ir cilvēcisku lēmumu pieņemšanas noteicošais faktors nevis atsevišķa cilvēka personība. Tieši fiziskā un sociālā vide manipulē un valda par cilvēku uzvedību. Pie dotajiem faktoriem attiecas rūpniecības uzņēmumu un plašsaziņas līdzekļu organizācija, izglītības un aprūpes institūti, ekonomika un tirgus situācija, saskarsmes līdzekļi un arhitektūra. Tādējādi, cilvēka lēmumi ir atkarīgi no apstākļiem.

Skolotāja profesijas izvēle arī nav viegla un pēc dažādiem statistikas datiem, lielākā daļa skolotāju ir sievietes. Jaunie skolotāji ir laipni lūgti jebkurā skolā, jo pasaule nestāv uz vietas un arī izglītības joma paliek arvien plašāka. Par skolotājiem kļūst, ja piemīt vēlme strādāt ar bērniem un pieaugušajiem, un ir iespēja ietekmēt bērnu un pieaugušo nākotni. Galvenie skolotāja profesijas izvēli ietekmējošie faktori ir darbs sabiedrības labā, pozitīva iepriekšējā mācīšanās vai mācīšanas pieredze, profesionālā pilnveide, sociālekonomiskā stāvokļa ietekme, alternatīva izvēle, darba vide, sabiedrības ietekme un profesijas prestižs.

Pētāmā problēma: Krievu valoda konkurē ar angļu valodu sociālajā un kultūras vidē.

Pētījuma **objekts:** Valodu apguve latviešu skolās

Pētījuma **priekšmets:** Krievu valodas kā otrās svešvalodas izvēles nosacījumi.

Pētījuma **mērķis:** Izpētīt krievu valodas kā otrās svešvalodas izvēles nosacījumus latviešu skolās.

Pētījuma **uzdevumi:**

1. Analizēt teorētisko literatūru par krievu valodas attīstību Latvijā.
2. Analizēt teorētisko literatūru par svešvalodu nozīmi pedagoģiskā procesā.

3. Veikt aptaujas ar skolēniem, latviešu un krievu valodas skolotājiem.
4. Pamatojoties uz empīrisko datu analīzi, izstrādāt secinājumus krievu valodas kā otrās svešvalodas izvēlei latviešu skolās.

Pētījuma jautājumi:

1. Kā latviešu ģimeņu bērni redz savas karjeras iespējas, mācoties skolā krievu valodu?
2. Kādi nosacījumi ir krievu valodas kā otrās svešvalodas izvēlei latviešu skolās?

Pētījuma metodes:

1. Teorētiskās literatūras un avotu analīze
2. Publikāciju atlase un analīze
3. Skolēnu un skolotāju anketēšana\aptauja

Pētījuma bāze:

1. 24 krievu valodas skolotāji
2. 257 latviešu skolu skolēni

Maģistra darba struktūru veido ievads, divas nodaļas ar apakšnodaļām, nobeigums, izmantotās literatūras saraksts un četri pielikumi. Pirmajā nodaļā tiek izskatīta un analizēta teorētiskā literatūra, raksturots krievu valodas vēsturiskais un mūsdienu aspekts, svešvalodu apguves principi un to loma mūsdienu skolēnu dzīvē, kā arī izpētīta valodu integrācija un bilingvisms, izprotot mūsdienu nostādnes un likumus. Otrajā nodaļā aprakstīti un analizēti skolēnu un skolotāju krievu valodas lietojuma nosacījumu empīriskā izpētē, kas tika veikta, izmantojot kvantitatīvās empīriskās metodes datu iegūvi, izpētot skolēnu un skolotāju viedokļus par krievu valodas kā otrās svešvalodas izvēles nosacījumiem, kā arī bija apkopoti aptaujāto uzskati un intereses. Iegūtie dati tiek analizēti, lai saprastu skolēnu intereses un vēlmes krievu valodas mācīšanās ietvaros, un izvirzītu ieteikumus. Nobeigums apkopo pētījuma teorētiskās un empīriskās nodaļu informāciju, balstoties uz secinājumu izstrādi.

1. KRIEVU VALODA UN KULTŪRA LATVIJĀ

1.1. Krievu nacionālā minoritāte Latvijā: ieskats vēsturē

Pēcpadomju periodā Latvijai jāsaskaras ar (mantojumā iegūtiem) sarežģītiem un politiski delikātiem jautājumiem, kas saistīti ar valodu, etniskajiem aspektiem un sociālo integrāciju. Šie jautājumi ļoti stipri ietekmē izglītības jomu un tādējādi rada nopietnas problēmas izglītības politikai Latvijā.

Runājot par krievu tautību Latvijas teritorijā, tad svarīgi pieminēt, ka Latvijas neatkarības gadi bija labvēlīgi skaitliskam pieaugumam un pēc 1897.gada tautas skaitīšanas datiem Latvijā dzīvoja 232 tūkstoši krievu tautības iedzīvotāju, kas bija 12% no kopējā iedzīvotāju skaita (Volkovs, 1996). I Pasaules kara zaudējumi ietekmēja krievu tautības iedzīvotājus –to skaits samazinājās divās reizēs. Pēc 1925.gada statistikas, krievu skaits bija 193,6 tūkstoši cilvēku un nākamo desmit gadu laikā cilvēku pieaugums bija neliels, jo 1935.gadā krievu tautības iedzīvotāju bija 10,5%⁶⁷. V.Volkovs rakstīja arī par to, ka salīdzinājumā ar cara laikiem, krievi ieguva ievērojami vairāk „lauku un agrāro” iezīmju, bet zaudēja „pilsētas un industriālās” iezīmes (Volkovs, 1996). 30.gadu sākumā daudzi krievu tautības iedzīvotāji dzīvoja Latvijā lauku apvidos un lielākā daļa no tiem nodarbojās ar lauksaimniecību.

Ieskatoties vēsturē, pirmā izglītības iestāde Rīgā ar krievu mācību valodu tika dibināta ar Katrīnas II reformas ieviešanu. Šī skola bija domāta zēniem, bet arī meitenēm ļāva tajā mācīties, jo 18.gada beigās Rīgā nebija citu mācību iestāžu, kur varētu mācīties tieši krievu tautības meitenes. Skolā mācīja krievu gramatiku, Krievijas ģeogrāfiju, aritmētiku, ģometriju un rasēšanu (Staris, 2000).

1820.gadā Rīgas skolu noteikumi neparedzēja krievu valodas mācīšanu elementārskolās, tādējādi 1826. gadā, mācību apgabala kurators, izvirzīja prasību ieviest visās pilsētas elementārskolās krievu valodu 4 stundas nedēļā, kā obligātu mācību priekšmetu (Staris, 2000).

No 1885. līdz 1890. gadam krievu valodu visās Baltijas guberņu skolās un augstskolās ieviesa kā obligātu (Staris, 2000). Noteica, ka arī tautskolās visi mācību priekšmeti, izņemot reliģiju un baznīcu dziedāšanu, obligāti ir jā māca krieviski.

20.gs. sākumā pedagoģisko ideju īstenošanu sekmēja Latvijas skolotāju biedrības organizētās lekcijas par dažādiem pedagoģijas, psiholoģijas un citiem jautājumiem (Staris, Ūsiņš, Žukovs, 2000), kas attīstīja metožu izmantošanu bērnu audzināšanā un mācīšanā. Tajā laikā ļoti

⁶ Ceturtā tautas skaitīšana Latvijā 1925.gadā. Rīga, 1925. 286.-287.lpp.

⁷ Ceturtā tautas skaitīšana Latvijā 1935. gadā. Rīga, 1936. 287.lpp.

liela ietekme bija pedagoģijas un izglītības biedrībām. Kā secinājums – latviešu skolotāju konferences un sapulces ieņēma samērā lielu varu sabiedrībā.

Ir zināms, ka Latvijā nodibinājās un sāka attīstīties demokrātiska valsts, parlamentārā republika. Izmaiņas notika periodā no 1918.gada līdz 1934.gadam, kuru laikā tika īstenoti demokrātiskās valsts skolu politika. Šis process tajā laikā bija grūti realizējams, jo pirmajā valsts pastāvēšanas periodā, Latvijas teritorijā valsts orgānu darbību ietekmēja vācu karaspēka un padomju varas sekas.

Par jauno skolu politiku var spriest tikai no 1919.gada beigām, jo tieši šajā laikā tika pieņemti izglītības likumi un nozīmīgs bija arī 1934.gadā pieņemtais izglītības likums, kas bija sastādīts, iekļaujot jaunas izmaiņas skolu politikā (Saleniece, 2002).

Tautībām, kuras dzīvoja Krievijas impērijas teritorijā, tika dota iespēja īstenoties un attīstīties kā valsts nacionālai minoritātei.

Jēdziens “minoritāte” kā kultūras kopiena (rase, reliģija, valoda) starptautiskajā praksē tika izmantots 1919. gadā Versaļas Miera konferencē, kur tas tika iekļauts miera līgumos starp Austrāliju un Ungāriju, Osmaņu impēriju un Prūsiju (Andersone, Ķestere, Rutka, 2015:255). ANO dokumenti 1970. gadu beigās definē mazākumu kā grupu, kas ieņem nedominējošu stāvokli, kura locekļi (valsts pilsoņi) ir etniskie, reliģiskie vai valodas raksturojami, kas atšķiras no pārējā iedzīvotāju skaita, ka arī ir runāts par solidaritātes sajūtu, kas vērsta uz savas kultūras, tradīciju, reliģijas vai valodas saglabāšanu (Andersone, Ķestere, Rutka, 2015: 255-256). Līdzīgu definīciju var atrast arī Latvijas oficiālajos dokumentos: 2005.gadā ar likumu „Par Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību” tika pieņemta un apstiprināta 1995.gada 1.februāra Vispārējā konvencija par nacionālo minoritāšu aizsardzību (turpmāk — Konvencija). Šī likuma 2. pantā tika definēts nacionālo minoritāšu jēdziens, nosakot, ka termins "nacionālās minoritātes", kas nav definēts Konvencijā, (Konvencijas izpratnē) nozīmē Latvijas pilsoņus, kuri kultūras, reliģijas vai valodas ziņā atšķiras no latviešiem, paaudzēm ilgi tradicionāli dzīvojuši Latvijā un uzskata sevi par piederīgiem Latvijas valstij un sabiedrībai, vēlas saglabāt un attīstīt savu kultūru, reliģiju vai valodu⁸.

Runājot par vienu no Baltijas valstīm – Latviju, 1940. gadā tā tika iekļauta Padomju Savienībā un 1991. gadā atguva neatkarību. Latvijas sabiedrība ir nepārprotami daudznacionāla, un tās vēsture ir saglabājusi dažādu pieredzi attiecīgi nacionālajām minoritātēm gan demokrātijas, gan diktatūras periodos (Andersone, Ķestere, Rutka, 2015). Nacionālo minoritāšu sastāvs ir

⁸ Latvijas Republikas Kultūras ministrija. Nacionālā identitāte, pilsoniskā sabiedrība un integrācijas politikas pamatnostādnes. Pieejams: <https://www.km.gov.lv/lv/integracija-un-sabiedriba/mazakumtautibas/dokumenti>

daudzveidīgs - etniskās grupas, kas Latvijā dzīvojušas simtiem gadu, un imigranti un viesstrādnieki, kas Latvijā ieradušies salīdzinoši nesen.

Nacionālās minoritātes Latvijā gan vēsturiski, gan mūsdienās ir skaidri apzinājušās sevi un atbalsta savas kultūras autonomiju – procesus, kurus apzināti veido etniskā minoritāte, kas apzinās sevi kā kultūras kopienu, kas uztur savu identitāti un pārstāv kopienas tiesības svarīgās sabiedrības dzīves sfērās – izglītībā, militārajā dienestā un politiskajā dzīvē (Volkovs; Cimdiņa, Honovs, 2010).

Jautājums par tēvzemes attieksmi pret nacionālajām minoritātēm teritoriāli mazo Baltijas valstu situācijas kontekstā ir īpaši svarīgs: piemēram, krievi veido tikai vienu no nacionālajām minoritātēm, bet Krievijas teritoriālais plašums, ārpolitikas paziņojumi un robežas tuvināšanās liek krievu minoritātei izcelties starp citām minoritātēm, stiprina savu pašapziņu (Andersone, Ķestere, Rutka, 2015:256). Latvijas ģeogrāfiskais stāvoklis ietekmēja iedzīvotāju situāciju, tādējādi krievu tautības iedzīvotāji vairākumā bija pamatiedzīvotāji un krievu skolas Latvijā bija samērā labvēlīgākas, nekā krievu emigrantu skolas.

Attiecības ar tēvzemi, tās teritoriālais attālums ir viens no aspektiem, kas rada nevienlīdzību starp nacionālajām minoritātēm. Tomēr galvenais starptautiskās sabiedrības rūpju objekts ir nodrošināt minoritāšu vienlīdzību ar vairākumu – iespējams piedalīties valsts ekonomiskajā un politiskajā dzīvē, kā arī saglabāt vienas kopienas identitāti (Andersone, Ķestere, Rutka, 2015:256).

Lai gan skolu skaits ar latviešu mācībvalodu pieaug, tomēr saglabājas ievērojama plaisa starp politikas vēlmēm un realitāti skolās. Izglītība ir nozīmīgs jautājums šajā jomā, proti, vienlīdzīgas iespējas iegūt izglītību. Tā kā politiskā un sociālā sistēma, tostarp izglītība, valstī ir izveidota ar lielāko daļu minoritāšu vienlīdzību.

Starptautiskajos līgumos bieži vien tiek uzsvērtas tiesības izglītībā izmantot valsts valodu kā vienlīdzības līdzekli starp vairākumu un minoritātēm; pedagoģiskā literatūra min daudzveidības (kultūras, valodas, reliģijas) ieplūdi vienotā izglītības sistēmā kā nozīmīgu integrācijas procesu – etniskās piederības un kultūras dažādības svinēšanu klasē. Tomēr vairāki pētnieki šodien uzskata, ka šāda labi domāta multikulturālisma atzīšana un popularizēšana skolā noved pie nacionālo minoritāšu hierarhijas izveides un norāda uz atšķirībām (Andersone, Ķestere, Rutka, 2015; Iram, Wahrman, 2003). Tomēr, mūsdienās starpkultūru izglītība ļauj cilvēkiem labāk izprast citam citu, iepazīt dziļāk savu un citu kultūru. Pedagoģiem jāspēj pielāgoties multilingvistiskai un multikulturālai sabiedrībai, lai varētu atbalstīt skolēnu nākotnes ieceres.

Latvijā situācija par nacionālo kultūru hierarhiju ir bieži apspriežama mūsdienās, jo vairākums (latvieši) dzīvo blakus mazākumam (krievi) un tādējādi šīs kultūras ir cieši saistītas. Izglītības jomā, piemēram, ir jautājums par mūsdienu skolotājiem - kurā informācijas telpā

skolotāji dzīvo, mācot un audzinot bērnus? Ņemot vērā iepriekš minēto, mēs bieži varam dzirdēt iebildumus par sabiedrības viedokli, kurš nereti iet pretī integrācijas mērķiem.

1918. gada 18. novembrī Latvija kļuva par neatkarīgu valsti, kuras tauta vēsturiski bija attīstījusies kā daudznacionāla un daudzvalodu valsts. Nacionālās minoritātes veidoja aptuveni ¼ no Latvijas iedzīvotājiem (Vediščeva, 2011), 1935. gadā viņu vidū bija 10,5% krievu, 4,8% ebreju, 3,1% vāciešu, 2,5% poļu, 1,3% baltkrievu un 1,1% lietuviešu, kā arī neliels procents citu tautību pārstāvju (Andersone, Ķestere, Rutka, 2015; Latvijas statistikas atlases, 1938). Uz to brīdi, latviešu valoda, kas bija valsts valoda, nebija tik populāra, jo ikdienas dzīvē tika izmantotas vācu un krievu valodas.

8. decembrī tika pieņemts 1919. gada "Likums par mazākumtautību skolām Latvijā". Šis likums nosaka, ka valsts un komunālās iestādes piešķir līdzekļus mazākumtautību skolu uzturēšanai atbilstoši attiecīgās minoritātes skaitam. Tās mācās visos obligātās izglītības posmos (pirmsskolā, pamatskolā un papildskolā). No 6. līdz 16. gadu vecumam mācības bija dzimtajā valodā. Valsts un pašvaldību institūcijām bija jāuztur atbilstošs skolu skaits katrai tautībai, cik tas nepieciešams viņu bērnu izglītošanai. Latvijas pilsoņiem, kas nāk no nacionālajām minoritātēm, bija tiesības pieprasīt speciālās klases atvēršanu, ja viņiem būtu vismaz 30 skolēni, kas varētu mācīties viena skolotāja vadībā. Ja nepietiekamā bērnu skaita dēļ nebija iespējams atvērt vai nu skolu, vai klasi dzimtajā valodā, mazākuma bērni varēja mācīties privāti (Andersone, Ķestere, Rutka, 2015; Vediščeva, Ķestere, 2010).

Kā minēts iepriekš 1919. gada likumā, bērnu dzimtā valoda bija jāpiedāvā visos obligātajos izglītības posmos. Bērnu vecāku norādītā valoda, pierakstot bērnu skolā un valoda, kurā bērns spēja izteikt savu domu brīvi, tika atzīta par bērna dzimto valodu. Tādējādi skolas izvēle faktiski bija vecāku rokās un arī mūsdienas situācija skolās ir tāda, ka bieži bērni izvēlas mācīties to valodu, kuru liek vai rekomendē vecāki. Runājot par krievu valodu, kā otro svešvalodu, bieži skolēni izvēlas to, jo uzskata šo valodu par vieglāku kā citas, kā arī viņiem šķiet, ja krievu valodu izmanto un zina vecāki un draugi, tad arī viņi ātri iemācīsies.

Pēc valsts apvērsuma un kursa uz nacionāli viendabīgu sabiedrību "Likums par tautas audzināšanu" tika pieņemts 1934. gada 12. jūlijā; tas ievērojami ierobežoja skolas izvēles brīvību: tika saglabāta iespēja mācīties latviešu valodā un mazākumtautību valodā, bet likuma prasības tika veidotas tā, lai maksimālais bērnu skaits apmeklētu latviešu skolas un mācītos valsts valodā. Tas nozīmēja, ka jebkuras tautības bērni varētu apmeklēt Latvijas skolas, bet mazākumtautību skolas tikai tad, ja vecāki piederēja šai minoritātei un bērns varēja brīvi izteikties šajā valodā (Andersone, Ķestere, Rutka, 2015:263; Skujenieks, 1938).

Padomju varas nostiprināšana Latvijā pēc Otrā pasaules kara ienesa valsts mazākumtautību skolu likvidāciju, izņemot krievu skolas. Tādējādi drīz izglītība Latvijā tika sniegta tikai latviešu

un krievu valodā. Turklāt ļoti samazinājās Latvijas skolu skaits. Šis bija padomju mantojums, kas bija jāpieņem pēc Latvijas valstiskās neatkarības atjaunošanas 1991. gadā (Andersone, Ķestere, Rutka, 2015:264-265).

Mūsdienās nevienas valsts sabiedrība nav iztikusi bez migrācijas procesa. Tas nozīmē, ka multikulturālisms ir svarīgs un aktuāls, kā arī dažādām etniskām grupām, kurām ir atšķirīga vēsture, valoda, kultūra un reliģiskā piederība ir jādzīvo blakus.

Skatoties uz sabiedrību, akcentējot nacionālo piederību, var redzēt, ka tā tiek sadalīta nacionālajā vairākumā un minoritātēs. Visas politiskās pārmaiņas un robežu izmaiņas vistiešākā mērā ietekmē arī attiecības starp šīm grupām.

Valsts mazākumtautību skolās piedalās ne tikai attiecīgās tautības bērni, bet arī citu tautību bērni, tostarp latviešu jaunā paaudze, jo šīs skolas piedāvā izglītību, kas balstīta uz multikulturālismu; viņi nodrošina citas valodas un kultūras apguvi, tādējādi bagātinot bērna personību (Andersone, Ķestere, Rutka, 2015:266). Jāsaprot, ka multikulturālā izglītība izstrādā saprotamas un uztveramas izglītības programmas, kuras nodrošina skolēnu izzinošo, emocionālo un sociālo attīstību (Alijevs, Kaže, 2001). Tādā veidā skolēniem ir priekšrocības – viņi paplašina savu priekšstatu par dzimto valodu un ir iesaistīti citas kultūras laukā, uztverot un mācot svešvalodu. Viens no svarīgākiem multikulturālisma aspektiem ir palīdzēt skolēniem realizēties mūsdienu sabiedrībā.

Valsts mazākumtautību skolas šķiet pievilcīgas vecākiem, kad viņi domā par savu bērnu nākotni. Mazākumtautību skolas sadarbojas ar savas tēvzemes izglītības ministrijām un saņem atbalstu gan mācību materiālu veidā, gan skolotāju izglītībā. Vairākas krievu valodas mācību skolas, kurās veiksmīgi ieviestas metodes, kas attīsta skolēnu interesi un izpratni par viņu etnisko kultūru un veicina latviešu valodas apguvi: Rīgas klasiskā ģimnāzija ir nodibinājusi Daudznacionālās kultūras centru, Krāslavas Varavīk skola iegulda daudz darba skolēnu etniskās pašapziņas popularizēšanā (Andersone, Ķestere, Rutka, 2015:266).

2000. gada dokumentos bija teikts, ka sākumskolā (no 1. līdz 4. klasei) un pamatskolā (no 5. līdz 9. klasei) stundu paraugplānā ietvertie mācību priekšmeti ir obligāti. Piemēram, sākumskolā audzēkņi mācās latviešu valodu, angļu valodu un vienu citu svešvalodu, matemātiku, dabas zinības, muzikālo audzināšanu, zīmēšanu, darbmācību un fizisko audzināšanu. Stundu skaits nedēļā šī cikla gaitā pieaug no 20 līdz 24. Katrā klasē visiem audzēkņiem ir divas līdz trīs izvēles stundas. Bez tam pastāv diezgan minimālas variēšanas iespējas starp dažiem mācību priekšmetiem, kas ir balstītas uz skolas iespējām un iezīmēm. Dokumentā ir noteikts atvēlētais

laiks audzēkņu dzimtās valodas apguvei svešvalodas vietā skolās, kurās mācībvaloda nav latviešu⁹.

No 46 237 profesionālās izglītības sistēmā uzņemtajiem audzēkņiem 1998./99. mācību gada sākumā latviešu valoda bija mācībvaloda 33332 (72,1%) un krievu valoda - 12905 (27,9%) audzēkņiem (1995/96. mācību gadā 65% latviešu, 35% krievu)¹⁰.

Ieskats valsts mazākumtautību izglītības vēsturē un pašreizējā situācijā liecina, ka Latvijā demokrātijas periodos vienmēr novērojamas nacionālo minoritāšu tiesības, tai skaitā tiesības uz izglītību dzimtajā valodā. To apliecina koriģētie tiesību akti, valsts mazākumtautību izglītības finansējums no Latvijas valsts budžeta – valsts finansēja skolu darbību, mācību materiālus, skolotāju izglītību un viņu profesionālo attīstību.

1.2. Krievu valodas kā otrās svešvalodas vispārīgais raksturojums mūsdienu Latvijas izglītības sistēmā

Likuma „Par Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību”¹¹. 2. pants noteic: Latvijas Republika paziņo, ka termins „nacionālās minoritātes”, kas nav definēts Konvencijā, Konvencijas izpratnē nozīmē Latvijas pilsoņus, kuri kultūras, reliģijas vai valodas ziņā atšķiras no latviešiem, paaudzēm ilgi tradicionāli dzīvojuši Latvijā un uzskata sevi par piederīgiem Latvijas valstij un sabiedrībai, vēlas saglabāt un attīstīt savu kultūru, reliģiju vai valodu. Personas, kas nav Latvijas vai citas valsts pilsoņi, bet pastāvīgi un legāli dzīvo Latvijas Republikā, nepieder nacionālajai minoritātei Konvencijas izpratnē atbilstoši attiecīgajā Latvijas Republikas deklarācijā sniegtajai nacionālās minoritātes definīcijai, bet, kas sevi identificē ar šai definīcijai atbilstošu nacionālo minoritāti, var izmantot Konvencijā paredzētās tiesības, ja vien likums nenosaka izņēmumus.

Izglītības un zinātnes ministrija 2001. gadā veidoja mazākumtautību izglītības konsultatīvo padomi, kurā bija iekļauti pārstāvji no nacionālās kultūras apvienībām, mazākumtautību izglītības iestāžu administrēšanas, ministrija un institūcijas tās padotībā, kā arī skolotāju apvienības, izglītības padomes un citas valsts, pašvaldības un nevalstiskās organizācijas, kas interesējas par mazākumtautību izglītības jautājumu risinājumu (Andersone, Ķestere, Rutka, 2015:268). Šī plašā ieinteresēto personu pārstāvniecība kalpo kā pierādījums tam, ka cilvēki Latvijā ir ieinteresēti mazākumtautību izglītībā un tās nozīmē Latvijā.

⁹ Valsts izglītības politikas analīze – Latvija, Ekspertu ziņojums, 2000.

Pieejams: <http://viaa.gov.lv/files/news/521/oecdaug8.pdf>

¹⁰ Turpat.

¹¹ Likumprojekta “Par Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību” anotācija. Pieejams: http://helios-web.saeima.lv/bi8/lasa?dd=LP1225_0#d

Sākot ar 2007. gada mazākumtautību izglītības iestādēm saņemt 12. gada valsts eksāmena materiālus latviešu valodā, bet skolēni paši var izvēlēties, vai veikt eksāmenu latviešu valodā vai valsts mazākumtautību valodā (Latvijas Republikas Tiesībsargs, 2014).

2014./2015. akadēmiskajā gadā valsts finansējums tika atvēlēts 821 izglītības iestādēm. 109 (13%) no viņiem īsteno valsts mazākumtautību mācību programmu (ieskaitot 99 skolas (12%), kas īsteno programmas krievu valodā un bilingvāli)¹².

No 1995. gada LLSAP (kopš 2004. gada latviešu valodas apguves valsts aģentūra un kopš 2009. gada – latviešu valodas aģentūra¹³) aktīvi piedalās, sniedzot atbalstu bilingvālās izglītības politikas īstenošanai: viņi publicē materiālus, kā arī organizē daudzus profesionālās attīstības kursus mazākumtautību skolu pedagogiem (Andersone, Ķestere, Rutka, 2015). Mazākumtautību skolu skolotājiem tiek piedāvātas mācības bilingvālās izglītības ieviešanai Latvijā. To finansē un īsteno Izglītības un zinātnes ministrija, pašvaldības un Latviešu valodas valsts apgūšanas programma (LLSAP).

2001. gadā LLSAP par prioritāti savā darbā izvirzīja sadarbību ar mazākumtautību skolas bērnu vecākiem. Lai to popularizētu, viņi ir publicējuši bukletus, kuru mērķis ir vecākiem skaidrot ar bilingvālo izglītību saistītos jautājumus; viņi organizē seminārus un profesionālās attīstības kursus (Andersone, Ķestere, Rutka, 2015; Latviešu valodas apguves valsts programma, Gada pārskats, 2003).

Bilingvālā izglītība jau no senatnes ir viens no attīstības komponentiem. Bilingvālā izglītība, kur mācīšanas procesā izmanto divas vai vairākas valodas, atšķiras no parastās ar to, ka valoda, kurā mācām jebkuru priekšmetu, pati par sevi ir šīs mācīšanas un mācīšanās mērķis (Alijevs, Kaže, 2001). Šī veida izglītība ietver sevī akadēmisko un neakadēmisko saturu, jo, lai mācību stundās apgūtais materiāls būtu veiksmīgāks, skolēniem jāskaidro vienkāršotā valodā, jo katram skolēnam ir atšķirīgs valodas pārvaldīšanas līmenis. Nereti skolās skolotājs skaidro jaunu tēmu, bet dažus terminus var paskaidrot citā valodā, ja skolēns nesaprot. Tādējādi mācību materiāls labāk tiek apgūts.

Pēc R. Alijeva un N.Kažes vārdiem, ir divas zināmās “bilingvālās programmas” – pārejas programma un paralēlā programma. Abas šīs programmas atšķiras pēc mērķa un auditorijas. Runājot par pārejas programmu, tad tās mērķis ir dažu gadu laikā pāriet uz izglītību tikai otrajā valodā (Alijevs, Kaže, 2001). Ņemot vērā situāciju Latvijā, šī programma ir aktuāla, jo likums liecina par to, ka visām mazākumtautību skolām jāpāriet uz latviešu valodu, kā arī programmas

¹² Latvijas Republikas Ārlietu ministrija, Mazākumtautību izglītības ieviešana.

Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/arpolitika/sabiedribas-integracija-latvija/mazakumtautibu-izglitiba-latvija/mazakumtautibu-izglitibas-ieviesana>

¹³ Latviešu valodas aģentūras nolikums, 2012. Pieejams: <https://valoda.lv/par-mums/nolikums/>

izmanto auditorijā, kur klasē skolēni lielāko daļu neatkarīgi no viņu pirmās valodas izmanto valsts valodu. Toties ir nepieciešams arī uzturēt bērnu pirmās valodas attīstību.

Paralēlās programmas mērķis ir dot skolēniem iespēju apgūt akadēmisko izglītību abās valodās. Mūsdienīgā pasaulē, kur ir aktuāla divvalodīga sabiedrība, šī programma nodrošina skolēniem nākotnē vietu modernajā pasaulē. Ārpus Latvijas citu valodu zināšanas ir svarīgas un aktuālas, vairāk iespēju komunicēt ar citu kultūru pārstāvjiem, tādējādi pašattīstoties. Stundu laikā valodas (divas vai trīs, atkarīgi no skolas piedāvājuma) papildina viena otru, uzlabojot mācību vielas kvalitāti. Šīs zināšanas varēs palīdzēt tālāk dzīvē, piemēram, darba izvēlē. Paralēlās programmas ideja ir raksturīga projektam Erasmus vai Lingva. Šie projekti ir domāti tiem, kuri pārvalda divas vai trīs valodas un, to mērķis ir palīdzēt skolēniem apgūt valodas jau skolā, lai paplašinātu izredzes izglītības turpināšanas jomā un tādējādi nodrošinātu konkurētspēju darba tirgū. Iespēja studēt citā valstī un mācīties svešvalodas palīdz kļūt par bilingvāliem pēc izglītības.

Liela nozīme bilingvālās izglītības apgūšanai ir iedzīvotāju kvantitatīvam un kvalitatīvam sastāvam, kā arī politiskajai un sociālajai situācijai valstī. Neskatoties uz dažiem aizspriedumiem, R. Alijevs un N.Kaže izpētīja un izdarīja secinājumus par bilingvālās izglītības priekšrocībām jaunas personības attīstībā:

1. izziņas procesu elastīgums;
2. lingvistisko spēju atraisīšana (katra nākamā valoda tiek apgūta aizvien ātrāk);
3. spēja izstrādāt koncepcijas;
4. prasme uztvert pretrunīgu informāciju bez sašutuma (būtībā tolerance);
5. radošo spēju attīstība (Alijevs, Kaže, 2001).

Viens no svarīgākiem nosacījumiem mūsdienās - skolēnu motivācija un attieksme pret bilingvālo izglītību mācībām. Attieksme ir cilvēka domas un jūtas un katrs cilvēks izsaka savus individuālos uzskatus, tādējādi parādot savu unikālo identitāti. Identitāte sastāv no daudziem faktoriem: sabiedrība, nacionalitāte, valoda. Mazākumtautību pārstāvjiem jāpārņem vairākumtautības kultūra, nenoraidot savas kultūras īpašības. Latvija bilingvālā izglītība ir viens no integrācijas aspektiem latviešu sabiedrībā.

Skolēnu motivācija vienmēr ir satraukusi skolotājus. Mūsdienās bieži motivācija ir pasīva gan no skolēnu, gan no skolotāju puses. Te jārikojas ļoti uzmanīgi, jo jaunībai raksturīgs maksimālisms var izpausties kā pretestība otrās valodas apguvei (Alijevs, Kaže, 2001). Ir vieglāk sākt apgūt svešvalodas sākumskolā, jo bērni uztver jaunas valodas mācīšanu dabiski un ar patiku, bet pusaudžiem sāk rasties noraidoša attieksme. Pusaudžu gados liela ietekme ir plašsaziņas līdzekļiem (TV, Internets, avīzes u.c.). Kā rakstīja Z. Rubene Latvijas Universitātes realizētā projekta „Profesionālajā izglītībā iesaistīto vispārīzglītojošo mācību priekšmetu pedagogu kompetences paaugstināšana” ietvaros: “Ar jaunā informācijas laikmeta atnākšanu, ar straujo

mediju sfēras attīstību sabiedriskie procesi, tostarp, ģimenes institūcija, ir būtiski mainījušies. Mūsdienu postmodernajā laikā ģimene ir pakļauta ļoti daudziem pārbaudījumiem, kas ievērojami mainījuši ģimenes locekļu savstarpējās attiecības un uzdevumus pašos pamatos (Rubene, 2010).

Kā arī mūsdienās ģimenēs bērnu audzināšanas funkcija tiek pakļauta masu medijiem, tādiem, kā televizors, dators, telefons – šīs ierīces kļūst bērniem par saruna biedriem un auklēm, tādējādi “atvieglot” vecāku pienākumus. Gadās arī pretēji, kad vecāki ir pret jebkādu bērna kontaktu ar masu medijiem. Prakse medijaudzināšanā norāda uz divpusēju nostāju – aizsardzību un noliegšanu, kam pretēja ir akceptēšana un sajūsma (Rubene, 2010). Tomēr gadās arī tādi vecāki, kuri neaizliedz bērniem izmantot ierīces (tikai ierobežo laiku to lietošanai), bet pašam bērnam nav pārāk lielas interese tās izmantot. Autore 2017.gadā aprīlī veica daļēji strukturēto interviju mediju pedagogijas ietvaros (*1. pielikums.*), bet rezultāts ir aktuāls arī krievu valodas kā otrās svešvalodas kontekstā. Uzdotot jautājumus par bērna mediju lietošanu ikdienā, tēvs atbildēja, ka “*Televizoru lietojam tikai tāpēc, lai bērns iemācītos angļu valodu un krievu valodu, jo mums no rīta pusstundu skatās multfilmā angļu valodā un vakarā pusstundu skatās multfilmā krievu valodā*”, kā arī “*...principā, televizors tikai tāpēc, lai bērni iemācītos krievu un angļu valodu*” (*1. pielikums.*). Varbūt bērnam zema ieinteresētība ir tāpēc, ka bērna vecums ir četri gadi, vai arī tāpēc, ka ģimene atbalsta aktīvu dzīves veidu – ceļošana, zīmēšana, dažādu veidu rokdarbi u.c., tāpēc bērnam nav laika sēdēt pie televizora, vai spēlēt telefonā. Kā teica tēvs intervijā, atbildot uz jautājumu par bērna brīvā laika pavadīšanu: “*...viņai multenes patīk. Tur viņa mācās tiešām krievu valodu un angļu valodu. Krievu valodu trīs-divu gadu vecumā mazā skaitīja līdz desmit. Un audzinātāja bērnudārzā teica, ka viņai esot ļoti laba izruna, teiksim, ka domā ka mājās ir krievu tautības cilvēks, bet viņa televizorā vienkārši to dzird un atmiņā saglabājas, viņā diezgan labi izrunā vārdiņus...*” (*1. pielikums.*). Šajā situācijā bērns apgūst otru valodu jau no agrā vecuma, kas palīdzēs apgūt valodu nākotnē augstā līmenī, kā arī bērnam būs vieglāk kontaktēties ar citu kultūru un valodu pārstāvjiem. Līdz ar to var secināt to, ka bērns, kurš jūtas laimīgs, kurš ir dzīvespriecīgs un zinātkārs, nebūs pakļauts “tīklam” un uztvers datoru kā palīgīdzekli darbībai un internetu par zināšanu krātuvi, kas palīdz atrast atbildes uz dzīves jautājumiem.

Atgriežoties pie statistikas datiem, Izglītības reformas rezultātā latviešu valodas zināšanu līmenis mazākumtautību pārstāvju jaunajā paaudzē ir ievērojami uzlabojies¹⁴. Ja 1996. gadā 49% mazākumtautību jauniešu savas latviešu valodas zināšanas vērtēja kā labas, tad 2014. gadā saskaņā ar pētījuma „Piederības sajūta Latvijai” rezultātiem savas latviešu valodas zināšanas kā teicamas

¹⁴ Īstenoto reformu rezultāti, 2015. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/arpolitika/sabiedribas-integracija-latvija/mazakumtautibu-izglitiba-latvija/istenoto-reformu-rezultati>

un labas vērtē jau 77% mazākumtautību jauniešu vecumā no 18 līdz 24 gadiem¹⁵. Šī tendence parāda to, ka mūsdienās jauniešiem ir vēlme apgūt un mācīties gan valsts valodu, gan svešvalodas.

No skolotāju puses motivācija arī nav pēdējā vietā. Agrāk skolotājiem bilingvālās mācības varētu likties par izaicinājumu un laikmeta iezīmi, toties mūsdienās tā ir brīnišķīga iespēja radoši strādāt un izstrādāt savas metodes, kā arī pilnveidoties un vērtēt savu darbību mūsdienu izglītības kontekstā. Šajā darbībā parādās skolotāju integrācijas spējas un, piemēram, skolotājs kurš strādā minoritāšu skolā, gūst iespēju pilnvērtīgi kontaktēties ar kolēģiem no skolām ar latviešu mācību valodu. Kļūstot par bilingvālo skolotāju var apgūt jaunas iemaņas un prasmes, kas paver plašas izredzes pasniegt mācību priekšmetu citā valodā. Tādi skolotāji ir vērtīgi mūsdienu sabiedrībā un var gūt daudz vairāk sasniegumus tālākajā savā darbībā gan Latvijā, gan ārzemēs.

2011. gadā Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis publicēja Reģionu komitejas atzinumu “Vēsturisku lingvistisko minoritāšu aizsardzība un attīstība saskaņā ar Lisabonas līgumu”, kur bija teikts par to, ka minoritāšu valodas un valodu daudzveidība Eiropā pozitīvi ietekmē gan sociālo un kultūras jomu kopumā, gan arī iedzīvotājus un attiecīgo sabiedrību konkrēti, un tas savukārt ļauj sekmēt radošumu un inovāciju kultūras mantojuma vērtību popularizēšanā, tādējādi dodot labumu arī tautsaimnieciskajai attīstībai¹⁶. Vēl Reģionu komiteja atgādina, ka visās Eiropas Savienības dalībvalstīs vietējām un reģionālajām pašvaldībām saskaņā ar subsidiaritātes principu ir aizvien lielāka nozīme kultūru un valodu daudzveidības aizsargāšanā un veicināšanā, piemēram, visu līmeņu un veidu izglītībā, kultūras dzīvē un plašsaziņas līdzekļos, kā arī reģionālās attīstības jomā¹⁷, mūsdienās joprojām daudzvalodību zināšanu izmantošana ir aktuāla visās dzīves jomās Latvijā.

Jau ar 2011. gadu, lielākā daļa Latvijas iedzīvotāju ir latvieši (62,1%) un nākamā skaitliski lielākā grupa ir krievi (26,9%), kam seko baltkrievi (3,3%), ukraiņi (2,2%), poļi (2,1%), lietuvieši (1,2%) kā arī citas tautības (2,2%). Latviešu valoda ir valsts valoda, tomēr divos reģionos arī krievu valodu izmanto mājās: Rīgas reģionā – 55,8% un Latgales reģionā – 60,3% un citos reģionos vidēji ir 19% šādu mājāsaimniecību. 2011. gada tautas skaitīšanas rezultāti liecina, ka mājās pārsvarā lietotā valoda ir latviešu valoda, ko lieto 62,1 % iedzīvotāju, otrā populārākā valoda ir krievu, kurā runā 37,2 % iedzīvotāju¹⁸.

¹⁵ Turpat.

¹⁶ Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis. Reģionu komitejas atzinums “Vēsturisku lingvistisko minoritāšu aizsardzība un attīstība saskaņā ar Lisabonas līgumu”.

Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:52010AR0400>

¹⁷ Turpat.

¹⁸ 2011. gada tautas skaitīšanas rezultāti īsumā. Informatīvais apskats. Pieejams: <http://www.csb.gov.lv/statistikas-temas/tautas-skaitisana-28290.html>

2018.gada 16.aprīlī Saeima ir pieņēmusi un Valsts prezidents izsludināja likumu „Grozījumi Izglītības likumā”¹⁹, ar kuriem tika ieviesta izglītības reforma attiecīgi pakāpeniskai pāriešanai uz vispārējās vidējās izglītības mācībām valsts valodā.

Pētījuma “Valodas situācija Latvijā: 2010-2015” (Latviešu valodas aģentūra, 2016.gads) dati liecina, ka 39% Latvijas mazākumtautību jaunieši prot latviešu valodu teicami, tikpat daudz jauniešu prot latviešu valodu labi, tomēr 22% atzinuši, ka ir apguvuši latviešu valodu pamatprasmes līmenī vai zina to vāji. Pētījuma dati tāpat liecina, ka lielākā daļa Latvijas iedzīvotāju (apmēram 70 %) uzskata, ka mācību priekšmetu apguve latviešu valodā jāsāk pēc iespējas ātrāk – bērnudārzā un sākumskolā. Ik gadu pieaug to mazākumtautību izglītības programmu absolventu skaits, kas izvēlas kārtot valsts pārbaudījumus latviešu valodā. 2013./2014.mācību gadā šādu izvēli izdarīja 76% mazākumtautību izglītojamo, savukārt 2016./2017.mācību gadā jau 92%²⁰. Tādējādi, 10., 11. un 12.klašu skolēni no 2021./22.mācību gada visus mācību priekšmetus, izņemot svešvalodas, apgūst valsts valodā, saglabājot mazākumtautību skolēniem iespēju dzimtajā valodā apgūt mazākumtautību modulūsus.

Likums ir papildināts ar 9.panta “Izglītības ieguves valoda” 11.daļu, kurā it teikts par to, ka privātajās izglītības iestādēs vispārējo izglītību un profesionālo izglītību pamatizglītības un vidējās izglītības pakāpē iegūst valsts valodā, kā arī 9.panta “Izglītības ieguves valoda” otrā daļa attiecībā uz izglītojamo tiesībām iegūt izglītību citā valodā, precizēta un tās 1.un 2.punkts izteikts jaunā redakcijā, paredzot, ka citā valodā izglītību var iegūt privātajās izglītības iestādēs Latvijā, kas darbojas saskaņā ar starptautiskajiem līgumiem, un valsts, pašvaldību un privātajās izglītības iestādēs, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmas pirmsskolas un pamatizglītības pakāpē²¹. Šajā likumprojektā, attiecīgi iepriekšējiem, tiek precīzāk noteikti gadījumi, kad izglītību var iegūt citā valodā, ņemot vērā, ka pamatā Latvijā privātās vispārējās izglītības iestādes savas izglītības programmas īsteno atbilstoši attiecīgajā valsts vispārējās izglītības standartā noteiktajām prasībām, līdz ar to arī attiecībā uz mācību valodas lietošanu izglītības procesā tām ir jāizpilda valsts vispārējās izglītības standartā noteiktās prasības²².

Aktuāls ir likuma 9.panta otrās daļas papildinājums (21.punkts), kas nosaka, ka mācību satura un svešvalodas integrētas apguves pieejas īstenošanai vispārējās izglītības iestādēs, izglītību var iegūt kādā no Eiropas Savienības dalībvalstu valodām atbilstoši attiecīgā valsts vispārējās izglītības standarta nosacījumiem²³.

¹⁹ “Grozījumi Izglītības likumā”, 2018. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/298097-grozijumi-izglitibas-likuma>

²⁰ Likumprojekts “Grozījumi Izglītības likumā”, Nr. 90/TA-90, 2018. Pieejams:

<http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/7B8DDBC2C3F43C3FC2258226002B19FD?OpenDocument>

²¹ Turpat.

²² Turpat.

²³ Turpat.

Latvijā izglītības jomā viens no mērķiem ir sagatavot jauniešus sekmīgām studijām augstskolā un, attiecīgi jaunam likumprojektam (precizēta likuma 41.panta pirmā daļa un pants papildināts ar 11. un 12.daļu), ir paredzēts neturpināt vidusskolas posmā īstenot mazākumtautību izglītības programmas un precizējumi nosaka mācību valodas regulējumu pamatizglītībā 1.-9.klases posmā, nosakot ka 1.-6.klases posmā mazākumtautību izglītības programmās mācību satura apguve valsts valodā tiek nodrošināta ne mazāk kā 50 procentu apjomā no kopējās mācību stundu slodzes mācību gadā, ieskaitot svešvalodas un 7.-9.klases posmā ne mazāk kā 80 procentu apjomā no kopējās mācību stundu slodzes mācību gadā, ieskaitot svešvalodas²⁴. Līdz ar to tiek noteikts, ka svešvalodas apgūvē kā starpniekvaloda ir lietojama valsts valoda. Vienlaikus ir plānots, ka Ministru kabineta noteikumos par valsts pamatizglītības standartu 1.-6.klases posmam tiks noteikti trīs izglītības programmu paraugi mazākumtautību izglītības programmu īstenošanai, kuros, ievērojot likuma nosacījumus, tiks piedāvāti trīs dažādi valsts valodas un mazākumtautības valodu lietojuma proporcijas modeļi un ir paredzēts, ka izglītības iestāde īstenošanai varēs izvēlēties vienu no tiem²⁵.

Ministru kabineta 2010.gada 6.aprīļa noteikumos Nr.335 “Noteikumi par centralizēto eksāmenu saturu un norises kārtību” un grozījumus Ministru kabineta 2013.gada 17.decembra noteikumos Nr.1510 “Valsts pārbaudījumu norises kārtība”²⁶, un tie paredz valsts pārbaudījumu un centralizēto eksāmenu kārtošānu valsts valodā 9. un 12.klasē. Saskaņā ar šiem Ministru kabineta noteikumu grozījumiem ir paredzēts, ka 9.klasē no 2019./2020.mācību gada valsts pārbaudījumi notiks tikai valsts valodā, savukārt vispārējā vidējā izglītībā centralizētie eksāmeni tikai valsts valodā notiks no 2017./2018.mācību gada, bet pārējie valsts pārbaudījumi no 2018./2019.mācību gada.

Mūsdienās darba tirgus akcentē dažādu valodu zināšanas svarīgumu, kā piemēram, Latvijā populārajās mājas lapās (www.svmarket.lv; www.ss.com) darba devēji, kuri meklē jaunus darbiniekus, prasa darba sludinājumos latviešu un krievu valodu labā vai ļoti labā zināšanu līmenī, un tikai daži no tiem atzīmē angļu valodas zināšanas kā priekšrocību kandidātu izvēlē. Citi darba devēji latviešu valodas zināšanas un krievu valodas zināšanas uzskata kā priekšrocību. Tādējādi gandrīz katrā sludinājumā uz darba pieņemšanu Latvijā ir prasības zināt latviešu un krievu valodu. Aktuāli darba amati (tirdzniecības joma) prasa, lai kandidātiem būtu ļoti labas latviešu un krievu valodas zināšanas. Pēc fakta, šis amats vistiešākajā mērā ir saistīts ar komunikāciju valsts ietvaros un ārpus tās, un var droši teikt, ka krievu valodas zināšanas ir aktuālas darba tirgū Latvijā.

²⁴ Turpat.

²⁵ Turpat.

²⁶ Turpat.

Ņemot vērā vēsturisko attīstību un pašreizējo situāciju iedzīvotāju starpā, krievu valoda vienmēr bija tuvu latviešu valodai, tāpēc krievu valoda kā otrā svešvaloda Latvijas robežas ietvaros pēc nepieciešamības un aktualitātes ir viennozīmīga kā angļu valoda, kura oficiāli tiek uzskatīta par pirmo obligāto svešvalodu vispārīzglītojošās skolās.

2017. gadā tika publicēts pētījums “Materiāls darbam ar jauniebraucēju un reemigrantu bērniem izglītības iestādēs, Rīgas skolu pieredze”²⁷ projekta „Gūstot labumu no attīstības (AMITIE CODE Capitalizing On Development)” ietvaros. Projektu īstenoja Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments sadarbībā ar Latvijas Cilvēktiesību centru Eiropas Komisijas programmas Nevalstiskais sektors un vietējās pašvaldības – Sabiedrības apziņas paaugstināšana par attīstības un izglītības jautājumiem attīstībai Eiropā” ietvaros.

Mūsdienās visā Eiropā ir aktuāls jautājums par migrāciju. Migrācijas redzamie cēloņi un sekas ir dažādi - klimata izmaiņas, cilvēktiesību pārkāpumi, konflikti un demogrāfiskās izmaiņas Eiropas pilsētās. Viena no lietām, kas raksturo Eiropas Savienības attīstību ir sadarbības politika 2015.gadā, kas Eiropā bija veltīta attīstībai. Tajā teikts, ka ES dalībvalstis apvienoja savus centienus, lai nodrošinātu labāku sadarbību un izvairītos no nevajadzīgas un atkārtotas iejaukšanās trešajās valstīs, pateicoties tam, ka pirmo reizi tika veikta kopīgas rīcības plānošana²⁸. AMITIE CODE (Capitalizing On DEvelopment, latviski “Gūstot labumu no attīstības”) ir attīstības izglītības projekts, kas izplata un popularizē iepriekšējā projekta AMITIE (Awareness raising on MIgrations, developmenT and human rIghts through local partnErships) rezultātus. Projekts ir iesaistījis sešas Eiropas Savienības valstis (Francija, Itālija, Latvija, Portugāle, Spānija un Vācija), divus reģionus (Emīlija-Romanja un Andalūzija) un astoņas pilsētas (Boloņa, Hamburga, Redžio Emīlija, Rīga, Lureša, Lisabona, Tulūza un Seviļa)²⁹.

Trīs gadu garumā projektā notika dažādu pasākumu īstenošana vietējā līmenī, kuru mērķauditorija bija iedzīvotāji, pedagogi, pašvaldības darbinieki, sociālie darbinieki un jaunieši. Nav noslēpums, ka Latvijā pastāv starpniekvaloda un visbiežāk tā ir krievu valoda, kuru izmanto ne tikai skolās, bet arī ikdienā. Skolēniem, kuri brauc no citām valstīm ir grūtāk apgūt valodas, tādējādi Latvijā tiek popularizēta arī angļu valoda. Angļu valodu mūsdienās zina daudzi un ārzemes šī valoda ir aktuālāka par krievu valodu. Tomēr šī darba ietvaros runa ir par Latviju un tās valodām. Atgriežoties pie bērniem, kuri mācās Latvijā no citām valstīm, viņiem nav motivācijas mācīties ne latviešu valodu, ne krievu valodu, jo tādi skolēni bieži aizbrauc tālāk mācīties uz ārzemēm, kur var sazināties angļu valodā. Svarīgs aspekts ir tas, ka no ģimenes nāk attieksme un bērniem ir iespēja apgūt dažādas valodas. Galvenais, lai skolēniem būtu vēlme

²⁷ Materiāls darbam ar jauniebraucēju un reemigrantu bērniem izglītības iestādēs, Rīgas skolu pieredze, 2017.

Pieejams: http://www.iksd.riga.lv/upload_file/IKSD_pievienotie/0_2017/10_2017/booklet_gala.pdf

²⁸ Turpat.

²⁹ Turpat.

pilnveidoties un dažreiz gadās tā, ka skolotājiem pietrūkst metožu dažādiem bērniem, jo katrs ir unikāls. Divvalodīgiem bērniem ir ērtāk pielāgoties mācībām skolā, bet arī šī nosacījuma dēļ var neapgūt valodu īpaši cītīgi. Tāda situācija, diemžēl, pastāv Latvijā.

Iepriekš minētā projekta ietvaros, pēc Valsts izglītības informācijas sistēmas datiem, pēdējos 5 gados vērojams, ka Rīgas pašvaldības izglītības iestādēs ik gadu mācās aptuveni 300 ārzemju skolēnu no dažādām pasaules valstīm³⁰. Katru gadu skolēnu skaits mainās, bet fakts paliek – mūsdienās izglītības iestādēs gūst izglītību daudzi ārzemnieki. 2016./2017.mācību gadā visvairāk skolēnu Rīgas pašvaldības izglītības iestādēs ir no Krievijas (115). No iepriekš minētā izriet, ka krievu valodu var skaitīt par starpnieku valodu Latvijā, un, lai sekmētu latviešu valodas apguvi un veicinātu skolēnu iekļaušanos mācību procesā, Rīgas pilsētas pašvaldība piešķir finansējumu pedagogiem latviešu valodas mācīšanai reemigrējošiem skolēniem un jauniebraucējiem. Tā arī notiek ar citām valodām Latvijā, piemēram, ukraiņu skolā un ebreju skolā, kur daudziem bērniem arī krievu valoda ir starpnieku valoda.

Aplūkojot datus, var redzēt to, ka gan 2017. gada, gan 2014. gada aptaujas dati nemainīgi parāda, ka izglītības iestādē ir ļoti svarīga sadarbība ar vecākiem, pārrunas ar skolotāju kolektīvu par bērnu vajadzībām un papildu stundu un konsultāciju nodrošināšanu vairākos mācību priekšmetos, kā arī klases kolektīva saliedēšanas pasākumu organizēšana, lai jauniebraucēja un reemigrantu bērni gūtu atbalstu³¹. Protams, atbalsts izglītības iestādēm arī ir nepieciešams, tāpēc Latviešu valodas aģentūras izstrādā nepieciešamos materiālus, pedagogi profesionāli pilnveidojasursos un mācību semināros, konsultējas ar pieredzējušiem kolēģiem. Pēc projekta anketēšanas, pedagogi atbildēja ka, strādājot ar bērniem, dažādu svešvalodu zināšanu un prasmju pilnveide ir nepieciešama. Turklāt iestādes atzīst, ka darba uzlabošanai ir svarīga pieredzes apmaiņa un labās prakses piemēru iepazīšana.

Starpkultūru izglītības uzdevumi izriet no nepieciešamības sniegt studentiem zināšanas par citu kultūru un valodu īpatnībām, kuras būtu jāievēro, tiekoties ar citu valstu un kultūru pārstāvjiem. Arvien vairāk priekšmetu tiek apgūti savstarpēji integrējoties. Valodas apgūvē tiek integrēti komponenti: mācīšanās, saturs, lietošana, pieredze, un faktori, kas to nodrošina – mērķi, vajadzības, vērtības.

Projektā bija organizētas intervijas ar izglītības iestādēm un arī fokusa grupa³², un pēc respondentu domām, grūtības, kas saistītas ar starpniekvalodas neesamību vai nepietiekamām latviešu valodas prasmēm, ir tādas: apgrūtinātas iespējas diagnosticēt skolēnu iepriekšējo izglītības

³⁰ Turpat.

³¹ Turpat.

³² Turpat.

līmeni, sarežģīti organizēt mācību procesu stundu laikā, grūtības komunikācijā ar skolēnu ģimenēm.

Mūsdienās liela priekšrocība ir tiem bērniem, kuri izmanto stapniekvalodu starpkultūru saskarsmē mācībās un sadzīves situācijās, visbiežāk tā ir krievu valoda. Secinot no pētījumā apkopotiem rezultātiem, sarežģītākā situācijā ir bērni, kuri iepriekšējā mītnes valstī ir mācījušies citu valodu, bet Latvijā viņiem nākas aprast uzreiz ar trīs svešvalodām – latviešu, krievu un angļu³³. Latvijā un arī citās valstīs daudzu cilvēku valodas izvēle ir saistīta ar politiskiem iemesliem un, šis nosacījums ir arī viens no otrās svešvalodas izvēles sastāvdaļām. Nevar neievērot to, ka tolerance pret citādām kultūrām ir gan zināšanas, gan darbība.

Vēl viens aktuāls mūsdienu projekts – “Skola 2030”, kurā arī ir uzsvērts valodu aspekts. Mācību satura un ieeju aprakstā³⁴ ir norādīts, ka “visi skolēni vidējās izglītības pakāpē turpina latviešu valodas apguvi un apgūst vienu svešvalodu līdz vismaz optimālajam līmenim un otro svešvalodu vismaz līdz pamata līmenim (mazākumtautību skolās apgūst arī mazākumtautību valodu).”

Pēc projekta domām, skolēniem mazākumtautību valodā jāorientējas valodas sistēmā, lai varētu mērķtiecīgi izmantot valodas līdzekļus un pēc iespējas efektīvāk komunicēt atbilstoši situācijai. Mazākumtautību skolās vidējās izglītības pakāpē, valoda un literatūra tiek mācīta integrēti.

Runājot par svešvalodu apgūšanu, pēc projekta domām, skolēniem ir nepieciešams “saprast galveno domu sarežģītos tekstos, samērā brīvi un spontāni, skaidri un detalizēti izteikties gan par konkrētiem, gan abstraktiem tematiem, pamatot savu viedokli”³⁵.

1.3. Svešvalodu apguves principi Latvijas vispārējā izglītībā

Spēja sadarboties un sazināties vairākās valodās ir kļuvusi par mūsdienu daudz kultūru informatīvās sabiedrības vērtību.

Mūsdienās ļoti svarīgi spēt pašizglītoties dažādās jomās, kā arī mācēt kritiski izvērtēt informāciju, papildināt un nodot tālāk, paužot savu viedokli un atzīstot citu uzskatus (Tiļļa, 2003). Spēja lietot vairākas svešvalodas un veidot individuālas attiecības jaunajā saziņu telpā – ir izaicinājums ikvienam. Tomēr ir arī priekšrocības, ko sniedz jaunie plašsaziņas līdzekļi un svešvalodu lietošana ikdienā.

³³ Turpat.

³⁴ Projekts “Skola 2030”.

Pieejams: <https://domaundari.lv/cepure/Macibu%20satura%20un%20pieejas%20apraksts.pdf>

³⁵ Turpat.

Pusaudži mācās, lai ietekmētu un attīstītu savas dzīves individuālos un sociālos nosacījumus. Pieredzes veidošanās un paplašināšana rodas no spējas mācīties vienam no otra, tādējādi norit individuāla un savstarpēja bagātināšanās. Līdz ar to cilvēks veidojas par patstāvīgu un atbildīgu personību, kas nākotnē spēs sevi realizēt daudz kultūru sabiedrībā.

Pusaudžu darbībai ir būtiska mūsdienīga izpratne – mācīšanās, saziņas un sadarbības, jaunu tehnoloģiju izmantošanas un valodas apguvē. Pēc Latvija Republikas ārlietu ministrijas datiem, 2015./2016. mācību gadā izglītības iestādēs mācās 213 357 skolēni, no tiem 59 418 skolēnu mācās mazākumtautību izglītības programmās, sasniedzot 26 % no kopējā skolēnu skaita³⁶. Pašsaziņas līdzekļi un vairākas valodas sniedz iespējas paplašināt dzīves telpu (Tiļļa, 2003). Lai spētu orientēties mūsdienu informācijas pasaulē, mācību procesā ir jāveicina pusaudžu sociālkultūras mācīšanās pieredze.

2012.gada pētījumā “Skolēnu profesionālo interešu pilnveides vadība karjeras izglītībā Latvijā”, autore Una Libkovska veica profesionālo interešu pētījumu par karjeras izglītību vispārizglītojošās skolās (Libkovska, 2012). Kopā pētījumā piedalījās 633 jaunieši no Latvijas vispārizglītojošām skolām vecumā no 18-19 gadiem. Ģenerālkopu veidoja visi Latvijas Republikas vispārizglītojošo dienas skolu 12.klašu un 11.klašu skolēni, kuri sasniedza 18.gadus.

Pēc pētījuma analīzes, autore izvirzīja hipotēzi, ka skolēni, atbildot uz jautājumu par sniegtām konsultācijām profesijas izvēlē, dalās grupās: 29% aptaujāto skolēnu atzīst, ka padomu jautā klases biedriem; 25% vecākiem; 22% aptaujāto konsultējas ar draugiem. Skolā ar skolotājiem konsultējās 14% aptaujāto un 7% ar speciālistiem ārpus skolas. 3% aptaujāto uzskata, ka konsultācijas viņiem nav nepieciešamas (Libkovska, 2012).

Pēc sadalījuma pēc mācību valodas, latviešu mācībvalodas skolu skolēni vispirms konsultējās ar draugiem un klases biedriem (ap 30%), padomu ģimenei jautā 25%, skolotājiem 14,7%, speciālistiem – 6,6% (Libkovska, 2012).

Vēl no pētījuma autore secināja, ka 55% skolēnu atzīmē, ka profesijas izvēlē nepieciešamas attīstīt šādas kompetences: sazināšanās svešvalodā un valsts valodā.

Šī pētījuma rezultāti var liecināt par to, ka skolēni domā par karjeras iespējām Latvijā un ārpus tās. Svešvalodu apgūšana ir viens no svarīgākajiem aspektiem izglītībā, ja cilvēks grib attīstīties un iepazīt citu kultūru īpašības.

Pēc valodas zināšanu līmeņa un prasmju pielietošanas mēs varam secināt par starpkultūras komunikācijas kompetences prasmju izmantošanu. Ir nepieciešama pašizglītošanās papildus mācību vielai skolā, piemēram, papildliteratūra patstāvīgai lasīšanai, kā arī aktīva komunikācija

³⁶ Mazākumtautību izglītības ieviešana, 2014. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/arpolitika/sabiedribas-integracija-latvija/mazakumtautibu-izglitiba-latvija/mazakumtautibu-izglitibas-ieviesana> (skatīts 10.05.2018.).

un mērķu apzinība. Ar valodas mācīšanās palīdzību skolēni uzkrāj starpkultūru komunikāciju prasmi; pareizi izprotot un novērtē valodu prasmes, paaugstinās mācību motivācija, veidojas pašizpaušmei labvēlīgi nosacījumi (Balama, 2007). Svešvalodu apgūšana ietver sevī agrāk iegūtās zināšanas, to interpretāciju un prasmi tās pielietot, kā arī zināšanu patstāvīgā pilnveidošana.

Pēc Vitas Balamas pētījuma “Starpkultūru komunikatīvās kompetences veidošanās studiju procesā”, aptaujātie tika sadalīti trijās grupās, ja par kritērijiem ņemt pieredzi darba uzņēmumā: pirmā grupa – tādi, kuriem ir pieredze darbā uzņēmumā, otrā grupa – tādi, kuriem ir neliela pieredze darbā uzņēmumā un trešā grupa – tādi, kuriem nav pieredzes darbā uzņēmumā, autore secināja, ka tiem, kuriem ir pieredze darbā uzņēmumā ir skaidra saprašana par valodas pielietojumu, jo starptautiskā saskarsme var notikt jebkurā vietā gan pašu valstī, gan ārpus tās (Balama, 2007).

Pēc šī pētījuma var secināt, ka apgūt svešvalodas ir nepieciešams tiem, kuri redz tālāko karjeru gan pašu valstī, gan ārzemēs. Attīstīt valodas prasmes ir aktuāli un nepieciešami arī pēc skolas, aktīvi izmantojot tās bāziskās zināšanas, kuras ieguva mācību procesā. Mūsdienās daudzi skolēni uzreiz pēc skolas vēlas atrast prestižu darbu un viens no noteiktiem nosacījumiem ir svešvalodu zināšanas – gan angļu valoda, gan krievu valoda. Individuālais vērtējums dod vislabākos rezultātus skolēnu motivācijā un stimulēšanā mācīties.

Vēl viens svarīgs aspekts, kas ir nepieciešams veiksmīgai valodu apgūšanai – valodu integrācija mācību stundās. Bieži vien klasē mācās daži skolēni, kuriem dzimtā valoda nav latviešu valoda, un viņiem ir grūtāk mācīties, jo mācību process iet lēnāk un skolēns precīzē uzdevumus. Novērojot 2017.gadā mācību stundas gaitu ukraiņu skolā, var droši teikt, ka matemātikas stundā skolotāja vispirms stāstīja bērniem mācību materiālu latviski un pēc nepieciešamības papildināja krievu valodā. Skolēni centās visu izpildīt latviešu valodā – atbildēja uz jautājumiem, diskutēja ar skolotāju un pie tāfeles arī runāja latviski. Iespējams, ka šī tendence vairāk palīdz sākumskolā (tika novērota mācību stunda 4.klasē), bet šī veida valodu integrācija būtu aktuāla arī pamatskolā un vidusskolā.

Pamatskolās sākot no 1995./1996. mācību gada divi mācību priekšmeti bija jāapgūst, kā mācību valodu izmantojot latviešu valodu. 1998. gadā tika izstrādāti četri mazākumtautību izglītības programmu modeļi, kas noteica mācību priekšmetu proporciju latviešu valodā, bilingvāli un/vai mazākumtautību valodā³⁷. Attiecīgi iepriekš minētam, skolas varēja izvēlēties kādu vai kādus nepieciešamos modeļus, vai arī pēc nepieciešamības izstrādāt savu programmu, kuras ieviešana būtu tika pat pakāpeniska. Tādējādi jau 2006./2007. gadā visas skolas ar

³⁷ Mazākumtautību izglītības ieviešana, 2014. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/arpolitika/sabiedribas-integracija-latvija/mazakumtautibu-izglitiba-latvija/mazakumtautibu-izglitiba-ieviesana>

mazākumtautību izglītības programmu īstenošanu, bija ieviesušas šīs programmas un modeļus visā pamatizglītības posmā, tas nozīmē no 1. klases līdz 9. klasei.

Vidusskolās, kur tika ieviesta pāreja uz mazākumtautību izglītības programmām arī sākās 1995./1996. mācību gadā, tomēr jāatceras, ka vidusskolas posms nav obligāts. Tajā laikā obligāti bija jāapgūst vismaz trīs priekšmetus valsts valodā. Savukārt, sākot ar 2004./2005. mācību gadu, valsts un pašvaldību mazākumtautību izglītības iestādēs mācības notiek proporcionāli – 60% mācību satura apgūts latviešu valodā un 40% mācību satura tiek apgūts mazākumtautību valodā³⁸.

Sākot ar 2007. gadu, mazākumtautību izglītības iestādes 12. klašu valsts pārbaudes darbu materiālus saņem latviešu valodā³⁹ un līdz šim skolēni varēja paši izvēlēties kurā valodā pildīt eksāmenu - latviešu vai mazākumtautību valodā. Toties jau 2013. gada 17. decembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 1510 "Valsts pārbaudījumu norises kārtība"⁴⁰ noteic, ka "9.klases izglītojamais, kurš apgūst mazākumtautību izglītības programmu, ir tiesīgs izvēlēties eksāmena materiāla valodu – latviešu vai krievu valodu (izņemot eksāmenus valodu mācību priekšmetos)". Šis nosacījums parāda to, ka ne visām mazākumtautībām ir vienāda pieeja kārtot eksāmenu un tas nozīmē, ka pārējām mazākumtautībām, izņemot krievus, nav iespējas izvēlēties kārtot eksāmenus savā valodā. Pēc šī likuma grozījumiem 2017.gadā⁴¹, ir teikts, ka "9. klases izglītojamais, kurš apgūst mazākumtautību izglītības programmu, valsts pārbaudījumos, kuri tiek kārtoti 2018./2019. mācību gadā, ir tiesīgs izvēlēties eksāmena darba izpildīšanas valodu - mācībvalodu vai latviešu valodu (izņemot eksāmenus valodu mācību priekšmetos)", kā arī Izglītības likuma grozījumu sēdes protokolā ir norādīts, ka "mazākumtautību bērniem tiesības uz valsts valodas apguvi ir jāgarantē pienācīgā līmenī. Latvijas situācijā, vēstures seku dēļ, ir jo īpaši svarīgi, lai mazākumtautību bērniem būtu vienlīdzīgas tiesības, tālāk studējot un strādājot Latvijā amatos, kur valsts valodas prasība ir objektīvi nepieciešama sabiedrības interešu nodrošināšanai"⁴². Tomēr sākot ar šogad pieņemtiem grozījumiem izglītības likumā, skolēniem vajadzēs kārtot eksāmenus valsts valodā, pāreja uz kuru būs pakāpeniska.

2001.gada kompetences jēdziens tika definēts OECD DeSeCo projekta ietvaros (Koķe, Krūze, Markus, 2011: 238). No šī projekta pētījuma tika izvirzītas kompetences: 1. apvieno zināšanas, izpratni, prasmes un attieksmes; 2. to var veidot dažādās situācijās: formālā, neformālā,

³⁸ Turpat.

³⁹ Turpat.

⁴⁰ Ministru kabineta noteikumi Nr.1510, Valsts pārbaudījumu norises kārtība.

Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/263462-valsts-parbaudijumu-norises-kartiba>

⁴¹ Grozījumi Ministru kabineta 2013. gada 17. decembra noteikumos Nr. 1510 "Valsts pārbaudījumu norises kārtība", 2017. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/292826-grozijumi-ministru-kabineta-2013-gada-17-decembra-noteikumos-nr-1510-valsts-parbaudijumu-norises-kartiba>

⁴² Likumprojekts "Grozījumi Izglītības likumā", Nr. 90/TA-90, 2018. Pieejams:

<http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/7B8DDDBC2C3F43C3FC2258226002B19FD?OpenDocument>

apzinātā, neapzinātā; 3. sekmē risinājuma rašanu dažādās situācijās; 4. ir nepieciešams nosacījums rezultatīvai darbībai dažādās dzīves situācijās (Koķe, Krūze, Markus, 2011).

No iepriekš minētā izriet un līdz ar to mainās: Izglītības un studiju priekšmetu mērķu formulējums (izglītības standarts ir uz nākotni orientēts, studiju priekšmets – ne vienmēr). Uzdevumi saistīti ar personības kvalitātes noteiktiem struktūrkomponentiem saistībā ar darbību; Saturs tiek paplašināts, veidojot integrēto saturu, formu un metožu kopumu un rezultāts ir vērsts uz darbības kvalitātes izmantošanu, nevis tikai uz zināšanu, prasmju un attieksmju pārbaudi (Tiļļa, 2006).

Svešvalodas satura mācīšanās un lietošanas kompetences vienotība: zināšanas un prasmes, kas ļauj saprast informatīvo saturu svešvalodā, veidojot savu attieksmi un vērtību sistēmu, kā arī izmantojot savas spējas, prasmes, zināšanas, sasniegt paredzamos mērķus, sadarboties ar citiem cilvēkiem, klausīties, sarunāties, rakstīt, veidot savstarpēji pozitīvas attiecības, efektīvi darboties dažādās dzīves jomās (Koķe, Krūze, Markus, 2011).

Svešvalodas uztvere ir saistīta ar valodas lietošanas mērķi, komunikāciju un jomām, kurās ir nepieciešamas šīs zināšanas (Koķe, Krūze, Markus, 2011). Tādējādi skolēnu svešvalodu izvēle bieži ir saistīta ar izmantošanas iespējām reālajā dzīvē, kur valoda būs nepieciešamāka tālākai apgūšanai, lai sasniegtu mērķi. Mācīšanās ir neatņemama pieredzes sastāvdaļa un cilvēka vērtību sistēma nosaka viņa izvēli un rīcību.

Svešvalodas apguves saturam ir saikne ar noteikta laikmeta, sociālās vides un personības morālajām vērtībām (Koķe, Krūze, Markus, 2011). Vērtības nevar nodalīt no sociālās vides un indivīda savstarpējā mijattiecību procesa, tāpēc tās ir skaitāmas saistībā ar vidi, kurā cilvēks atrodas.

Kompetence ir pieredzes gūšanas iespējas pamatota spēju un pieredzes individuālā kombinācija. Procesuālajā izpratnē tā nepārtraukti pilnīgojas, jo spējas attīstās mūžīgi, pilnveidojas pieredze, un rodas arvien jaunas pieredzes gūšanas iespējas (Koķe, Krūze, Markus, 2011).

Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību (Tiesībsargs, 2014) 14. panta trešā punkta interpretācija („Šī panta 2. punkts tiek īstenots, nekaitējot oficiālās valodas apguvei vai izglītības iegūšanai šajā valodā”) Eiropas Padomes Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību paskaidrojošajā ziņojumā norādīts: „Iespējas apgūt minoritātes valodu vai iegūt izglītību šajā valodā neietekmē oficiālās valodas apgūšanu vai izglītības iegūšanu šajā valodā. Oficiālās valodas prasme ir sociālās vienotības un integrācijas faktors. Valstīs, kurās ir

vairāk nekā viena oficiālā valoda, jāatrisina specifiski jautājumi, kas radīsies šī nosacījuma īstenošanā”⁴³ (Tiesībsargs, 2014).

Konsultatīvās komitejas komentārā par izglītību norādīts: „Iespējas apgūt minoritātes valodu vai iegūt izglītību šajā valodā neattiecas uz valsts oficiālo valodu (valodām) vai mācīšanu attiecīgajā valodā. Oficiālās valsts valodas (valodu) zināšanas ir sociālās kohēzijas un integrācijas faktors”⁴⁴ (Tiesībsargs, 2014).

Valoda ieņem būtisku lomu integrācijas, savstarpējas cieņas un sabiedrības solidaritātes sekmēšanā, tāpēc valodu apguves iespējas vairākuma valodas lietotājiem apgūt minoritāšu valodas mērķē uz to, ka ikvienam, ja ir vēlme pašizglītoties un pašattīstīties, iegūt bilingvālu vai multilingvālu izglītību, kā arī vairot starpkultūru sapratni un sadarbību. Mūsdienās ir aktuāls jautājums par mūžizglītību un tas ietekmē arī pieaugušo izglītību. Arvien vairāk valsts ievieš oficiālos valodu veicinošos pasākumus, tikvien vairāk attīstīsies integrācija, kura uz doto brīdi ir ļoti svarīga visā pasaulē.

Lai gan par integrētām mācībām runā daudz, toties nevajag aizmirst par oficiālās valodas zināšanas nepieciešamību, lai neierobežot savas vienlīdzīgas iespējas sabiedrībā un nodarbinātības izredzes, izglītības pieejamības un iespējas pilnveidoties. Tā kā vecākiem ir iespēja izvēlēties pieteikt savus bērnus vairākumā skolu, kur piedāvā labākas iespējas integrēties, minoritātes valodas skolām jānodrošina audzēkņu oficiālās valodas zināšanu atbilstoša pilnveidošana.

Kā jau tika pieminēts iepriekš, pāreja uz oficiālo valodu mācību stundās jāievieš pakāpeniski un elastīgi, lai radītu veiksmīgus apstākļus to atbilstoši pielāgošanai. Šajā kontekstā ir svarīgi reformu procesā regulāri uzraudzīt izglītības kvalitāti, kā arī nodrošināt skolotājus ar atbilstošu atbalstu, sagatavotību un nepieciešamajiem materiāliem.

Protams, valodas prasmes, tās pārvaldīšanās līmenis un kvalitāte ir daudz vairāk atkarīgas nevis no mākslīgiem standartiem, bet no reālajām dzīves skolēnu vajadzībām un to izpratnes. Ir ļoti svarīgi saprast, kas dzīvē liekas visinteresantākais un mērķtiecīgi censties nodarboties ar to.

“Skola 2030” piedāvā izmantot satura un valodas apguves integrēšanas pieeju (angļu val. – content and language integrated learning (CLIL)), mācot integrēti daļu citu mācību jomu satura, kas ļauj padarīt mācību darbu efektīvāku un interesantāku. Tādējādi skolēniem ir iespēja uzlabot valodas zināšanas, apgūt citu domāšanas pieeju un pilnveidot zināšanas savai turpmākajai dzīvei, kas būs saistīta ar karjeras iespējām. Diemžēl, CLIL pieeja šī projekta ietvaros ir piedāvāta tikai augstākās izglītības kontekstā, tomēr mūsdienās dažas skolas mēģina ieviest šo pieeju arī pamatskolā un vidusskolā, lai skolēniem būtu priekšstats par daudzvalodību priekšrocībām nākotnē.

⁴³ Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību teksts un paskaidrojošā ziņojuma 78. - 79. punkts. Strasbūra, 1995. gada februāris.

⁴⁴ Advisory comitee on the Framework Convenction for the Protection of National Minorities

Tomēr, ir piebilde, ka skolēniem, kuriem ir padziļināta interese par valodām, vajadzētu uzsākt apgūt svešvalodas bāziski, iegūstot multilingvālu kompetenci.

Apkopotie secinājumi.

Veicot teorētiskās daļas izpēti, var secināt, ka svešvalodu zināšanas ir viena no tām vērtībām, kura ir neatņemama sabiedrības daļa. Latvijā jau no agra vecuma sāk mācīties svešvalodas (vismaz divas), un, kā ir minēts iepriekš, pirmā svešvaloda ir obligāta no 1.klases – angļu valoda, bet otro svešvalodu skolēni izvēlās no 6.klases.

Iespēja apgūt minoritātes valodu vai attīstīt jau iepriekšējās zināšanas skolā neietekmē oficiālās valodas apgūšanu, tādējādi tas liecina par sociālās vienotības aspektu un integrāciju. Oficiālās valodas zināšanas un krievu valodas zināšanas dod iespēju pilnvērtīgi piedalīties sabiedriskajā dzīvē. Neskatoties uz to, ka izglītība minoritātes valodā bija vienlīdzīgi pieejama un veicināja efektīvu līdzdalību sabiedrībā, 2018.gada Izglītības likuma grozījumos tika teikts par to, ka pakāpeniski visi skolēni mācīsies latviski un eksāmenus kārtos arī valsts valodā. Tomēr, uz doto brīdi vēl ir samērīgums starp valsts valodu un mazākumtautības valodas apguvi. Pēc iespējas aktuāli būtu izstrādāt metodoloģiju, lai pārliecinātos, ka mācību stundas var būt bilingvālas.

Pēc pieminētās informācijas teorētiskajā daļā, var secināt, ka pāreja uz mācībām valsts valodā ietekmēs 12.klases skolēnus jau šogad – centralizētie eksāmeni notiks tikai valsts valodā. Pēdējie grozījumi Izglītības likumā paredz, ka no 1. līdz 6.klases mazākumtautību skolēniem vajadzēs apgūt mācību saturu valsts valodā vismaz 50% apjomā, no 7. līdz 9. klases skolēniem satura apjoms ir vismaz 80% no kopējo stundu skaita, un, savukārt, no 10. līdz 12. klases skolēniem sākot no 2021.gada vajadzēs apgūt visus mācību priekšmetus, izņemot svešvalodas, valsts valodā. Izglītības ministrija dara visu iespējamo, lai sekmīgi nodrošinātu izglītības izmaiņu ieviešanu, tādējādi īstenojot un atbalstot pasākumus pedagogu profesionālo kompetenču un valsts valodas zināšanu pilnveidei. Kā arī Izglītības ministrija atbalstīs skolotājus, nodrošinot tiem mācību līdzekļus un metodiskos materiālus.

Latvijas teritorijā dzīvo daudz krievvalodīgo iedzīvotāju un tas ietekmē arī ekonomiku. Tādējādi iedzīvotāji, kuriem dzimtā valoda ir latviešu – pārzin krievu valodu, bet tie, kuriem dzimtā valoda ir krievu – paplašina latviešu valodas zināšanas. Darba tirgū mūsdienās krievu tautības cilvēkiem ir augsta konkurētspēja un jāatzīmē, ka krievu valodas prasmes pieprasa daudzi darba devēji.

Liela uzmanība ir bilingvālai izglītībai un mācību priekšmetu integrācijai. Latviešu skolu skolēni droši nepārvalda krievu valodu, bet arī daži krievu valodas skolotāji nav

pārliecināti savā latviešu valodas zināšanu līmenī, toties nepieciešamība komunicēt ikdienā šajās divās valodās ir acīmredzama problēma Latvijā. Tomēr, mūsdienu skolēniem ir daudz svarīgāk kādas metodes izmanto skolotājs mācību procesā, un atkarīgi no tā ir skolēna vēlme pilnveidoties un attīstīties, mācoties komunicēt ar citiem. Ja notiek aktīva mācību stunda, ar dažādām interesantām metodēm, piemēram, lomu spēles vai prāta vētru, skolēni pildīs tos uzdevumus, kurus teiks skolotājs. Tātad, mūsdienās liela priekšrocība ir laikmetīgām mācību metodēm un skolotāja radošai pieejai, protams, arī bilingvālā un integrējošā pieeja.

KRIEVU VALODAS KĀ OTRĀS SVEŠVALODAS IZVĒLES NOSACĪJUMU IZPĒTE

2.1. Pētījuma metodoloģija un norise

Pamatojoties uz pētījuma veiktās literatūras un avotu analīzi, tika veikta empīriskā krievu valodas kā otrās svešvalodas izvēles nosacījumu izpēte. Empīriskās pētījuma daļas mērķis ir izpētīt krievu valodas kā otrās svešvalodas izvēles nosacījumus latviešu skolās, lai izstrādātu ieteikumus skolēniem un skolotājiem, kuri mācās vai māca krievu valodu kā otro svešvalodu.

Tika izvirzīti empīriskā pētījuma uzdevumi mērķa sasniegšanai:

1. Pamatojoties uz teorētiskās literatūras analīzē konstatētajiem svešvalodu apguves principiem Latvijā, izstrādāt metodoloģiju, lai sasniegtu pētījuma mērķi;
2. Noteikt pētījuma bāzi un atlasīt atbilstošas pētījuma metodes;
3. Datu iegūšana, izmantojot izvēlētās metodes;
4. Apkopot un analizēt iegūtos datus;
5. Interpretēt iegūtos datus, balstoties uz izvirzītajiem nosacījumiem, un veikt secinājumus.

Pētījuma empīrisko bāzi veido divdesmit četri krievu valodas skolotāji, kuri strādā gan latviešu skolās, gan mazākumtautību skolās; 231 pamatskolas un vidusskolas skolēni (6., 9., 12.klases skolēni), kuri apgūst izglītību latviešu skolās ar svešvalodu un kultūras ievirzi, un kuri ir ieinteresēti daudzkultūras norisēs sev apkārt, kā arī 26 vienas atsevišķas latviešu vidusskolas skolēni, kuri apgūst svešvalodu.

Dati tika iegūti 2017.gada periodā marts-maijs izmantojot elektroniskās vides docs.google.com anketas, kā arī 2018.gada maijā izmantojot elektroniskās vides docs.google.com anketēšanu. Pētījuma ietvaros ir izvēlēti divdesmit četri krievu valodas skolotāji no dažādām mācību izglītības iestādēm Latvijā. Lai paplašinātu datu iegūvi, tika iekļauti krievu valodas skolotāji no ukraiņu skolas, latviešu privātskolām un latviešu vidusskolām. Autore mērķtiecīgi neiekļāva pētījumā mazākumtautību skolas ar krievu valodas ievirzi, ņemot vērā, ka krievu valodas skolās mazākumtautību krievu valoda ir dzimtā valoda. Jāatzīmē, ka autore pati ir ieinteresēta šajā pētījuma tēmā savas pedagoģijas izglītības jomas dēļ un nākotnes darba vietas perspektīvu dēļ.

Otrā pētījuma bāzes grupa ir skolēni pamatskolas un vidusskolas vecumā. Viens no svarīgiem faktoriem bija skolēnu interese par mūsdienu kultūras situāciju un otrās svešvalodas apgušanas nosacījumiem. Balstoties uz pašu skolēnu sniegto informāciju, tika izvēlēti tie jaunieši, kuri apgūst vismaz vienu svešvalodu. Aptaujātiem skolēniem ir padziļināts zināšanas svešvalodas apguves jomā, kā arī personīga interese.

Visi respondenti tika informēti, ka piedalās maģistra darba pētījumā par krievu valodas kā otrās svešvalodas izvēles nosacījumiem, un, ka dati tiks analizēti un izmantoti darba ietvaros. Visas aptaujas tika veiktas anonīmi un aptaujāto personīgā informācija netiks izmantota.

Pētījuma metodoloģija.

Pētījuma ietvaros ir svarīgi noskaidrot gan skolēnu, gan skolotāju viedokļus par krievu valodas kā svešvalodas aktualitāti Latvijā, tāpēc atbilstoši tam tika izvēlēta kvantitatīvā metode. Šo metodi izmanto daudzos pētījumos, lai nodrošinātu statistisku informācijas apkopošanu un salīdzināšanu dažādās sabiedrības grupās. Tā kā pētījums ir balstīts uz skolēnu un skolotāju vajadzību, interešu un uzskatu analīzi, un attiecīgi tam, ka mūsdienās pētījumi bieži tiek veikti distancēti, lai ātrāk iegūtu pētījuma datus, autore par vispiemērotākajām uzskatīja kvantitatīvās metodes, ar kuru palīdzību ir iespējams konkretizēt dažādus viedokļus.

Pētījumā izvēlēta kvantitatīvās datu ieguves metode:

1. Anketēšana

Šī metode ir viena no izplatītākajām pētniecības metodēm. Anketa satur precīzi definētus jautājumus, jo respondents uz tiem atbild patstāvīgi, bez intervētāja palīdzības. Mērķtiecīgi atlasot aptaujātos pēc konkrētiem kritērijiem (šajā gadījumā – skolēnus, kuri izvēlējās mācīties krievu valodu kā otro svešvalodu, un krievu valodas skolotājus), ir iespējams iegūt plašu viedokļu kopumu, kas pētījuma ietvaros var sniegt precīzāku izpratni par aptaujāto vajadzībām un interesēm. Metode pieļauj tiešo un netiešo anketēšanu, un maģistra darba ietvaros tika izvēlēta netiešā anketēšana jeb interneta aptauja. Tādējādi anketēšanas laikā aptaujātie jūtas brīvi un nesteidzīgi, tāpēc veidojas brīva un nepiespiesta atmosfēra, kura palīdzēja iegūt atklātākus datus. Anketēšana bija anonīma.

Pētījumā izmantotā kvantitatīvā metode ļauj iegūt verbālo informāciju, t.sk. viedokļus, uzskatus, faktus. Izvēlētajai metodei ir gan plusi, gan mīnusi. Anketēšana ir ērts un ātrs veids, kā noskaidrot vispārīgas tendences vai sabiedrības viedokli. Šīs metodes trūkums ir tas, ka nav iespējas personificēt visu procesu un iegūt ne tikai informāciju, bet saprast aptaujāto attieksmes. Jāmin, ka skolotājiem ir tieksme atbildēt izmantojot vēlamo atbildi, kas ne vienmēr pauž īstenu savu viedokli un var neatbilst reālajai situācijai. Toties, koncentrējoties uz pētījuma mērķi, izvēlēta kvantitatīvā metode vislabāk atbilst vajadzībai noskaidrot konkrēto grupu viedokļus un intereses, kas dod iespēju analizēt un salīdzināt iegūtos datus.

Pētījumā izvēlētā kvantitatīvās datu analīzes metode:

1. Kontentanalīze

Empīriskās daļas ietvaros autore izvēlējās datu analīzei izmantot daļēji kontentanalīzi. Kontentanalīze jeb satura analīze ir orientēta uz pētāmā materiāla saturu un sistematizēšanu, tā nosaka, kā analizēt dokumentus un tekstus, tādējādi zināma daudzuma saturā sistemātiskā veidā meklējot izvirzītās kategorijas. Toties pētījuma ietvaros ir analizēti anketēšanas dati, iegūti caur elektronisko vidi⁴⁵.

Nepieciešams formulēt pētāmo problēmu un sadalīt datus, kas satur atsevišķus jautājumus. Šī metode ir aktuāla, jo dati tiek iegūti, nenokļūstot pētāmo subjektu redzes laukā, kā arī ir iespēja veikt atkārtotu analīzi.

Tādā veidā datu analīzes metode ļauj iegūt datus, kas atspoguļo izpratni par skolēnu un skolotāju viedokļiem un perspektīvām. Kvantitatīvo datu apstrāde ir veikta konkrētā secībā: datu analīze un konceptualizācija; kopsavilkuma izstrāde; secinājumu veikšana.

Empīriskā pētījuma norises apraksts.

Pētījuma sākumā tika izvirzīts mērķis - izpētīt krievu valodas kā otrās svešvalodas izvēles nosacījumus latviešu skolās, pamatojoties uz aptaujāto vajadzībām, intereses un uzskatiem. Izpētot un analizējot iegūtos empīriskās daļas datus, ir iespējams definēt nosacījumus, kādā veidā var veicināt skolēnu aktīvo iesaistīšanos mācīšanās procesā un svešvalodu apgūšanā. Iespējams, ka empīriskās daļas ietvaros tiks noteikti daži citi rezultāti un viedokļi, kuri liksies skolēniem aktuāli vai skolotāji izvirzīs interesantas domas, kuri nav piefiksēti teorētiskajā literatūrā.

Pamatojoties uz iepriekš noteiktā mērķa un literatūrā gūtiem datiem, autore izstrādāja anketēšanas jautājumus aptaujāto auditorijai.

Pirmo empīriskā pētījuma datu kopu veido latviešu pamatskolas un vidusskolas skolēni, kuri apgūst krievu valodu, kā otro svešvalodu. Kopā divu anketēšanas ietvaros piedalījās 257 pamatskolas un vidusskolas skolēni. Atbildēja 6., 9., 11. un 12.klases jaunieši. Noteicošs faktors konkrēto vecuma grupu izvēlei bija gan viņu personīgā motivācija, gan veicinātā motivācija, mācoties klasēs ar ievirzi valodās. Sākot no 6.klases skolēniem ir nepieciešams izvēlēties

⁴⁵ Understanding the qualitative and quantitative methods in the context of content analysis, Naorem Binita Devi, 2009. Pieejams: http://isast.org/proceedingsQQML2009/PAPERS_PDF/Devi-Understanding_the_Qualitative_and_Quantitative_Methods_PAPER-QQML2009.pdf.

svešvalodas, kuras jāmācās skolas laikā, kā arī 9. un 12. klasēs valodas izvēles nosacījumi ir svarīgi un ietekmējoši. Skolēnu kultūras portrets veidojās, balstoties uz viņu izrādīto viedokli un izveidotais portrets liecina par to, ka skolēniem mūsdienās ir vēlme mācīties svešvalodas, un, šī jautājuma kontekstā, krievu valodu Latvijā. Anketēšanas jautājumi tika veidoti, balstoties uz aptaujāto interesēm un vēlmēm, kā arī bija izvirzīti tādā formā un veidā, kādā, pēc autores domām, jābūt piemērotiem dotajām skolēnu vecuma grupām. Aptauja tika veikta distancēti, caur Internetu, tāpēc skolēniem bija iespēja izteikties anonīmi un plaši aprakstīt savas domas atvērto jautājumos, kur vajadzēja paskaidrot savu viedokli.

Otro empīriskā pētījuma datu kopu veido 24 krievu valodas skolotāji, kuri māca priekšmetu mazākumtautību skolās, latviešu skolās un latviešu privātās skolās. Aptaujātie skolotāji arī tika aptaujāti caur Internetu, veicot anketas aizpildi. Dažādu skolotāju izvēles nosacījums bija viņu augsta ievirze mācību procesā un daudz kultūru aktualitāte.

Turpmākajās apakšnodaļās ir analizētas abas datu kopas atsevišķi, kā arī veikts salīdzinošs aspekts. Šīs analīzes rezultātā ir izstrādāti ieteikumi krievu valodas kā otrās svešvalodas veicināšanai latviešu skolās, balstoties uz jauniešu un pedagogu noformulētiem viedokļiem, interesēm un uzskatiem.

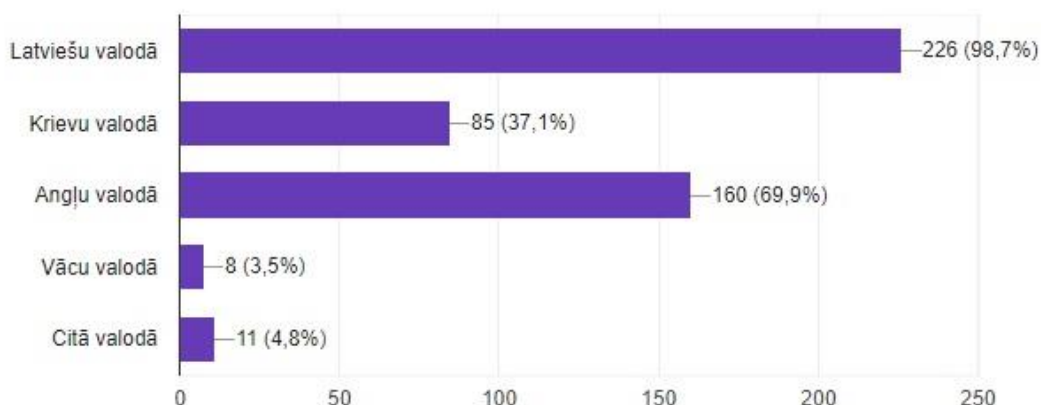
2.2. Skolēnu anketēšanas rezultātu analīze

2017.gadā tika anketēti 6., 9. un 12.klases skolēni, kuriem bija nepieciešams atbildēt uz jautājumiem, saistītiem ar svešvalodu mācīšanos latviešu skolās (2.pielikums.). Zemāk tiek aprakstīti iegūtie rezultāti.

2.2.1.att. Aptaujāto valodas piederība

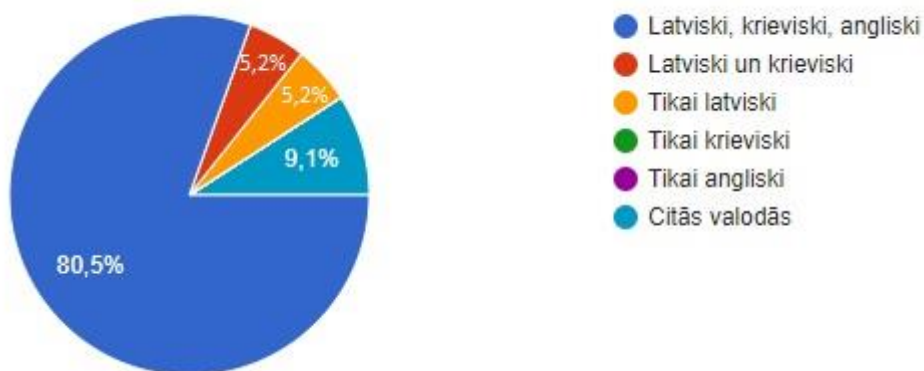
1.jautājums sastāv no trim apakšjautājumiem. Ņemot vērā, ka aptauja tika veikta latviešu skolās, tad varam redzēt, ka lielākā daļa aptaujāto atbildēja, ka viņu dzimtā valoda ir latviešu valoda – uz jautājumu “Kāda ir Jūsu dzimtā valoda?” (2.2.1.att.) 220 aptaujāto atbildēja, ka latviešu valoda, 11 atbildēja, ka krievu valoda. Interesanti, ka pēc otrā apakšjautājuma “Kādā valodā Jūs domājat?” (2.2.1.att.), mēs varam redzēt, ka 21 skolēns domā angļu valodā, kas varētu būt saistīts ar virtuālo vidi, kur skolēni bieži komunicē angļu valodā. Pārējie aptaujātie atbildēja, ka domā latviešu valodā – 196 atbildes un krievu valodā – 11 atbildes. Uz trešo apakšjautājumu “Kādu valodu izmantojat, sarunājoties ģimenes lokā?” (2.2.1.att.) 19 skolēnu atbildēja, ka ģimenes lokā sarunājas krievu valodā un 209 aptaujāto izvēlējās latviešu valodu. Tas liecina par to, ka mūsdienās dzīvē skolēni ir divvalodīgi.

2.2.2.att. Kādās valodās Jūs runājat brīvi?

Attiecīgi uz 2.jautājumu (2.2.2.att) aptaujātiem bija iespēja izvēlēties vairākas valodas, kurās viņi brīvi un pārliecinoši runā. Rezultātā 226 latviešu skolu skolēni atzīmēja latviešu valodu (98,7%), 180 skolēnu – angļu valodu (69,9%), krievu valodu atzīmēja 95 skolēni (37,1%), tikai 8 skolēni (3,5%) runā brīvi vāciski un vēl 11 skolēnu (4,6%) brīvi komunicē citās svešvalodās.

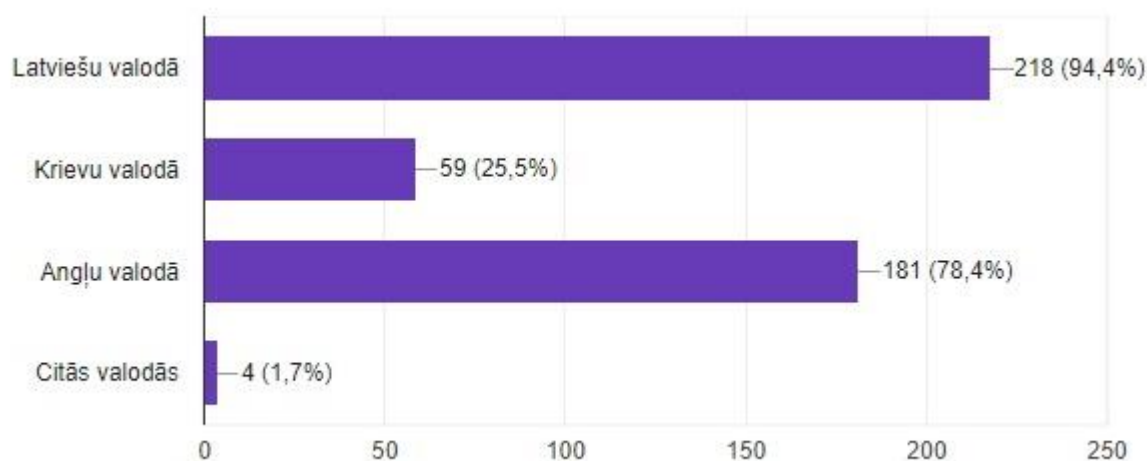
Nākamais jautājums bija orientēts uz tiem skolēniem, kuri 2.jautājumā (2.2.2.att.) izvēlējās atbildes variantu „Citā valodā”. No 11 skolēniem uz šo jautājumu atklāti atbildēja 9 respondenti. Apkopojot datus, izrādījās, ka 3 skolēni brīvi runā poļu valodā, un pa vienam skolēnam, kuri runā japāņu valodā, franču valodā, lietuviešu valodā un spāņu valodā. Viens aptaujātais uzrakstīja, ka runā brīvi krievu un latviešu valodās, bet ikdienā domā trijās valodās. Jauniešu vidū varam sastapties ar trīsvalodību Latvijā.

2.2.3.att. Kādās valodās Jūs varat saprast sarunbiedru?

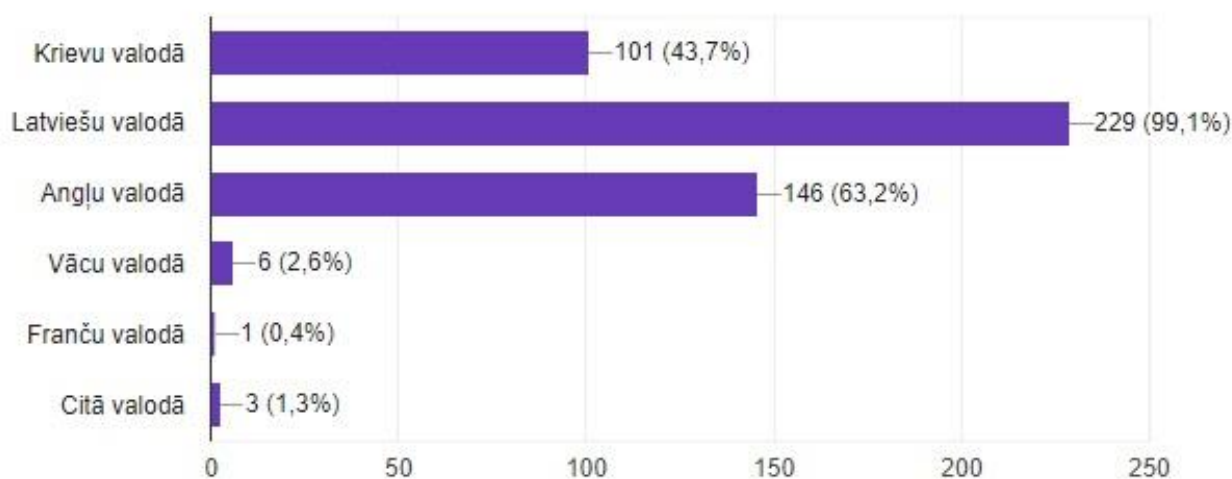
4. jautājums (2.2.3.att.) attiecas uz apzinātu valodu zināšanu – kā skolēni saprot sarunbiedrus. 80,5% latviešu skolu aptaujāto var saprast, kad ar viņiem komunicē latviešu, krievu un angļu valodās. Pēc tam 21 skolēns (9,1%) atbildēja, ka var saprast sarunbiedrus citās svešvalodās. Pārējie (5,2% katra daļa) atbildēja, ka saprast var latviešu un krievu valodās vai tikai latviešu valodā. Šīs atbildes liecina par to, ka Latvijā jaunieši izmanto vismaz divas svešvalodas, lai komunicētu un saprastu citus. Mūsdienās daudzi skolēni saprot valodas, bet nevar atbildēt, jo zināšanas ir nepietiekamas.

No iepriekšējā jautājuma izriet nākamais jautājums “Kādās valodās lasāt avīzes, žurnālus, publikācijas internetā?” (2.2.4.att.). Šis jautājums arī orientēts uz skolnieku komunicēšanu un valodu saprašanu, un atbildes liecina par to, cik populāras ir valodas, kuras apgūst skolēni, izmantojot mēdijus.

2.2.4.att. Kādās valodās lasāt avīzes, žurnālus, publikācijas internetā?

Aptaujātiem bija iespēja izvēlēties vairākus atbilžu variantus un tādējādi, analizējot atbildes, var redzēt, ka 218 skolēni (94,4%) izmanto latviešu valodas zināšanas, lasot avīzes, žurnālus un publikācijas internetā. Otrā visizplatītākā valoda – angļu valoda (78,4%) un tikai 59 skolēni (25,5%) lasa krieviski. Četri skolēni (1,7%) atbildēja, ka lasa citās valodās (2.2.4.att.). Nevar neaplicināt, ka Latvijā izdotas grāmatas, raksti, avīzes mazākumtautības valodās, un visbiežāk tā ir krievu valoda. Latvijas televīzija arī rāda filmas krievu valodā, neaizmirstot par latviešu subtitriem. Tādējādi daudzi bērni jau no skolas vecuma apgūst citas valodas. Ar Internetu mūsdienās ir grūtāk, jo tieši elektroniskā vidē var iemācīties angļu valodu, jo vispopulārākās saites ir angļu valodā un viena no galvenajām mērķauditorijām ir skolēni, pusaudži (2.2.5.att.). Tomēr mūsdienās var atrast daudzas latviešu mājas lapas, kuras piedāvā izvēlēties valodu lasīšanai un visbiežāk tiek piedāvātas krievu un angļu valodas. Kā piemērs, ir daudzu latviešu skolu mājaslapas.

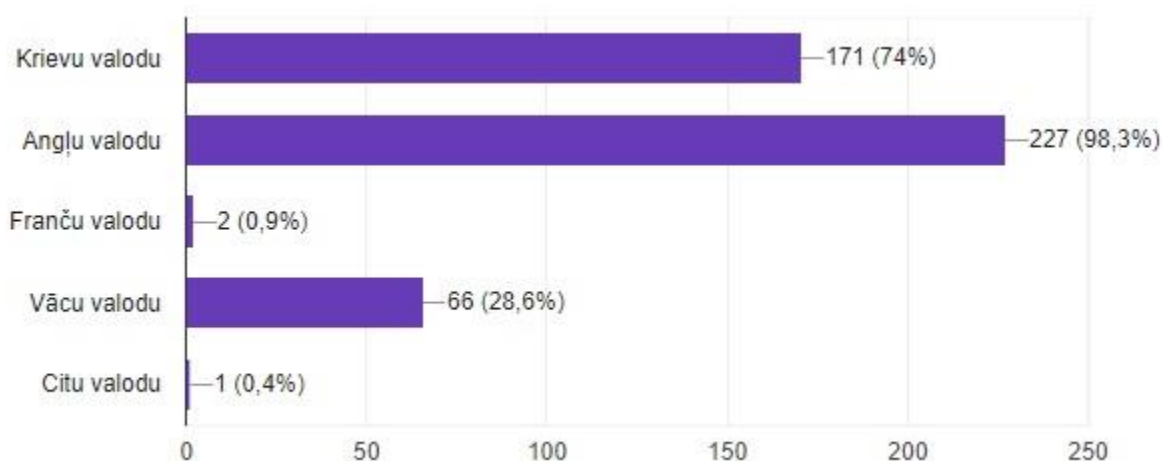
2.2.5.att. Kādas valodas Jūs izmantojat, lai sarunātos ar cilvēkiem uz ielas, veikalā, internetā?

Uz jautājumu “Kādas valodas Jūs izmantojat, lai sarunātos ar cilvēkiem uz ielas, veikalā, internetā?” (2.2.5.att.) kopējo atbilžu rezultātā bija apliecināts, ka latviešu skolu skolēni dzīvē, sarunājoties ar cilvēkiem uz ielas, veikalā vai internetā izmanto visbiežāk latviešu valodu (99,1%), pēc tam angļu valodu (63,2%), krievu valodu (43,7%). Tālāk ir vācu (2,6%), franču (0,4%) un citas svešvalodas (1,3%). Šī jautājuma ietvaros aptaujātie varēja izvēlēties vairākus variantus.

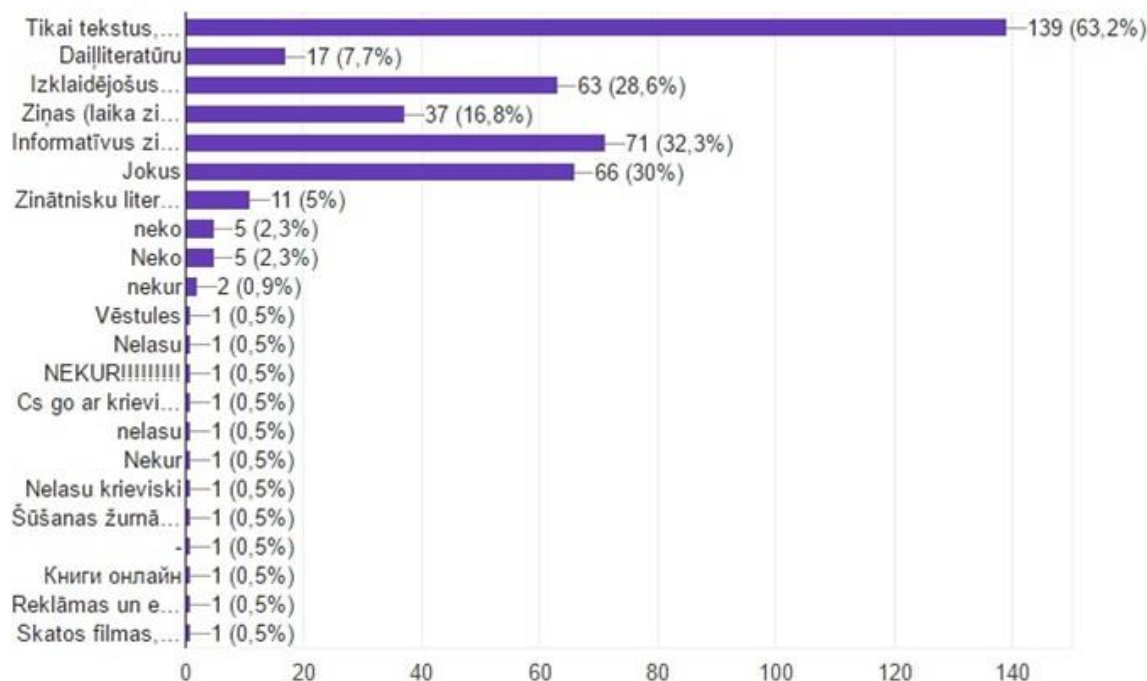
Manuprāt, vajag atcerēties, ka aptaujāto mērķa grupa ir skolēni, kuri vairāk sarakstās internetā, nekā sarunājas ar cilvēkiem uz ielas. Ar to ir saistīta atšķirība 20% starp angļu un krievu valodu, jo ne tik bieži var satikt veikalā skolēnu, kurš brīvi runās angļiski. Šis jautājums ir nedaudz aktuālāks cita vecuma cilvēkiem, tomēr daudzi pusaudži brīvi runā ar citiem cilvēkiem vairākās valodās, ja ir nepieciešams. Svešvalodu zināšanas palīdz skolēniem komunicēt ar ārzemniekiem gan Latvijā, gan ārpus tās.

Šī pētījuma ietvaros bija svarīgi saprast, cik latviešu skolēnu izvēlējās mācīties krievu valodu kā otro svešvalodu. Tādējādi nākamais jautājums vistiešāk aptvēra skolēnu skaitu.

Atbildot uz 7. jautājumu (2.2.6.att.), skolēni atzīmēja tās svešvalodas, kuras apgūst skolā. Angļu valoda ir visizplatītākā (98,3%), bet tas ir atkarīgs no skolas statūtiem, jo dažās skolās angļu valoda ir obligāta svešvaloda, bet citās – angļu valodu var izvēlēties. Tad ir krievu valoda, kuru mācās 171 latviešu skolu skolēns (74%). Trešā vietā ir vācu valoda (28,6%) un tālāk franču (0,9%) un citas svešvalodas (0,4%).

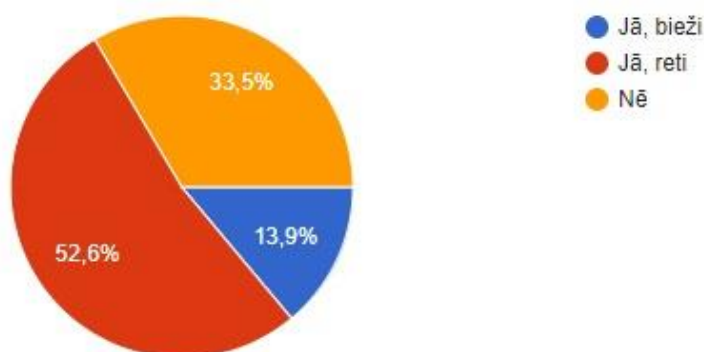

2.2.6.att. Kādas svešvalodas Jūs mācāties skolā?

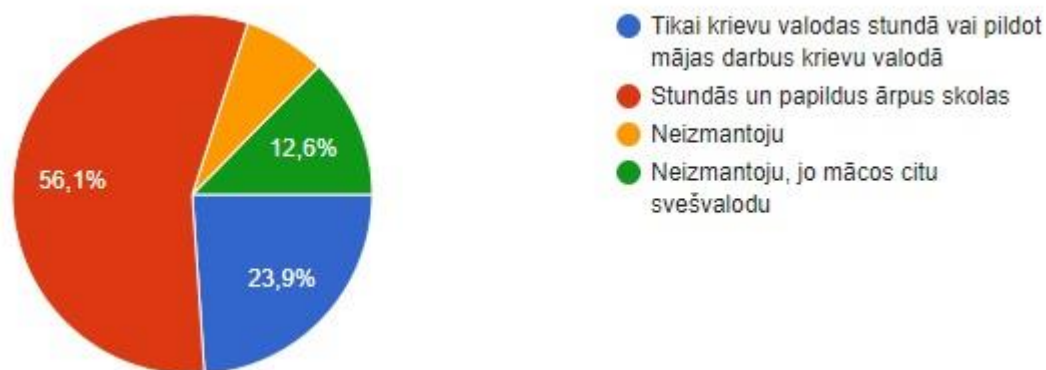
2.2.7.att. Kur Jūs lasāt krievu valodā?

Nākamais jautājums “Kur Jūs lasāt krievu valodā?” ir vairāk vērsts uz krievu valodas kā svešvalodas apgūšanu un šīs valodas izmantošanu ikdienā (2.2.7.att.). 63,3% skolēnu atbildēja, ka krievu valodā lasa tikai tekstus, ko uzdod krievu valodas skolotājs; 32,3% informatīvus ziņojumus (paziņojumus, afišas, izkārtnes, reklāmas); 30% krievu valodā lasa jokus internetā; 28,6% - izklaidējošus materiālus; 16,8% - ziņas (laika ziņas, sporta ziņas utt.) un tikai 7,7% lasa daiļliteratūru krievu valodā. Daži skolēni ierakstīja savus atbilžu variantus – „neko”, „vēstules”, „nelasu”, „Cs go ar krieviem kuri nemaak rakstiit angļu valodaa”, „šūšanas žurnālus un Tv programmu”, „Knigi onlajn” (Online grāmatas), „Reklāmas un etiķetes”, kā arī „Skatos filmas, seriālus” (2.2.7.att.). Pēc manām domām, lai apgūtu svešvalodas labā līmenī, ir nepieciešams plašs vārdu krājums, kurš nebūs tikai sarunvalodas līmenī, bet gan arī skaidrojošs un saprotams. Skolas laikā ir svarīgi skatīties papildmateriālus svešvalodu apgūšanai un praksei.

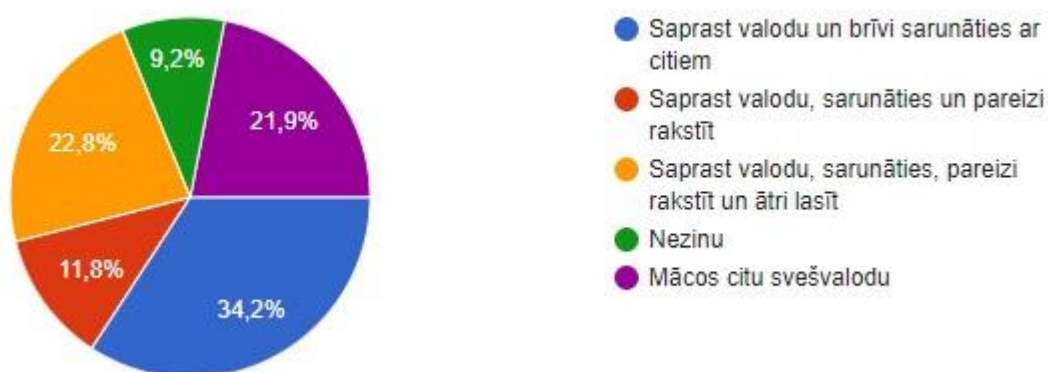
2.2.8.att. Vai izmantojat palīgmateriālus, lai lasītu citā valodā (vārdnīcas, rokas grāmatas)?

Uz jautājumu par palīgmateriālu izmantošanu (2.2.8.att.) no 231 aptaujātiem skolēniem 52,6% atbildēja, ka izmanto, bet reti. 33,5% atbildēja, ka neizmanto mācīšanās procesā palīgmateriālus un tikai 13,9% skolēnu atbildēja, ka izmanto bieži. Jebkura mācību priekšmeta veiksmīgai apgūšanai ir nepieciešams individuāli meklēt papildliteratūru. Latvijā krievu valodu kā otro svešvalodu izmanto ikdienā un daudzi skolēni domā, ka iemācīties šo valodu nav grūti. Toties iemācīties pareizi lasīt un rakstīt viņiem nav prioritāte.

2.2.8.att. Kur Jūs izmantojat krievu valodas zināšanas?

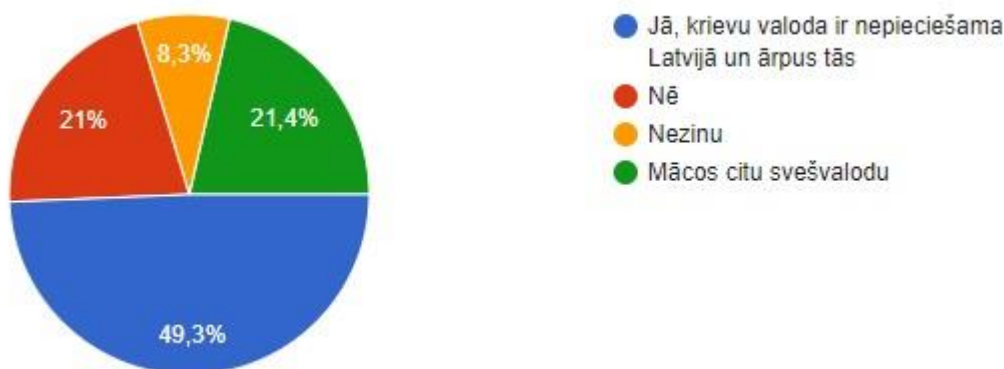
10. jautājums ir orientēts uz skolēnu krievu valodas pielietojumu Latvijā. Kur latviešu skolu skolēni izmanto krievu valodas zināšanas. Apkopojot atbildes, var teikt, ka skolēni izmanto krievu valodu stundās un papildus ārpus skolas – 56,1%, tikai krievu valodas stundā vai pildot mājas darbus krievu valodā – 23,9%, neizmantoju, jo mācos citu svešvalodu – 12,6%; neizmantoju – 7,4% (2.2.8.att).

2.2.9.att. Kāds ir Jūsu mērķis, apgūstot krievu valodu kā svešvalodu?

11. jautājums ir svarīgs karjeras izaugsmes kontekstā attiecīgi krievu valodas aktualitātei. Skolēniem vajadzēja atbildēt, kāds ir viņu mērķis, apgūstot krievu valodu kā svešvalodu. Daudzi

aptaujātie (34,2%) atzīmēja, ka viņiem ir nepieciešams saprast valodu un brīvi sarunāties ar citiem; 52 skolēni (22,8%) izvēlējās „saprast valodu, sarunāties, pareizi rakstīt un ātri lasīt”; 50 skolēni (21,9%) mācās citu svešvalodu; daži atbildēja (11,8%), ka viņiem vajag saprast valodu, sarunāties un pareizi rakstīt, kā arī bija tie, kuri nezināja kādi viņiem ir mērķi, mācoties krievu valodu (9,2%) (2.2.9.att.). Iespējams, aptaujātie, kuri izvēlējās atbildi “Nezinu” uz doto brīdi nav izlēmuši vai ir nepieciešams saistīt karjeru ar svešvalodu zināšanām. Vai arī tie varētu būt tie skolēni, kuri izvēlējās mācīties krievu valodu kā otro svešvalodu savu klases biedru dēļ – lielākā daļa izvēlējās krievu valodu kompānijas dēļ. Nereti pusaudži uztver izvēles faktoru no psiholoģijas aspekta, nedomājot par tālāko nepieciešamību. Šajā gadījumā, skolēniem bieži nav motivācija apgūt izvēlēto svešvalodu sev augstā līmenī, jo galvenā doma tādiem skolēniem ir tikai saņemt jebkādu atzīmi mācību laikā.

2.2.10.att. Vai Jūs mācāties krievu valodu kā svešvalodu, lai attīstītu karjeras iespējas Latvijā?

Nākamais 12.jautājums bija par to, vai latviešu skolu skolēni mācās krievu valodu kā svešvalodu, lai attīstītu karjeras iespējas Latvijā. 113 aptaujāto (49,3%) atbildēja, ka „Jā, krievu valoda ir nepieciešama Latvijā un ārpus tās”. Pārējie aptaujātie sadalījās uz tiem, kuri vai nu nezin (8,3%), vai nu neredz karjeras iespējas Latvijā (21%). 21,4% skolēnu mācās citu svešvalodu, nevis krievu valodu (2.2.10.att).

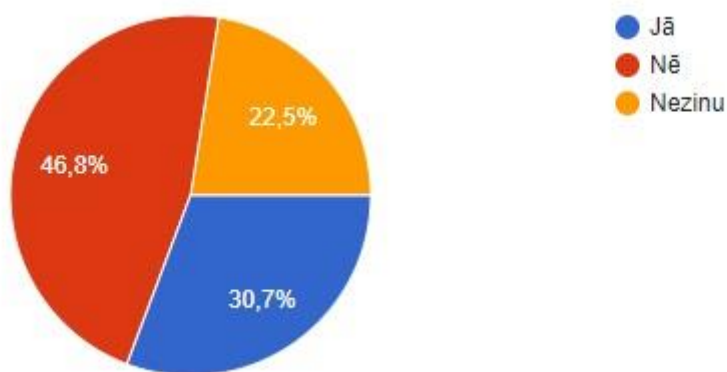
Pēc manām domām, krievu valoda Latvijā ir vairāk attīstīta nekā angļu valoda, tomēr nevar aizmirst, ka aptaujāto mērķa grupa ir 6.,9. un 12.klases skolēni, kuri vairāk pavada laiku virtuālā vidē un viņiem bieži nav laika mācīties svešvalodas, ja nav nepieciešamības – skolēni neuztver pašattīstības perspektīvas svešvalodu mācīšanās un pielietojumam.

„Neredzu krievu valodu savā karjerā”, „Prast runāt dažādās valodās”, „nevēlēs neko īstenot” u.c.

Pētījumā autorei bija svarīgi saprast, kādu iemeslu dēļ tiek apgūtas svešvalodas. Tādējādi 229 latviešu skolu skolēni no 231 aptaujātiem atbildēja uz jautājumu par iemesliem mācīties krievu valodu kā svešvalodu (2.2.12.att.). Aptaujātiem bija iespēja izvēlēties vairākus atbilžu variantus.

Apkopojot atbildes es pētījuma autore ieguva šādus rezultātus: vecāki lika – 21,8%; pats izvēlējos perspektīvu dēļ – 24,9%; visi izvēlējās un es pievienojos – 6,6%; man bija vienalga, kādu valodu apgūt – 3,1%; krievu valodu ir vieglāk iemācīties nekā citas svešvalodas – 10%; krievu valoda man ir nepieciešama tālāk izglītībā\darbā - 32,6%; mana ģimenē runā krieviski un latviski, tāpēc izvēlējos to, ko labāk zinu – 11,8%; lai komunicētu ar citiem cilvēkiem – 31,4%; nezinu – 2,2%; mācos citu svešvalodu – 25,3% (2.2.12.att.).

Brīvajās atbildēs skolēni rakstīja: „Krievu valoda Latvijā vispārēji ir aktuālāka, ikdienā sastopama, tāpēc šķita adekvāti to mācīties”; „Krievu valodu vieglāk iemācīties nekā vācu”; „Ierobežotu opciju dēļ. Būtu vēlējusies mācīties citas svešvalodas, kā japāņu, korejiešu vai norvēģu, bet Latvijas izglītības plāns nenodrošina skolēnus ar šādu opciju skolā”; „Uz to brīdi kad bija jāizvēlas otrā svešvaloda, es ārpus skolas apguvu Vācu valodu, tādēļ izvēlējos Krievu”; „Velējos apgūt rakstību, jo mācēju sarunvalodu”; „Skolā nebija lielas izvēles. Vajadzēja izvēlēties starp krievu valodu un vācu valodu. Vācu valoda šķita pārāk sarežģīta”; „Skola piedāvāja tikai vienu otro svešvalodu” u.c. (2.2.12.att.).

2.2.13.att. Kā Jums šķiet vai Latvijā krievu valoda konkurē ar angļu valodu?

Jautājums par karjeras iespējām ir ļoti aktuāls mūsdienu jauniešiem. Vai tiešām Latvijā krievu valoda konkurē ar angļu valodu, ja tās izvēlas, kā otro svešvalodu? Skolēni pārsvarā atbildēja, ka „nē” (46,8%), pēc manām domām šis apgalvojums ir strīdīgs, bet aptaujāto mērķgrupa – skolēni, kuri vairāk izmanto angļu valodu internetā. 30,7% atbildēja, ka krievu valoda konkurē ar angļu valodu. Bija arī daži aptaujātie (22,5%), kuri nevarēja vai nezināja kā atbildēt uz šo jautājumu (2.2.13.att.).

Tā kā angļu valodas un krievu valodas aktualitāte ir neaptverama mūsdienu sociuma daļa, pētījuma ietvaros, bija svarīgi saprast skolēnu domas un kā viņi redz svešvalodu pielietojumu nepieciešamību Latvijā. No aptaujātiem bija ļoti plašs komentārs par angļu un krievu valodas konkurenci valsts ietvaros. Skolēnu atbildes bija dažādas: *“ir krievu cilvēki daudz”*; *“Karjerā - šaubos, bet ikdienā un sarunvalodā pavisam noteikti, lielā krieviski runājošo cilvēku skaita dēļ”*; *“Nezinu”*; *“Tā ir bieži lietota, nepieciešama dzīvojot Latvijā lai pilnvērtīgi sazinātos”*; *“Tas notiek starp paaudzēm. Jaunieši arvien vairāk zina tieši angļu valodu, ne krievu. Tāpēc angļu valoda lēnām izkonkurē krievu valodu”*; *“Krievu valodu izmanto vairāk”*; *“Angļu valoda kļūst arvien izplatītāka”*; *“Liela daļa Latvijas iedzīvotāji runā krieviski un nenācās ne latviešu ne arī angļu viņu augstprātības dēļ (nesaku, ka visi)”*; *“Jo cilvēki sarunājoties vairāk izmanto Angļu un Krievu vārdus”*; *“Latvijā mūsdienās ir ļoti daudz krievi, vai tūristi kas runā krieviski. Jebkurā darbā, lielākoties tev ir jāzina gan angļu valoda, gan krievu valoda”*; *“vecā paaudze runā krieviski, bet nerunā angļiski. Bet jaunākā paaudze runā angļiski, bet nerunā krieviski”*; *“Latvijā dzīvo ļoti daudz krievu tautības cilvēku, kas procentuāli, manuprāt, ir līdzvērtīgi angļiski runājošajiem”*; *“Ja kādreiz un arī šobrīd krievu valoda ir ļoti izplatīta daudzo krievrunīgo dēļ, tad tagad to pamazām sāk aizstāt angļu valoda, jo tā ir internacionālāka un to zina gan krievi, gan latvieši un lielākā daļa latviešu jauniešu angļu valodu zina labāk kā krievu”*; *“Veikalos pārdevējam 50/50 gadījumu jārunā latviski vai krieviski”*; *“vairāk izmanto angļu valodu un ir tūristi kas runā angļiski”*; *“Angļu valoda vēlāk pārņems krievu valodu, jo tā sāks kļūt vairāk izmantota Latvijā”*; *“Jo ļoti daudzi cilvēki Latvijā runā krieviski un diemžēl ir krievi, kas neuzskata par nepieciešamu Latvijā mācīties latviešu valodu”*; *“jo tās abas izmanto ļoti daudzi cilvēki”*; *“Jo liela daļa Latvijas iedzīvotāju ir krievvalodīgie”*; *“Latvijā ir vairāk krievu, nekā citu tautu pārstāvji; “Jo Latvijā daudzi runā gan angļiski, gan krieviski. Angļu val. vieglāka, bet ja nezin krievu val. īsti nav kur strādāt”*; *“Krievu valoda Latvijā ir ļoti izplatīta ikdienas dzīvē. Angļu valodu Latvijā ikdienā nesastop tik bieži”*; *“Jā, tā kā attīstās mediji un cilvēki tiek iepazīstināti ar plašākām iespējām, kas pieprasa angļu valodas zināšanas, Vēl iemesls varētu būt vispārēja nepatika pret krievu valodu, tā kā tā tiek likta vienādā svarīguma līmenī ar mūsu pašu latviešu valodu. Cilvēki varētu būt atturīgi mācoties krievu valodu, uztraucoties par latviešu valodas likteni mūsu valstī un vispār”*; *“jo abas tiek plaši izmantotas”*; *“Jo daudzi jaunieši uzskata ka krievu valoda nav vajadzīga”*; *“Jauniešu vidū angļu valodā noteikti ir izplatītāka, taču darba tirgū un sabiedrībā daudz nepieciešamāka ir krievu valoda”*; *“Mūsu valstī ir liels skaits krievvalodīgo iedzīvotāju, tādēļ Krievu valoda ir tik pat, ja ne pat vairāk izplatīta kā Angļu valoda”*; *“Latvija ir ES valsts, kas nozīmē, ka ieceļo vairāk iebraucēju no ES”*; *“Latvijā dominējošā svešvaloda ir krievu valoda, ar to konkurē angļu, jo ja jaunākas paaudzes dos priekšroku angļu valodai un krievu valoda varētu kļūt mazāk izmantota, jo vecās paaudzes, tās, kurām bija jāzina krievu*

valoda dēļ PSRS, sāktu 'pazust' “; “Svešvalodu ziņā tās mūsu valstī ir divas populārākās. Arī darba tirgū tās šobrīd konkurē”; “Labi ir, ka zinu angļu valodu, bet tik pat slikti, ka nezinu krievu valodu un daudzos darbos, kuros labprāt strādātu vajag zināt krievu valodu vairāk nekā angļu valodu”; “Tādēļ, ka krievu valodas zināšanas, manuprāt, ir tik pat svarīgas cik angļu val., jo bez krievu valodas ir ļoti grūti atrast darbu”; “Citu tautu cilvēku atrašanās Latvijā”; “Jo abas valodas ir vienlīdz svarīgas tālākai karjerai”; “Jo mūsdienās Latvijas teritorijā ir arvien vairāk imigrantu un viņiem angļu valodu ir daudz vieglāk iemācīties, un arī mūsdienu jaunieši krievu valodu nevēlās mācīties un vairāk uzmanību pievērš angļu valodai, un sazinās vairāk tajā nevis krievu valodā”; “Puse Latvijas runā krieviski, kas ir ĻOTI slikti, jo krieviski runājošajiem ir pilnīgi vienlīga ka viņi dzīvo Latvijā-viņi pat necenšas mācīties valodu. Latviešiem arī ir vienlīga bez principiem. Angļu valodu izmanto tikai citas tautības, kas ir lielā mazākumā, un, ja zina krievu, tad arī tās runās krieviski”; “nezinu vai konkurē, jo krievu valodu uz ielas dzirdu daudz biežāk nekā angļu valodu”; “Manuprāt, šīs abas valodas ir vienlīdz svarīgas un konkurētspējīgas”; “Jo daļa Latvijas iedzīvotāju nemaz nemāk latviešu valodu”; “Mums tuvāk ir Krievija, un krievi ir iemācījusies lv.val ka mēs kriev.val” u.c. 2014. gadā gandrīz visi skolēni (97,3 %) Eiropas Savienībā mācījās angļu valodu vidējās izglītības pirmajā posmā. Kopš 2005. gada par 18,7 % pieaudzis arī to sākumskolas skolēnu skaits, kuri mācās angļu valodu, kopā sasniedzot 79,4 % no visiem sākumskolas skolēniem⁴⁶.

2.2.14.att. Vai ir iespējams iemācīties krievu valodu (vai citu svešvalodu) mācoties skolā?

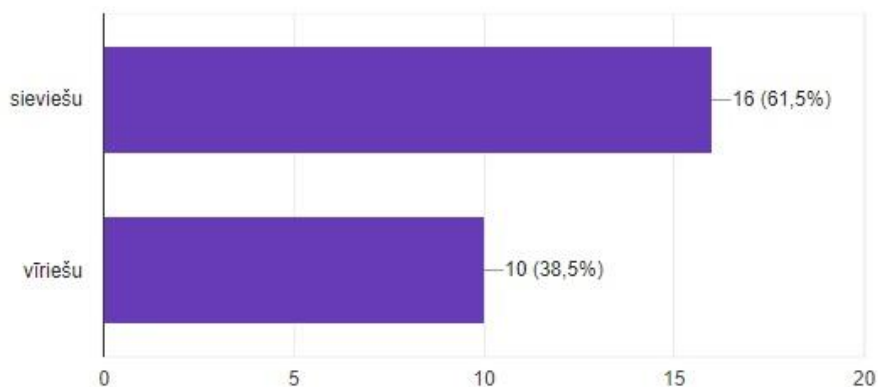
⁴⁶ Pamatdati par svešvalodu mācīšanu Eiropas skolās, 2017, Pieejams: http://viaa.gov.lv/library/files/original/VIAA_Svesvalodu_macisana_galveno_faktu_buklets.pdf

Pēdējais aptaujas jautājums, kurš palīdz saprast vai ir iespējams latviešu skolās iemācīties svešvalodu mācību laikā. Pēc rezultātiem, 24,7% skolēnu atbildēja, ka jā. 19,5%, ka „ir atkarīgs no skolotāja (mācībummateriāli, vairāk praktisku uzdevumu)”; 18,2% atbildēja, ka „Jā, bet sarunājoties krieviski (citā svešvalodā) ar cilvēkiem ārpus skolas”; 16% - „Ir atkarīgs no skolēna vēlmes”, 13,4% - „jā, bet tikai ja mācībās izmanto papildus materiālus ārpus krievu(citas) valodas stundām”. Un tikai 8,2% aptaujāto atbildēja, ka nav iespējams iemācīties svešvalodu, mācoties skolā (2.2.14.att.). Bieži vien var sastapties ar skolēniem, kuri mācījās krievu valodu kā otro svešvalodu, bet pabeidzot skolu, nerunā krievu valodā un nereti nesaprot sarunbiedrus. Tādējādi, lai zināšanas būtu stabilas, tās jāattīsta arī pēc skolas, jo ir ļoti svarīga praktiskā valodas ielietošana, lai neaizmirstu to, ko mācījies.

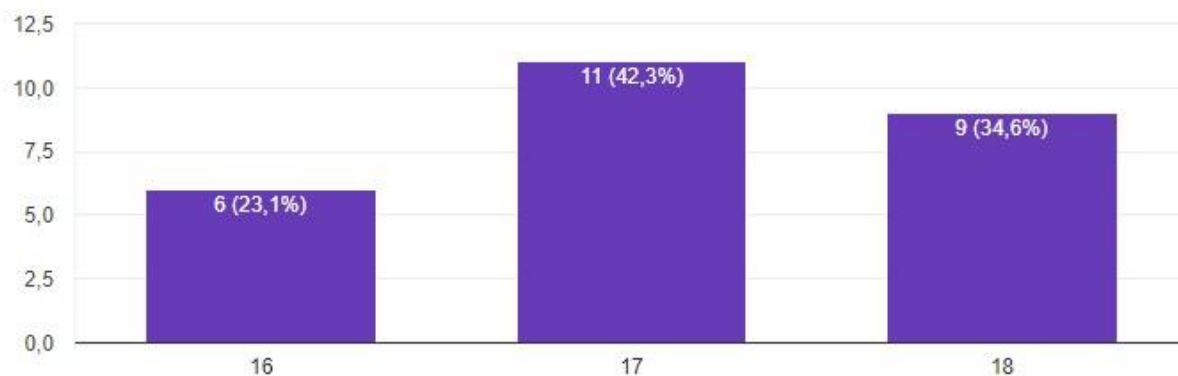
Svešvalodu apmācības procesā ir svarīga orientācija uz komunikāciju. Šis princips ir vadošs, jo tā rezultātā skolēniem mācīšanās procesā ir jāattīstīta valodu prasmes, lai izmantotu tās kā saziņas līdzekli. Pārskatot aizpildīto anketu rezultātus, tika izvirzītas atziņas par to, kādā veidā skolēni komunicē ar citiem cilvēkiem – kādā valodā un cik apzināti (dažreiz tā ir vecāku izvēle, lai bērns varētu apgūt svešvalodas nākotnē, vai arī dzīves apstākļi – bērni no vienas sētas, kur vairākums runā, piem., krieviski). Valodu lietošana mediju vidē – komunicēšana sociālos tīklos; filmu skatīšanās; youtube skatīšana, kur lielākā daļa ir angļu video u.c. ir neatņemama mūsdienu sastāvdaļa, kādēļ skolēni izvēlas mācīties svešvalodas, kā arī Latvijā ir aktuāls krievu valodas pielietojums skolā un ārpus tās (sarunvalodas līmenī u.c.). Caur Internetu skolēniem ir īpaši lielas perspektīvas pielietot savas valodas zināšanas, jo tas varētu būt izskatīts kā saikne starp sevi un pasauli. Jaunieši labprāt komunicē citās valodās caur datoru, tādējādi izvairoties no reāla kontakta dzīvē. Nereti bērni, kuri ikdienā ir klusi un nekomunikabli Internetā pārvēršas par interesantiem sarunbiedriem. Mūsdienās nav problēma sarunāties ar citu valodu pārstāvjiem, jo pietiek elektronisko tulkošanas instrumentu. Tomēr šāda veida dialogs attīsta svešvalodu zināšanas, kuras tālāk var pielietot arī dzīvē.

Kā teikts A.Alijeva un N. Kaže grāmatā “Bilingvālā izglītība”, “Internets krasi maina mācīšanās procesa veidu, jo, pateicoties mijiedarbībai ar interaktīvo zināšanu vidi, skolēns spēj regulēt mācību procesa tempu, virzienu un dziļumu; strādājot ar valodas apguves programmām, viņš var izvēlēties nozari, līmeni, apjomu, sevis kontrolēšanas laiku; atkarībā no personīgajām ambīcijām, samierināties ar paviršākiem un vispārīgiem izziņas avotiem, vai arī “rakt dziļāk”, ja ir vēlēšanās un laiks” (Alijevs, Kaže, 2001: 253). Turklāt skolēnam rodas motivācija parādīt sevi, īstenot dažādas idejas. Pēc rezultātiem, krievu un angļu valodas ir konkurentspējīgas karjeras izaugsmes kontekstā Latvijā.

Empīriskā pētījuma ietvaros tika veikta vēl viena anketēšana (3. pielikums.), 2018.gadā maijā, lai aktualizētu iepriekš iegūtos datus. Otrā anketu aizpildīja latviešu vidusskolas skolēni no 11. un 12. klases. Viņiem bija nepieciešams atbildēt uz jautājumiem, saistītiem ar svešvalodu izvēles nosacījumiem un, kā viņi redz nākotnē šo zināšanu pielietojumu.

2.2.15.att. Dzimums

2.2.16.att. Vecums

Pirmais un otrais jautājums palīdz noteikt skolēnu dzimumu (2.2.15.att.) un vecumu (2.2.16.att.). Tas palīdz sistematizēt jauniešu viedokļus un intereses. Pēc šo divu jautājumu rezultāta var secināt, ka no aptaujāto kopuma ir 16 meitenes (61,5%) un 10 zēni, kā arī lielākā daļa skolēnu ir septiņpadsmit gadi (42,3%), pēc tam 18 gadīgie – 34,6% un 16 gadīgie – 23,1%. Pēc 2012.gada datiem par valodu mācīšanu Eiropas skolās ir noteikts, ka Latvijā pirmo svešvalodu kā obligāto mācību priekšmetu, bieži viena tā ir angļu valoda (ir zināms, ka angļu valoda ir obligāta 14 valstīs vai valstu reģionos), skolēni sāk apgūt sākot no 9 gadu vecuma, bet otrā svešvaloda kā obligāta

mācību priekšmets tikai no 12 gadiem⁴⁷. Kā arī svarīgi pieminēt, ka Eiropas valstīs divu svešvalodu apguve vismaz vienu gadu obligātās izglītības posmā ir obligāta visiem skolēniem un attiecīgi tam, 2009./2010. mācību gadā vidējās izglītības pirmajā posmā mācījās divas vai vairāk svešvalodas vidēji 60,8% skolēnu – tas liecina par 14,1% pieaugumu salīdzinājumā ar 2004-2005.mācību gadu⁴⁸. Tā kā Latvijā dzīvo daudz krieviski runājošo kopienas, krievu valoda ir otra visvairāk mācītā svešvaloda valsts ietvaros.

Pēc 2013.gada Centrālās statistikas datiem, vispārīzglītojošajās skolās svešvalodas apgūst 85% no kopējā skolēnu skaita. Sākumskolā (1.-6.klase) svešvalodas apgūst 73% no visiem skolēniem, pamatizglītības posmā (7.-9.klase) – 98% skolēnu, bet vidusskolā (10.-12.klase) visi skolēni mācās svešvalodas. 51% no skolēniem, kuri apgūst svešvalodas, mācās divas un vairāk svešvalodas⁴⁹. Bet 2014. gadā Eiropas Savienībā kopumā 83,8 % visu sākumskolas skolēnu mācījās vienu vai vairākas svešvalodas – par 16,5 % vairāk nekā 2005. gadā⁵⁰.

2.2.17.att. Kāda ir Jūsu dzimtā valoda?

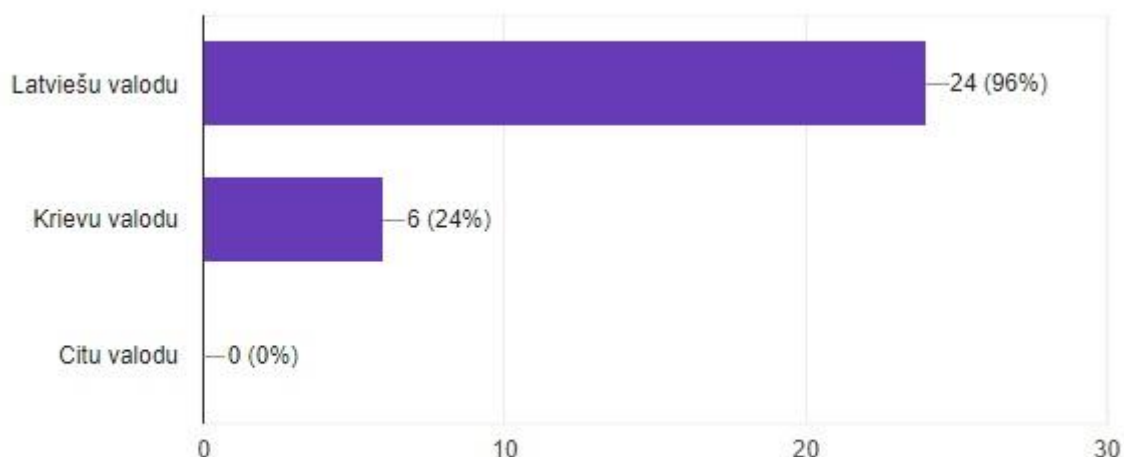
Nākamais jautājums bija “Kāda ir Jūsu dzimtā valoda?”, kur visi skolēni atbildēja – latviešu valoda (100%) (2.2.17.att.). Atbildes uz šo jautājumu apstiprināja, ka skolēnu dzimtā valoda ir latviešu valoda.

⁴⁷ Pamatrādītāji par valodu mācīšanu Eiropas skolās 2012 Pieejams: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/143LV_HI.pdf

⁴⁸ Turpat.

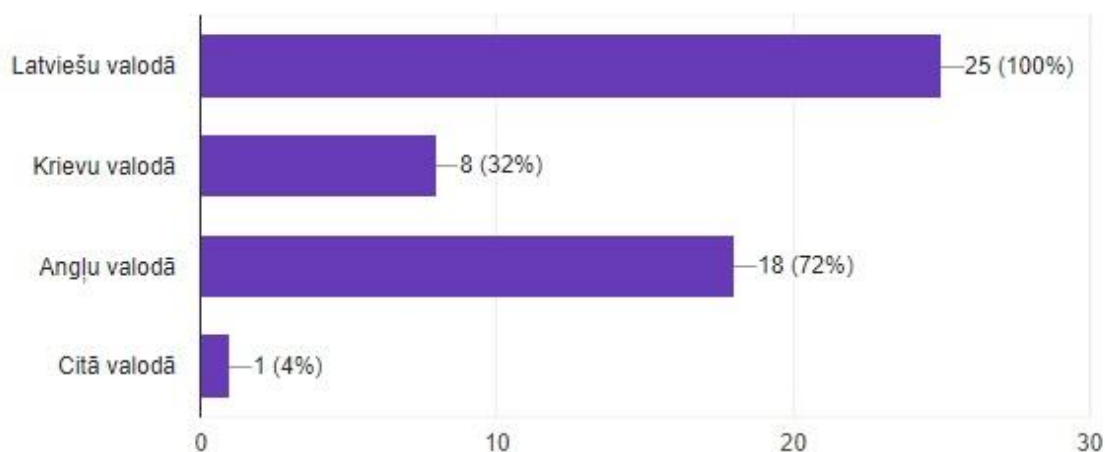
⁴⁹ Informācija par 2012./2013.mācību gadu (LR Izglītības un zinātnes ministrijas dati). 39154.html

⁵⁰ Pamatdati par svešvalodu mācīšanu Eiropas skolās, 2017, Pieejams: http://viaa.gov.lv/library/files/original/VIAA_Svesvalodu_macisana_galveno_faktu_buklets.pdf

2.2.18.att. Kādu valodu izmantojat, sarunājoties ģimenes lokā?

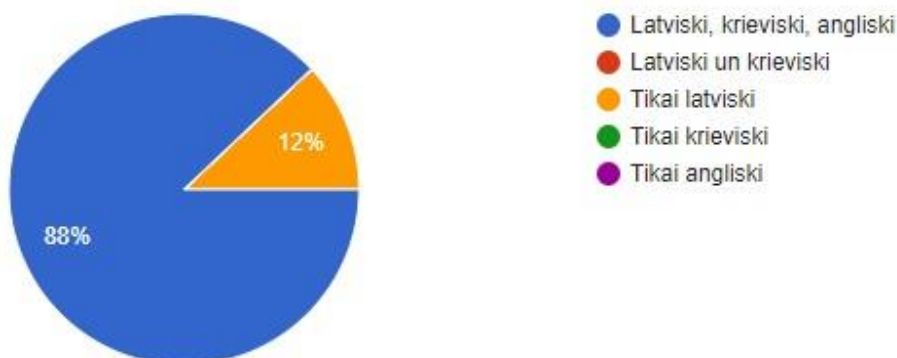
Līdzīgi pirmajai skolēnu aptaujāto grupai, otrās anketas ietvaros tika uzdots jautājums par to, kādā valodā skolēni sarunājas ģimenes lokā (2.2.18.att). Skolēniem bija iespēja izvēlēties vairākus atbilstošu variantus un pēc rezultātiem, var secināt, ka 24 skolēni sarunājas latviešu valodā (96%) un 6 aptaujātie sarunājas krievu valodā (24%). Līdz ar to var pateikt, ka daži no skolēniem ir divvalodīgi.

2.2.19.att. Kādās valodās Jūs runājat brīvi?

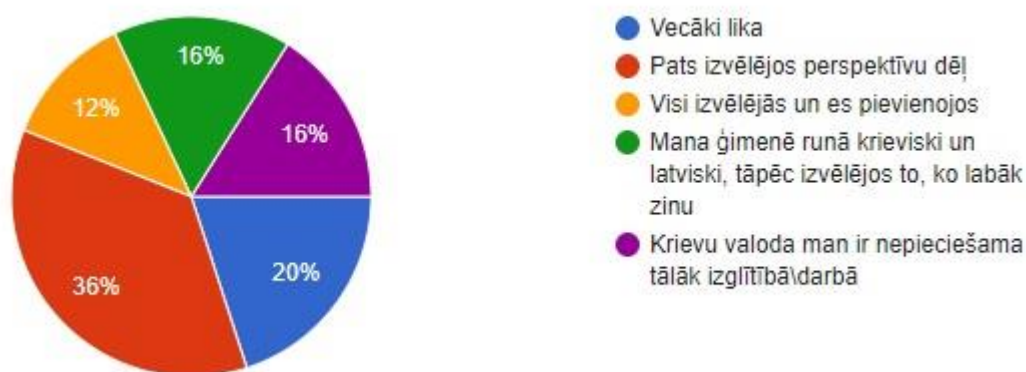
Skolēni varēja izvēlēties vairākas valodas, kurās viņi spēj izteikties brīvi. Uz šo jautājumu atbildēja 25 no 26 aptaujātajiem, un no atbildēm var noteikt, ka visi skolēni brīvi runā latviešu valodā (jo tā ir viņu dzimtā valoda), kā arī 72% brīvi runā angļiski, 32% brīvi runā krieviski un viens skolēns atbildēja, ka brīvi runā kādā citā valodā (2.2.19.att.). No iepriekšējā jautājuma izriet

nākamais, kur skolēniem vajadzēja atzīmēt valodas, kuras viņi lieto ikdienā, lai saprastu sarunbiedrus. Lielākā daļa Latvijas iedzīvotāju (46%) zina divas svešvalodas⁵¹.

2.2.20.att. Kādās valodās Jūs varat saprast sarunbiedru?

Pēc skolēnu atbildēm, viņi pārvalda divas svešvalodas, kā arī saprot sarunbiedrus, sarunājoties latviešu valodā – 88%, bet bija daži skolēni, kuri atbildēja, ka var saprast sarunbiedrus tikai latviski – 12%. Kā jau bija pieminēts iepriekš, mūsdienās daudzi pusaudži nevēlās apgūt svešvalodas augstā līmenī, jo pietiek ar to, ka viņi saprot sarunbiedrus, bet atbild savā dzimtajā valodā. Otrā svešvalodu skolēniem ir jāmācās ar dzimtajās valodas un pirmās svešvalodas pamata zināšanām, lai varētu mācībās sekmēt skolēnu receptīvo spēju pilnveidoties un paaugstināt spējas apgūt citas valodas ātrāk (Tiļļa, 2005). No skolotāju puses ir svarīgi organizēt mācību procesu tā, lai attīstītu individuālo pieeju valodu mācībām un izdarīt to efektīvi, pēc iespējas saīsinot mācību laiku. Skolēniem ir neieciešams pilnveidot valodu zināšanas arī ārpus mācību stundas, lai varētu tās pielāgot ikdienai.

2.2.21.att. Pēc kāda nosacījuma Jūs izvēlējāties mācīties krievu valodu kā otro svešvalodu skolā?

⁵¹ Informācija par 2012./2013.mācību gadu (LR Izglītības un zinātnes ministrijas dati)

Pieejams: <http://www.csb.gov.lv/notikumi/85-skolenu-macas-svesvalodas-95-pieauguso-zina-vismaz-vienu-svesvalodu-39154.html>

Viens no svarīgākiem jautājumiem maģistra darba pētījuma ietvaros bija uzzināt skolēnu izvēles nosacījumus, kāpēc tika izvēlēta krievu valoda kā otrā svešvaloda latviešu skolās. Vairākums izvēlējās atbildi “pats izvēlējos perspektīvu dēļ” – 36%, pēc tam: “vecāki lika” – 20%, “krievu valoda man ir nepieciešama tālāk izglītībā\darbā” – 16%, “mana ģimenē runā krieviski un latviski, tāpēc izvēlējos to, ko labāk zinu” – 16% un “visi izvēlējās un es pievienojos” – 12% (2.2.21.att.). Lielākajā daļā Eiropas valstu oficiālās vadlīnijas valodu mācīšanā nosaka minimālos prasmju līmeņus gan pirmajai, gan otrajai svešvalodai, līdz ar to pamatnostādnes definē sešus valodas prasmju līmeņus (A1, A2, B1, B2, C1, C2), kur A atbilst pamata līmenim, B vidējam līmenim un C – augstākajam valodas prasmes līmenim. Oficiālās izglītības vadlīnijas daudzās valstīs nosaka, ka vispārējās obligātās izglītības beigās minimālais pirmās svešvalodas apguves līmenis skolēnam atbilst A2 līdz B1 līmenim, bet otrās svešvalodas minimālais apguves līmenis – no A1 līdz B1 līmenim. Latvijā, balstoties uz 2010./11.māc.g. toties pirmās un otrās svešvalodas (-u) minimālo prasmju līmeņi ir diezgan augsti – B1 un B2⁵². Var droši secināt no atbilžu rezultātiem, ka skolēni patstāvīgi izvēlas mācīties krievu valodu kā otro svešvalodu, lai īstenotu perspektīvas nākotnē. Arī vecāku viedoklis ir svarīgs skolēnu izvēles nosacījums, jo tad, kad vajag izvēlēties otro svešvalodu (tas notiek 6.klasē), skolēni bieži nevar patstāvīgi noteikt savas vēlmes un vajadzības, tādējādi uzticas vecāku izvēlei. Šis jautājums palīdz izpētīt un tikt pie loģiska rezultāta, jo maģistra darba ievadā tika minēts mērķis un jautājumi, kuri saistīti ar izvēles nosacījumiem latviešu skolās.

Nākamais jautājums dod iespēju uzzināt kādu mērķi vēlas sasniegt skolēni, kuri izvēlējās mācīt krievu valodu skolā.

2.2.22.att. Kāds ir Jūsu mērķis, apgūstot krievu valodu kā otro svešvalodu?

⁵² Pamatrādītāji par valodu mācīšanu Eiropas skolās 2012

Pieejams: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/143LV_HI.pdf

Uz jautājumu par mērķa izvēli (2.2.22.att.) skaidri iezīmējas divi viedokļi. Vairākums izvēlējās atbildi “saprast valodu un brīvi komunicēt ar citiem” – 52% un pārējie 49% atbildēja, ka krievu valodas zināšanas viņiem būs nepieciešamas tikai karjeras/darba kritēriju dēļ. Nevienam neizvēlējās atbildes variantu “lai runāt brīvi ģimenes lokā”, no kā var secināt, ka tie skolēni, kuri iepriekš izvēlējās latviešu un krievu valodas, sarunājoties ģimenes lokā, domā, ka viņu krievu valodas zināšanu ir pietiekami, lai sazinātos ar vecākiem un radniekiem.

Pusaudži, meklējot atbildes uz sev svarīgiem jautājumiem, konstruē jaunu pieredzi, mācās patstāvīgi un atbildīgi. Sadarbojoties ar citiem, izvirza sev nozīmīgus mācīšanās mērķus, sadarbojoties un sazinoties rod to realizēšanas ceļus vai arī, ieskatoties interesantā darbībā, apgūst jaunas metodes un metodiskos paņēmienus (Tiļļa, 2005:200).

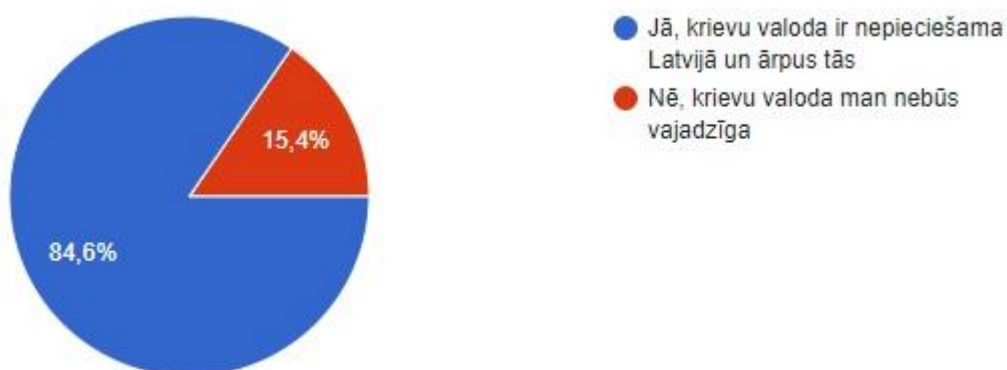
2.2.23.att. Kur Jūs izmantojat krievu valodas zināšanas?

Jautājums “Kur Jūs izmantojat krievu valodas zināšanas?” ir orientēts uz skolēnu krievu valodas pielietojumu Latvijā un uz to, kā viņi izmanto šīs zināšanas. Latviešu skolas skolēni atbildēja: “stundās un papildus ārpus skolas” – 54,2%, “tikai krievu valodas stundā vai pildot mājas darbus krievu valodā” – 29,2% un 16,7% skolēnu neizmanto krievu valodas zināšanas. Iespējams, ka tie ir skolēni, kuri iepriekš izvēlējās atbildes variantu “visi izvēlējās un es pievienojos” (2.2.21.att).

Atvērtais jautājums “Kādas iespējas dzīvē Jums palīdz īstenot krievu valodas zināšanas uz doto brīdi un nākotnē?” deva iespēju analizēt skolēnu atbildes, attiecīgi mūsdienu situācijai Latvijā. Atbildes bija dažādas: “darba iespējas nākotnē”; “darbs ar klientiem; ikdienas dzīve Rīgā, kur ļoti daudz cilvēku runā krieviski”; “Komunikācija ar apkārtējiem”; “Latvijā krievu valoda ir nepieciešama, lai komunicēt ar apkārtējiem; karjeras iespējas”; “pašattīstība un plašākas iespējas darba tirgū”; “Iespēja strādāt Latvijā”; “Sarunāties ar cilvēkiem uz ielas,

skatīties krievu filmas, saprast krievu dziesmām vārdus”; “Krievu valodas zināšanas noteikti ir priekšrocība darba meklējumos ne tikai Latvijā, bet arī ārzemēs. Latvijā gandrīz 1/4 no populācijas ir krievu valodā runājošie un ārzemēs cilvēks(it īpaši pakalpojumu sfērā), ar krievu valodas zināšanām ir ļoti noderīgs, jo citur pasaulē šo valodu “piespiedu kārtā” nekur skolēni neapgūst”; “Darbs ar vecākiem cilvēkiem, kas runā tikai krieviski, arī sarunas uz ielas, piemēram, kad pajautā ceļu”; “Pašlaik, tā kā jau iepriekšēji mācēju sarunvalodu, kuru iemācījos komunicējot maziņa krieviski ar citiem bērniem, un skolā vēlējos apgūt tikai rakstību, tieši rakstība neko ikdienā nelīdz kā skolēnam īstenot, tomēr domāju ka nākotnē tas tikai palīdzēs darbos, jo labi izskatīsies CV”; “Es varu sarunāties ar cilvēkiem no citām valstīm, piemēram, Krievijas”; “Krievu valoda palīdz iegūt darbu”; “Komunicēt ar cilvēkiem darba un citu iespēju, ideju īstenošanā”; “Nodarbojos ar brīvprātīgo darbu diez gan bieži, kur jākomunicē ar cilvēkiem gan latviešu, gan krievu valodā. Domāju arī vasarā strādāt ar klientu apkalpošanu saistītā nozarē, kur nepieciešama krievu valoda”; “Nākotnē palīdzēs atrast darbu, jo krievu valodas zināšanas tiek labi vērtētas”; “kontaktēties ar citiem cilvēkiem; darbs”; “darba iespējas Latvijā un ārzemēs”; “Komunicēšana ar citiem cilvēkiem ikdienā”; “padziļināt krievu valodas zināšanas; darba perspektīva” u.c.

Līdz ar to var secināt, ka lielākā daļa skolēnu plāno saistīt krievu valodas zināšanas ar darbu gan Latvijā, gan ārzemēs. Kā arī, pēc atbildēm, var noteikt, ka aptaujātiem ir sakarīgi komunicēt ar citiem Latvijas teritorijā, un tas nozīmē, ka ikdienā skolēni satiekas ar daudziem krievvalodīgiem cilvēkiem. Ārpus Latvijas visi sazinās angļu valodā, bet Latvijā krievu valoda ir populārāka par angļu valodu un tas ir tieši saistīts ar šeit dzīvojošām iedzīvotāju tautībām un kultūru.

2.2.24.att. Vai Jūs mācāties krievu valodu kā otro svešvalodu, lai attīstītu karjeras iespējas Latvijā?

Interesanti, ka četri skolēni (15,4%) anketā atbildēja, ka krievu valoda viņiem nebūs vajadzīga (2.2.24.att.). Pārējie 84,6% aptaujātie izvēlējās atbildes variantu “Jā, krievu valoda ir nepieciešama Latvijā un ārpus tās”, lai attīstītu karjeras iespējas. Kā tika rakstīts 2014.gada Latvijas Republikas Tiesībsarga pētījumā “Bingvālā izglītība” (Tiesībsargs, 2014:30): vairumā gadījumu augstas kvalitātes mācīšanas metodes un labas oficiālās valodas zināšanas ir priekšnoteikums efektīvai līdzdalībai kultūras, sociālajā un ekonomiskajā dzīvē. Proti, oficiālās valodas apgūšana personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, būtu jāatvieglo visām vecuma grupām, tostarp tiem, kuri jau ir nodarbināti publiskajā vai privātajā sektorā. Jo īpaši valstīs, kurās ieviestas jaunas oficiālās valodas, valsts pārvaldes iestādēm jāieinteresē pie nacionālajām minoritātēm piederošās personas mācīties jauno valodu, piemēram, piedāvājot karjeras iespējas personām, kuras runā gan oficiālajā, gan minoritātes valodā (Tiesībsargs, 2014:30). Šajā situācijā varētu runāt arī par to, ka valstī ir daudz citu tautu pārstāvji un, ja skolas laikā piedāvā apgūt svešvalodas, lai varētu attīstīties Latvijā, tad šo iespēju neieciešams izmantot, lai būtu vairāk pieprasītam darba tirgū.

2.2.25.att. Vai ir iespējams iemācīties krievu valodu kā otro svešvalodu mācoties skolā?

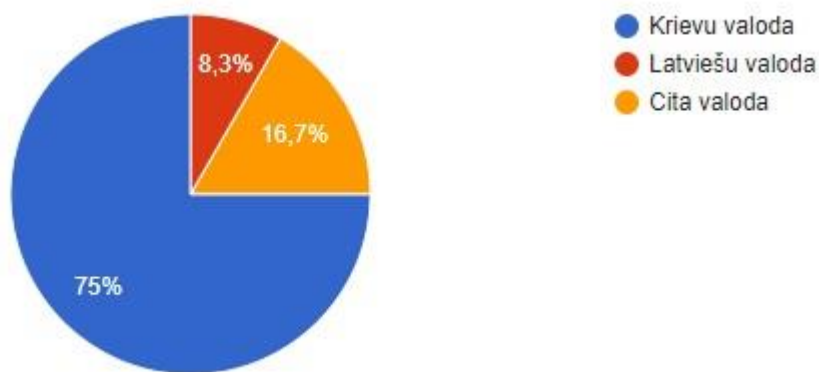
Uz pēdējo anketas jautājumu respondenti atbildēja daudzveidīgi, tomēr runa bija par to, vai ir iespējams iemācīties krievu valodu mācoties skolā, un lielākā daļa skolēnu atbildēja, ka “jā, bet sarunājoties krieviski ar cilvēkiem ārpus skolas” (30,8%) (2.2.25.att.). 23,1% - ir atkarīgs no skolotāja (mācību materiāli, vairāk praktisku uzdevumu), 15,4% - jā, bet tikai, ja mācībās izmanto papildus materiālus ārpus krievu valodas stundām, 11,5% - ir atkarīgs no skolēna vēlmes, 11,5% - jā, 7,7% - nē (2.2.25.att.). Visizplatītākā atbilde ir saistīta ar to, ka mūsdienās skolēniem ir iespēja sarunāties ikdienā krievu valodā, tādējādi nostiprinot zināšanas, iegūtās mācību priekšmeta laikā.

Otrā izplatītākā atbilde ir saistīta ar skolotāju, jo jauniešiem ir vajadzīgs stimulants un motivācija no malas, šajā gadījumā no speciālista, kurš varēs ieinteresēt skolēnus mācību procesā. Lai izvēlēto informāciju izvērtētu, sakārtotu to atbilstoši kultūras īpatnībām, skolotājs rosina skolēnus izmantot citu pasaules redzējumu sava dzīves skatījuma maiņai vai pilnīgošanai (Tiļļa, 2005:198).

2.3. Skolotāju anketēšanas rezultātu analīze

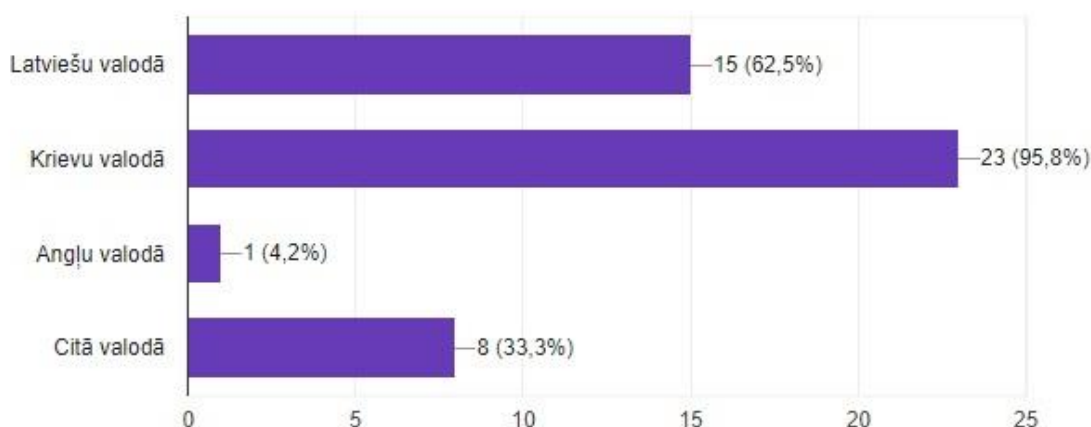
Liela loma svešvalodu apgūšanā mācību procesā ir skolotājam. It īpaši, ja šim skolotājam jāstrādā ar skolēniem bilingvāli. Šie skolotāji bieži sastopas ar kritiku no skolēnu puses, jo ja, piemēram, latviešu skolā krievu valodas kā otrās svešvalodas skolotāja dzimtā valoda ir krievu, skolēni ar gandarījumu konstatēs skolotāja kļūdas latviešu valodā, bet ja dzimtā valoda ir latviešu, tad bieži skolēniem šķiet, ka skolotājs nepietiekami daudz runā latviski.

Sava maģistra darba ietvaros 2017. gadā bija aptaujāti krievu valodas skolotāji (4. pielikums.). No tiem bija 8 privātskolotāji, 3 skolotāji no ukraiņu skolas ar ievirzi krievu valodā, kā arī vispārīgo latviešu skolu skolotāji. Lielākā daļa no aptaujātiem skolotājiem bija sievietes – 23 atbildes (95,8%) un tikai viens vīrietis (4,2%) no kopējā aptaujāto skaita – 24 skolotāji.

2.3.1.att. Kāda ir Jūsu dzimtā valoda?

Skolotājiem tika uzdots jautājums par dzimto valodu un tā rezultātā 18 aptaujāto atbildēja, ka dzimtā valoda ir krievu valoda (75%), četriem skolotājiem dzimtā valoda ir cita (16,7%) un diviem skolotājiem dzimtā valoda ir latviešu (8,3%) (2.3.1.att).

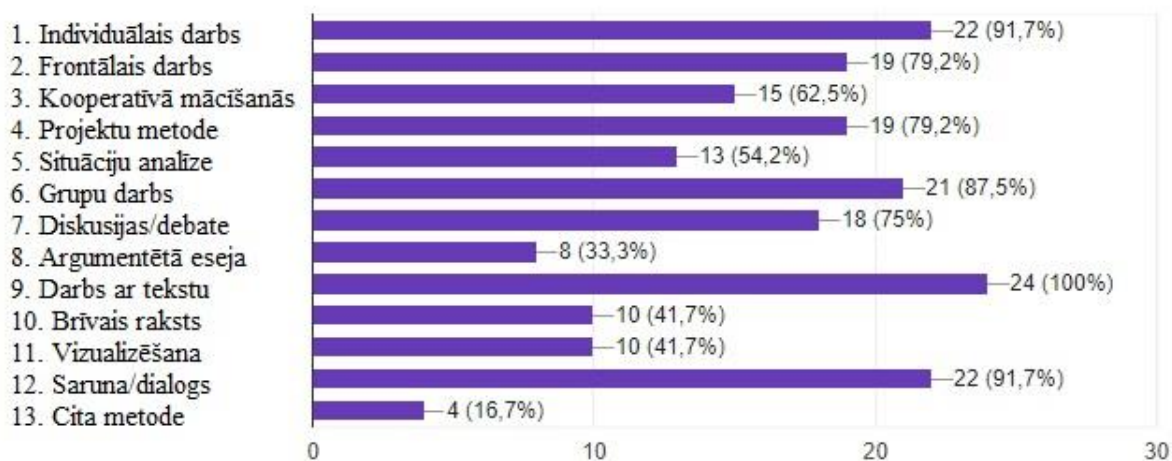

2.3.2.att. Kādās valodās Jūs runājat brīvi?

Attiecīgi uz jautājumu “Kādās valodās Jūs runājat brīvi?” aptaujātiem bija iespēja izvēlēties vairākas valodas, kurās viņi runā brīvi un pārliecinoši. Rezultātā no 24 aptaujātiem, 15 atbildēja – “latviešu valodā” (62,5%), 23 atbildes – “krievu valodā” (95,8%), 8 atbildes – “Citā valodā” un tikai viens skolotājs atzīmēja, ka brīvi runā angļu valodā (4,2%) (2.3.2.att.).

Skolotāju viedoklis par to, kāds ir labākais vecums svešvalodas apmācības uzsākšanai bērniem, daudzi aptaujātie atbildēja, ka vislabāk valodu apgūt no 3.gadu vecuma. Tomēr atbildes bija dažādas: “no bērnības”, “no 9.gadiem”, “no dzimšanas”, “Individuāli, bet labāk pēc tam, kad bērns labi iemācās runāt dzimtajā valodā”, “4-5 gadi”, “atbilstoši bērna vecumam, bērnu dārzā” u.c. Skolotāju uzdevums ir motivēt un virzīt skolēnus viņu mācīšanās laikā. Tādējādi vēl viens jautājums bija saistīts ar skolēnu motīviem, kuri mācās krievu valodu (vai citu) kā svešvalodu. Atbildot uz šo jautājumu, skolotāji vairāk pieminēja darba un karjeras iespējas. Rezultātā atbildes bija šādas: “saskarsme, iespēja strādāt algotā darbā”; “Viegli, un grib skatīties krievu filmas, mācību priekšmets ir programmā”; “interesanti, grib sazināties ar spēļu biedriem”; “bolshoye kolichestvo russkogovoryashchikh”(daudz krievvalodīgo skaits); “neobkhodimostj v rabote” (nepieciešamība pēc darba); “prigodit'sya v zhizni, osobenno v Latvii” (noderēs dzīvē, it īpaši Latvijā); “neobkhodimostj po rabote, zhelaniye chuvstvovatj' sebya komfortno v obshchestve” (darba nepieciešamība, vēlme justies komfortabli sabiedrībā); “labāk sazināties, komunicēt”; “darbs, tūrisms”; “Darboties internetā, doma par nākamo darbu”; “iemācīties runāt, rakstīt”; “Daudzi domā, ka krievu valodu iemācīties vieglāk nekā, piem. vācu valodu”; “karjeras/darba iespējas”; “TV, muzika, vozmozhnostj poluchitj boleye prestizhnyyu rabotu” (TV, mūzika, iespēja iegūt prestižu darbu); “Runājot, šī valoda nepieciešama dzīvē, nākotnē”; “Praktiska vajadzība”; “labāk sazināties, dabūt labu darbu”; “Poyekhatj uchit'sya v Rossiyu, obshchatjsya s russkimi sverstnikami, petj pesni, chitatj rus. klassiku” (Aizbraukt mācīties uz Krieviju, sazināties ar krievu vienaudžiem, dziedāt dziesmas, lasīt kr. klasiku); “Eto vybor, prezhe vsego, roditeley” (Tā ir, pirmām kārtām, vecāku izvēle); “chem boljshe yazykov znayesh', tem luchshe dlya tebya!” (Jo vairāk valodu zini, jo labāk priekš tevis!); “Gūst informāciju papildus stundām, noderēs tālākā izglītībā”.

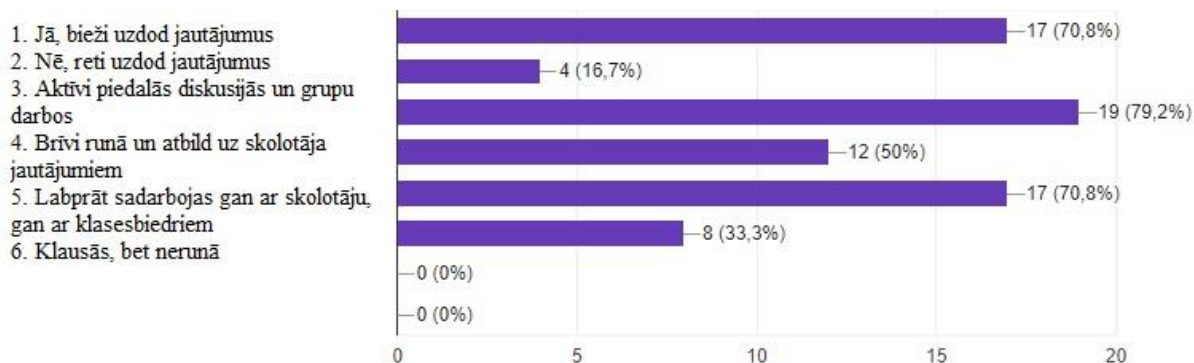
Neskatoties uz to, ka aptaujas jautājumi bija latviešu valodā, daudzi skolotāji atbildēja krievu valodā. Tomēr aktuāli ir tas, ka viņi saprata domu un tas varētu liecināt par pamata zināšanām, bet nepietiekamām rakstīt prasmēm latviešu valodā.

2.3.3.att. Kādas mācību metodes Jūs visbiežāk izmantojat stundas laikā?

Pēc nākamā jautājuma rezultātiem var droši secināt, ka krievu valodas skolotāji savu mācību stundu laikā izmanto daudzas dažādas metodes. Uzdotot jautājumu par izmantojamām metodēm, skolotāji varēja izvēlēties vairākus atbilžu variantus un visi 24 aptaujātie skolotāji izvēlējās variantu “darbs ar tekstu” (100%), vairākums izvēlējās “individuāls darbs” (91,7%) un “saruna/diālogs” (91,7%) metodes (2.3.3.att.). Tālāk pēc aktualitātes: “grupu darbs” – 21 atbilde (87,5%); “frontālais darbs” – 19 cilvēki (79,2%); “projektu metode” – 19 atbildes (79,2%); “diskusijas/debates” – 18 atbildes (75%); “kooperatīvā mācīšanās” – 15 cilvēki (62,5%); “situāciju analīze” – 13 atbildes (54,2%); “brīvais raksts” un “vizualizēšana” – 10 atbildes (41,7%); “argumentētā eseja” – 8 atbildes (33,3%) un citas metodes izvēlējās četri aptaujātie (16,7%) (2.3.3.att.). Paskaidrojot savu izvēli “cita metode”, krievu valodas skolotāji rakstīja: *“lomu spēle, prāta vētra”*; *“tematich. ekskursii, prosmotr muljtfiljmov i kinofiljmov, tematich. prazdniki”* (tematiskās ekskursijas, multfilmu un filmu skatīšanās, tematiskie svētki) un *“videomateriali”* (video materiāli).

Skolotājiem ir liels izaicinājums – organizēt mācību stundu tā, lai tajā iekļautos ikviens skolēns, jo dažiem skolēniem patīk strādāt grupās, bet citiem individuāli, vai arī kādam ērtāk mācīties klusumā, tādējādi koncentrējoties uz doto uzdevumu, bet citi veiksmīgi mācās trokšņojot un kustoties. Daudziem skolēniem ir nepieciešama pedagoga palīdzība un atsaucis, bet ir tādi skolēni, kuri labprāt mērķtiecīgi strādā bez palīdzības un izpildītie darbi nav atkarīgi no skolotāja attieksmes. Atkarībā no vecuma, ir skolēni, kuri viegli uztver mutiski skolotāja instrukcijas un tie, kuriem nepieciešams rakstisks paskaidrojums uz tāfeles vai darbs ar tekstu. Šīs atšķirības rodas pieredzes dēļ, piemēram, ja skolēni apgūst svešvalodu – mācību priekšmetu nedzimtajā valodā. Tādējādi liela loma ir skolotājam, kurš māca skolēnus bilingvāli un īsteno individuālo pieeju katram skolēnam.

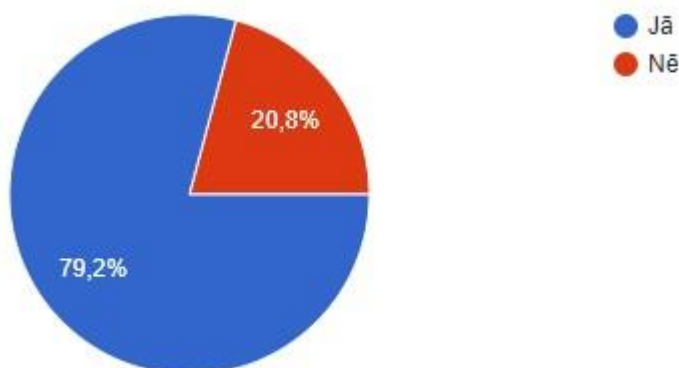

2.3.4.att. Vai skolēni aktīvi darbojas mācību stundas laikā?

Attiecīgi izvēlētām metodēm (2.3.3.att.), aptaujātiem vajadzēja atbildēt par skolēnu aktivitāti krievu valodas stundās, bija iespēja izvēlēties vairākus atbilžu variantus. Šīs atbildes varētu būt subjektīvas, jo ir noteiktas tikai no viena skolotāja pozīcijas. Vairākums aptaujāto atbildēja, ka skolēni aktīvi piedalās diskusijās un grupu darbos (79,2%). Līdz ar to daudzi skolotāji vēl atbildēja, ka skolēni bieži uzdod jautājumus (70,8%) un labprāt sadarbojas gan ar skolotāju, gan ar klases biedriem (70,8%) (2.3.3.att.). Var arī redzēt, ka astoņi skolotāji apgalvoja, ka skolēni mācību stundā klausās, bet nerunā (33,3%) un, diemžēl, šis nosacījums ir viens no aktuālākajiem mūsdienu stundas problēmu jautājumiem. Jautājuma kontekstā var iedomāties vienu no iemesliem, kāpēc skolēni nerunā – bilingvāli strādājošs skolotājs uzstāda dažiem skolēniem paaugstinātas prasības vai otrādi – pazemina prasības.

Jautājot “Ar kādām grūtībām sastopaties mācību procesā?”, aptaujātie atbildēja diezgan plaši. Tādējādi, skolotāju atbildes bija šādas: “Tādu ir pārāk daudz”; “Ir bērni, kuri negrib zināt krievu valodu”; “nelabprāt mācās leksiku, kautrējas runāt”; “ne razgovarivayut mezhdu soboy” (nerunā savā starpā); “Daži uztver tēmas ļoti ātri, bet citiem vajag vairāk laika, jo strādā lēni”; “skolēnu disciplīna, necieņa pret apkārtējiem, necenzētas leksikas lietošana”; “skolēni ir izklaidīgi”; “ar gramatiku”; “sistemātiskā darba trūkums, skolēni negrib regulāri un sistemātiski mācīties”; “zema motivācija skolēnam vispār mācīties, ja grupā ir 3-4 līmeņi (zināšanu)”; “vse vidy pisjmennykh zadaniy” (visi rakstiskie uzdevumi); “skolēni slikti mācās vārdus”; “Ir skolēni, kuri labi zina valodu, bet ir, kuri nezina, bet jāstrādā ar visiem vienā grupā”; “Raznaya podgotovka uch-sya k shkole, k vospriyatiyu materiala” (dažāda sagatavošanās skolai, lai uztvertu materiālu); “Raznyy urovenj podgotovki uhashchikhshya” (dažāds apmācības līmenis); “raznourovnevyye deti” (“daudzlīmeņu” bērni) un “daudzveidīgu mācību materiālu trūkums”. Līdz ar to var secināt, ka ir nepieciešams pilnveidot sociālkultūras aspektu un mēģināt izstrādāt tādas metodes, kuras ieinteresētu skolēnus un ne pārāk atšķirtos ar kopējo mācīšanās līmeni klasē. Bilingvālais skolotājs

veido saikni starp valsts valodu un minoritātes skolu skolēniem, tādējādi integrējot stundas pamatvielu, lai varētu palīdzēt skolēniem radoši pilnveidoties. Ja skolotājs būs motivēts dalīties ar zināšanām, tad arī skolēni to sajūtīs un būs pozitīvi noskaņoti.

2.3.5.att. Vai ir iespējams iemācīt krievu valodu (vai citu svešvalodu) skolas mācību laikā?

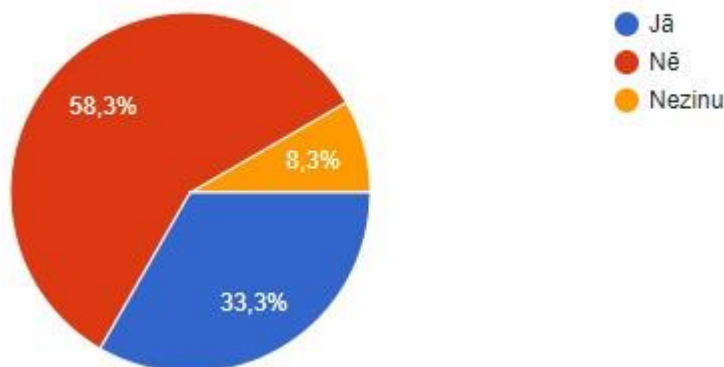
Iepriekš skolēni minēja, ka ir iespējams apgūt krievu valodu skolā un daudzi no tiem atbildēja, ka valodas apgūšana ir atkarīga no skolotāja un izmantojamajām metodēm (2.2.14.att.), un atbilde “Jā” sakrīt arī ar aptaujātiem krievu valodas skolotājiem (2.3.5.att.). Lielākā daļa (79,2%) atbildēja, ka ir iespējams iemācīt krievu valodu skolas mācību laikā un tas nozīmē, ka ir vajadzīgs kopīgs – skolotāju un skolēnu – ieguldījums veiksmīgai valodas apgūšanai. Atkārtoti figurē motivācija un vēlme pašīstenoties.

Skolotāji, kuri atbildēja “Jā”, skaidroja savu viedokli tā: “*Jā, bet ir jāmācās patstāvīgi*”; “*zināmā apjomā*”; “*Vneklassnyye meropriyatiya, ucheb.ekskursii*” (Ārpusklases pasākumi, mācību ekskursijas); “*na vneklassnykh meropriyatiyakh*” (ārpusklases pasākumi); “*vneklassnyye meropriyatiya, klassnyye chasy*” (ārpusklases pasākumi, klases stundas); “*tāpēc ka krievu valodu skolēni (pārsvarā) dzird savā apkārtnē*”; “*Latvijā lielākā daļa bērnu ir bilingvi*”; “*bet ne visiem*”; “*yesli uchenik motivirovan, to on mozhет vyuchitj lyuboy yazyk v uchebnoye vremya*” (ja skolēns ir motivēts, tad viņš var apgūt jebkādu valodu mācību laikā); “*ļoti interesanti zināt valodas*”; “*ir, ja būs vēlēšana*”; “*sozdany vse usloviya dlya izucheniya yazyka*” (ir radīti visi valodas apguves nosacījumi); “*ja skolēnam ir motivācija to darīt*”.

Skolotāji, kuri atbildēja “Nē”, paskaidroja savu viedokli tā: “*Laika trūkums, neatbilstoši mūsdienām mācību līdzekļi*”; “*maz stundu*”; “*maz laika*”; “*jārunā ārpus skolas*” un “*nedostatochnoye kolichestvo uchebnykh chasov*” (nepietiekams mācību stundu skaits).

Pēc “Bilingvālās izglītības” grāmatas autoru domām (Alijevs, Kaže, 2001), mūsdienu izglītības sistēma pārdzīvo nopietnu pārbaudījumu, jo uz doto brīdi ir aktuāli nodrošināt izglītības

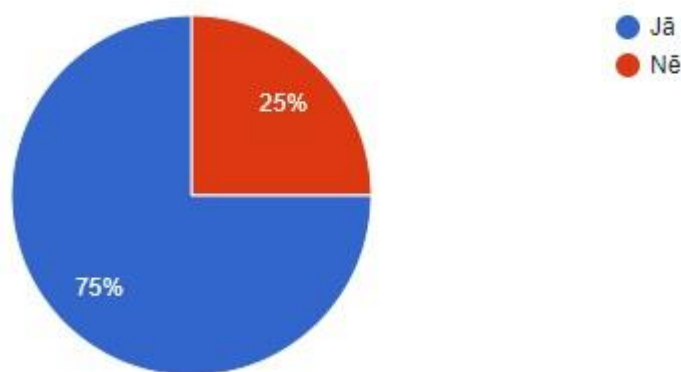
kvalitatī un vienlaikus sagatavot skolēnus dzīvei brīvā sabiedrībā, kur līdzās pastāv un mijiedarbojas dažādas tautas, pasaules uzskati, tradīciju kopas un atšķirīgs dzīves veids.

2.3.6.att. Kā Jums šķiet vai Latvijā krievu valoda konkurē ar angļu valodu?

Skolēniem, kuri atbildēja uz līdzīgu jautājumu bija viedoklis, ka Latvijā krievu valoda nekonkurē ar angļu valodu – tā domāja 46,8%, toties skolēni, kuri atbildēja, ka šīs valodas konkurē – 30,7% (2.2.13.att.). Attiecīgi salīdzinot skolēnu un skolotāju atbildes, vairākums skolotāju uzskata, ka Latvijā krievu valoda nekonkurē ar angļu valodu, jo skolēni labprāt lasa grāmatas angļu valodā un skatās filmas arī angļu valodā, arī tāpēc, ka krievu valoda programmā ir kā otrā svešvaloda, nevis pirmā obligātā, kā angļu valoda. Viens aptaujātais skolotājs atbildēja, ka krievu valoda nekonkurē ar angļu valodu, jo šī valoda tiek izmantota zinātniskās konferencēs, kūrortos, viesnīcās, starptautiskās attiecībās, salidojumos, festivālos. Tomēr skolotāji, kuri atbildēja, ka valodas konkurē, uzskata, ka tas ir tāpēc, ka vairākiem skolotājiem krievu valodas zināšanas ir labākas, nekā angļu, kā arī Latvijā tai ir dabiska valodas vide.

Toties, lai skolēni un skolotāji spētu orientēties mūsdienu informācijas bagātajā pasaulē, mācību procesa laikā ir jāveicina skolēnu sociālkultūras mācīšanās spējas, bet bilingvāliem skolotājiem Latvijā ir nepieciešama koordinēšana un materiālā palīdzība, kas varētu dot iespēju pilnveidoties radoši un uzņemties iniciatīvu mācību procesā. Šādi skolotāji ir mērķtiecīgi orientēti uz satura un valodas integrāciju mācību laikā.

2.3.7.att. Vai Jūs pavadījāt kādu laiku no mācāmajā valodā runājošām valstīm?

Mūsdienās bieži var sastapties ar skolotājiem, kuri attīstīja savas zināšanas vai bijuši komandējumā un pilnveidojās ārpus Latvijas. Lielākā daļa (75%) no aptaujātiem atbildēja, ka pavadīja laiku ārpus Latvijas (2.3.7.att.), un tieši šī jautājuma ietvaros, Krievijā, jo pētījumā runa iet par krievu valodas skolotājiem.

2013. gadā veiktajā TALIS (Starptautiskais mācīšanas un mācīšanās apsekojums) aptaujā 56,9 % vidējās izglītības pirmā posma svešvalodu skolotāju atbildēja, ka viņi ir bijuši ārzemju braucienā profesionālā nolūkā vai nu sākotnējās pedagoģiskās izglītības ieguves laikā, vai strādājot skolā⁵³.

2013. gadā 4,3 tūkstoši jeb 19,1% no kopējā emigrantu skaita bija vecumā 15–24 gadi. 2009. gadā, kad bija viena no lielākajām emigrācijām no Latvijas un gadā kopumā aizbrauca 38,2 tūkstoši iedzīvotāju, jaunieši veidoja pat 11,2 tūkstošus jeb 29,4% no kopējā emigrantu skaita. Šajā vecuma grupā ir gan jaunieši, kuri dodas strādāt uz ārzemēm, gan arī studenti, kuri izvēlas studēt ārzemēs⁵⁴.

Mūsdienās daudzi jaunieši domā, ka mācīties un dzīvot ārzemēs ir labāk nekā Latvijā. Diemžēl, ir tendence, ka jaunieši, sasniedzot 18 gadus, emigrē. 74% no deviņos gados emigrējušiem bija vecumā 20–24 gadi⁵⁵. Līdz ar to var secināt, ka lielākā daļa jauniešu, kuri emigrē, pēc skolas dodas vai nu strādāt uz ārzemēm, vai nu studēt augstākajās mācību iestādēs.

⁵³ Pamatdati par svešvalodu mācīšanu Eiropas skolās, 2017,

Pieejams: http://viaa.gov.lv/library/files/original/VIAA_Svesvalodu_macisana_galveno_faktu_buklets.pdf

⁵⁴ Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde, Jaunieši Latvijā, 2014.

Pieejams: http://www.csb.gov.lv/sites/default/files/nr_13_jauniesi_latvija_2014_14_00_lv.pdf

⁵⁵ Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde, Jaunieši Latvijā, 2014.

Pieejams: http://www.csb.gov.lv/sites/default/files/nr_13_jauniesi_latvija_2014_14_00_lv.pdf

Lai samazinātu emigrantu skaitu, Latvijā piedāvā dažādas ES starptautiskās mobilitātes iespējas. Viena no aktuālākajām neformālām izglītības programmām Latvijā ir „Jaunatne darbībā”⁵⁶, kuras ietvaros Latvijas jauniešiem ir iespēja piedalīties daudzos starptautiskos projektos, apmācībās un semināros, kā arī piedalīties Eiropas brīvprātīgajā darbā. Runājot par starptautiskiem projektiem, “Jaunatnes darbības” ietvaros tika pieņemta daudzpusīga programma Erasmus+⁵⁷. Tā sāka darboties 2014. gadā ar Eiropas Komisijas apstiprināšanu un tajā ir iekļautas mācības, jaunatnes un sporta jomas. Kā ir rakstīts Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) apkopotās informācijas datu krājumu bukletā “Jaunieši Latvijā”, Erasmus+ apvieno vienā programmā vairākas pašreizējās ES atbalsta programmas (tajā skaitā Comenius, Leonardo da Vinci, Grundtvig, Erasmus, Jean Monnet, mācību braucienu apakšprogrammas, Erasmus Mundus, Tempus u. c.) un aizstāj tās ar vienu programmu. Šī programma, uz doto brīdi, ilgst līdz 2020.gadam, bet ja būs pozitīvas atsauksmes, iespējams, Latvijā organizēs līdzīgu projektu mūsdienu jauniešiem.

Tādējādi jāsaprot, ka piedalīties šajā programmā ir iespējams tikai ar angļu valodas zināšanām, vai ar citu svešvalodu zināšanām, attiecīgi valstij, uz kuru jaunietis plāno doties.

Erasmus+ piedāvā programmu arī skolotājiem, tādējādi, lai aktualizētu mūžizglītības modulūsus pieaugušo izglītībā. 2013. gadā 26,1 % vidējās izglītības pirmā posma svešvalodu skolotāju, kas bija ziņojuši par došanos ārzemju braucienā profesionālā nolūkā, bija saņēmuši finansējumu no kādas Eiropas Savienības programmas, piemēram, Erasmus+⁵⁸.

Galvenā kompetences, kuras piedāvā attīstīt Izglītības un zinātnes ministrija semināros, ir - rakstpratības kompetence; valodu kompetence; matemātiskā, dabaszinātņu, tehnoloģiju un inženierzinātņu kompetence; digitālā kompetence; uzņēmējdarbības kompetence; personības, sociālā un mācīšanās kompetence; pilsoniskā kompetence; kultūras izpratnes un izpaušmes kompetence⁵⁹. Semināru mērķis bija izstrādāt ieteikumus mūžizglītībā.

⁵⁶ Programma "Jaunatne darbībā".

Pieejams: <https://jaunatne.gov.lv/lv/jaunatne-darbiba/programma-jaunatne-darbiba>

⁵⁷ Par "Erasmus+: Jaunatne darbībā". Pieejams: <http://jaunatne.gov.lv/lv/erasmus/par-erasmus-jaunatnes-jomu>

⁵⁸ Pamatdati par svešvalodu mācīšanu Eiropas skolās, 2017,

Pieejams: http://viaa.gov.lv/library/files/original/VIAA_Svesvalodu_macisana_galveno_faktu_buklets.pdf

⁵⁹ Nozaru un izglītības eksperti uzsāk darbu pie pieaugušo izglītības satura pilnveides.

Pieejams: <http://www.muzizglitiba.lv/aktuali/193>

2.4. Ieteikumi krievu valodas kā otrās svešvalodas veicināšanai latviešu skolās

Empīriskās pētījuma daļas mērķis bija izpētīt krievu valodas kā otrās svešvalodas izvēles nosacījumus latviešu skolās, lai varētu izstrādāt ieteikumus veiksmīgai krievu valodas kā otrās svešvalodas veicināšanai latviešu skolās. Analizējot skolēnu un skolotāju atbildes, anketēšanas ietvaros iegūtos datus, var izteikt secinājumus par nosacījumiem, kuri ietekmē skolēnu vēlēšanos apgūt svešvalodu. Balstoties uz iegūtiem rezultātiem, autore piedāvā ieteikumus skolēniem un skolotājiem, kā efektīvāk organizēt krievu valodas apgušanas procesu, lai tas veicinātu skolēnu ieinteresētību un uzskatu pieņemšanu.

Pēc anketēšanas rezultātiem var droši secināt,

1. Mūsdienu Latvijā daudzās ģimenēs bērni aug divvalodīgi (2.2.18.att.), un šīs pazīmes īstenojas ikdienā (2.2.3.att.), jo daudzi skolēni atbildēja, ka izmanto krievu valodas zināšanas, lai varētu komunicēt ar citiem cilvēkiem (2.2.9.att.; 2.2.22.att.).
2. Latvijā visbiežāk izmantotā svešvaloda ir krievu valoda, to ikdienā izmanto 61 % Latvijas iedzīvotāju, kam tā ir svešvaloda. Kā arī angļu valodu ikdienā izmanto 19 % Latvijas iedzīvotāju⁶⁰.
3. Aktuāli ir dati, ka mūsdienās liels skolēnu procents izvēlās mācīties krievu valodu perspektīvo, darba un karjeras nosacījumu dēļ (2.2.22.att.; 2.2.11.att.).
4. Skolēni apgūst valodu ne tikai skolā, bet arī ārpus tās, skatoties filmas, lasot grāmatas, kā arī izmanto svešvalodu zināšanas sarunājoties internetā.

Pēc “Eurobarometer” datiem, iegūtiem 2012.gadā, Latvijas iedzīvotāji lielākoties apguvuši svešvalodu skolā – 90 % minēja, ka ir apguvuši svešvalodu skolā, tam seko neformālā saziņa ar cilvēkiem, kas svešvalodu izmanto kā dzimto valodu (33 %). 42 % respondentu uzskatīja, ka svešvalodas apguve skolā bija visefektīvākais veids, 15 % – ka efektīvākais bija neformālās sarunas ar dzimtās valodas runātājiem⁶¹.

5. Mācību laikā ir iespējams iemācīties otru svešvalodu, jo valodu zināšanas paaugstina iespējas atrast labu darbu gan Latvijā, gan ārvalstīs. Autores ieteikums būtu vairāk pievērst uzmanību karjeras iespējām Latvijā, izstrādāt stiprās puses, aktīvi piedalīties starptautiskos projektos, pasākumos. Iedvesmoties no daudzvalodības zināšanām, izmantot tās ikdienā, attīstīt komunikācijas prasmes un īstenot mērķus, kuru dēļ bija izvēlēta krievu valoda kā otrā svešvaloda.

⁶⁰ Valodas situācija Latvijā: 2010–2015. Sociolingvistisks pētījums. zin. red. L. Lauze, atb. red. G. Kļava. Rīga: LVA, 2016. 270 lpp.

Pieejams: https://valoda.lv/wp-content/uploads/docs/Petijumi/Sociolingvistika/VSL_2015_web.pdf

⁶¹ Turpat.

6. Kā atzīmē lielākā daļa aptaujāto skolēnu, viņi ir ieinteresēti krievu valodas kā otrās svešvalodas apgūšanā, jo skolēniem ir tāds vecumposms, kad ir svarīgi izprast sevi un domāt par nākotnes plāniem. Skolām, pateicoties daudzveidīgo programmu īstenošanai svešvalodu jomā, ir plašas iespējas atbalstīt skolēnus valodu apguves procesā, kā arī palīdzēt attīstīt komunikācijas prasmes. Autore ieteiktu skolās vairāk pievērst uzmanību integrētām stundām, kur skolēni varētu apgūt dažādas valodas attiecīgi mācību priekšmetiem un programmai. Tādējādi skolēniem ir iespēja paplašināt redzesloku. Integrācijas process varēs attīstīt latviešu skolu skolēnos bilingvismu, lai Latvijas ietvaros var brīvi komunicēt ar krievvalodīgiem iedzīvotājiem, draugiem, radniekiem un pilnveidot prasmi saprasties ar ārzemniekiem. Multilingvisms ir ārkārtēji svarīgs, jo, mācot svešvalodas, kuras ir pasaules valodas, kā tas ir ar krievu valodu Latvijā, skolēni gūst priekšrocības izglītībā un dzīvē, tas varētu atvieglot saziņu ar kaimiņvalstīm (2.2.24.att.).
7. Skolotājiem, autore ieteiktu, bagātināt savas zināšanas, bet attiecīgi latviešu valodas zināšanu pilnveidošanai. Pēc iespējas būtu aktuāli pievērst uzmanību divvirzienu bilingvālai izglītībai (Latvijā tās ir krievu un latviešu valodas), kuras mērķis ir abu valodu apguve un pilnveidošana ne tikai mācību laikā, bet arī papildus, piemēram, starpkultūru aktivitātes, semināri, diskusijas. Šajā gadījumā iesaistās abu kopienu locekļi, līdz ar to ieguvēji ir gan mazākumtautību, gan vairākumtautību skolotāji un skolēni.
8. Var mēģināt pilnveidot mācību metodes, piemēram, varētu apvienot pāros vai grupās latviešu un krievu bērnus, vai arī latviešu un mazākumtautību skolu ietvaros, lai tie varētu apmainīties ar pieredzi. Skolotāji arī varētu starp skolām kontaktēties ar kolēģiem, organizēt vairāk kopīgu aktivitāšu, lai būtu iespēja mācīties un strādāt kopā. Skolēniem ir svarīgi būt ieinteresētiem mācībās, nevis klausīties “sausu” mācību saturu. Jo aktīvāk un radošāk mācīs skolotājs, jo motivētāki apgūt citu svešvalodu būs skolēni.
9. Lai panāktu mērķi valodu apgūšanā, skolēniem jālieto valodu akadēmiskās situācijās, lai varētu pēc tam pielietot šīs zināšanas ikdienā. Iemācoties rakstīt akadēmiskos nolūkos dzimtajā valodā, skolēni spēs pārnest šīs zināšanas uz otro valodu. Dzimtās valodas pamats palīdzēs ātrāk ievirzīties otrās valodas apgūšanā. Skolotājiem jāatbalsta skolēnus, censties radīt tādas situācijas, kurās skolēni pielietotu valodu jēgpilnā veidā.
10. Maģistra darba autore pievērs uzmanību tam, cik svarīgi turpināt apgūt valodu pēc obligātās izglītības, jo bilingvālā izglītība ir aktuāla mūsdienās visos mācību līmeņos. Mācīties valodas – tas nozīmē apgūt prasmes.

11. Skolēni ļoti novērtē atmosfēru klasē un īpaši svešvalodu stundās. Daudzi aptaujātie izvēlējās atbilžu variantu, ka krievu valodas apgūšana skolā ir atkarīga no skolotāja (2.2.14.att; 2.2.25.att.) un, kādas metodes viņš lieto mācību stundas laikā. Krievu valodas kā otrās svešvalodas veicināšanai latviešu skolās autores ieteikums – mācīt bilingvāli pēc iespējas vairāk.
12. Var izmantot mācīšanos komandā, kad divi skolotāji strādā vienā klasē, bet viens skolotājs ir bilingvāls un otrs – nav, tādā veidā skolotāji strādā neatkarīgi, bet kopā māca visu klasi. Šī metode varētu būt īstenota ģimnāzijās vai skolās, kur ir liels skolotāju kolektīvs. Vai arī, ja nav liels kolektīvs, pilnveidot viena skolotāja bilingvālās prasmes. Bilingvālam skolotājam ir priekšrocība – viņš var mācīt akadēmiskos priekšmetus otrās valodas apgūvējiem viņu dzimtajā valodā, bet pārējiem kā otro valodu, tādējādi iekļaujot skolēnus valodu apgūšanas procesā. Nav mazsvarīgs aspekts, kuru jāatceras: bilingvālā izglītība palīdz skolēniem mācīties dzimtajā valodā, kamēr viņi apgūst otro svešvalodu, nevis tā, ka viņi māca latviešu un krievu valodas atsevišķi vienas mācību stundas laikā.
13. Privātskolās, kurās padziļināti apgūst svešvalodas un dzimto valodu, izmanto integrācijas pieeju. Skolas mērķis, šajā situācijā, ir daudzvalodība, un tādējādi privātās izglītības iestādes tiecas panākt sociālās un kultūras apziņas veidošanos, kā arī vieglāku integrācijas ievirzi sabiedrībā un ikdienā.

Latvieši un krievi joprojām ir lielākā nācijas sastāvdaļa Latvijas teritorijā.

NOBEIGUMS

Pēdējo gadu laikā izglītības jomā ir ļoti aktuāls jautājums par daudz kultūru īpatnībām, kā arī starpkultūru un daudzvalodību Latvijā, un daudzos pētījumos par otrās svešvalodas apgūšanu ir aprakstītas gan pieejas, gan metodes, ar kuru palīdzību var efektīvāk apgūt valodas latviešu skolās. Uzmanība pievērsta komunikatīvām pieejām, ar uzsvaru uz izpratni.

Maģistra darba “Krievu valodas kā otrās svešvalodas izvēles nosacījumi latviešu skolā” teorētiskās un empīriskās daļu ietvaros tika izvirzīti secinājumi. Apkopojot un analizējot iegūtos rezultātus, maģistra darba autore secina, ka mūsdienās krievu valoda konkurē ar angļu valodu sociālajā un kultūras vidē. Latvijā ir daudz krievvalodīgu iedzīvotāju un krievu valoda ir izplatītākā ikdienā, nekā angļu valoda, tomēr teorētiskajā daļā tika izvēsta informācija, ka angļu valoda vairākās skolās ir obligātā svešvaloda un skolēni sāk apgūt to agrāk, nekā otro svešvalodu, kuru viņiem pašiem jāizvēlas no piedāvātās skolas mācību programmas pamatskolā. Valodu apguve ir dažādu faktoru kopums, kas palīdz veicināt zināšanu un prasmju veidošanos, lai varētu izprast un panākt vēlamos rezultātus.

Kultūra ir viens no svarīgākajiem faktoriem visās izglītības programmās, kuriem jāapgūst otrā vai trešā valoda. Attīstot bilingvālās mācīšanās, skolēniem ir iespēja saglabāt mātes valodu un savas kultūras īpatnības, pievienojot klāt jaunu kultūru un jaunu valodu. Jaunās valodas apguve kļūst straujāka, ja ir stingrs pamats dzimtajā valodā.

Pētījuma empīriskā daļā tika analizēti latviešu skolu skolēnu un krievu valodas skolotāju viedokļi, salīdzinājuma aspektā.

Teorētiskajā daļā bija aplūkots ieskats vēsturē, un līdz ar to var teikt, ka Latvijas mērķis ir īstenot demokrātijas pamatus, tādējādi valsts tiecas uz vienu nacionālo identitāti. Latviešu valodas zināšanas ir priekšrocība, tomēr Latvijas teritorijā vēsturiski ir liels skaits krievvalodīgo iedzīvotāju. Mūsdienās zināšanu pārbaudes latviešu valodā un augstākās izglītības noslēguma eksāmeni latviešu valodā uzsver latviešu valodas statusu no valdības viedokļa. No tā izriet, ka visiem skolēniem jābūt pamatlīmenim latviešu valodā (ja runa ir par mazākumtautībām), jo pakāpeniski notiek pāreja uz izglītību valsts valodā. Tāpēc ir svarīgi iekļauties integrācijas procesā izglītības jomā. Tā balstās uz atzītām vērtībām un sociālkultūras savstarpējo atkarību. Integrācija nav iespējama bez dialoga, īpaši demokrātiskā sabiedrībā. Demokrātijas pozitīvā puse – diskutējot un izsakot savu viedokli, puses vienojas par dažādiem svarīgiem nosacījumiem un aspektiem, piemēram, morāles vērtībām, mērķiem, sabiedrības kārtību, un tādējādi, interpretējot informāciju tā, lai abas puses būtu iesaistītas. Integrāciju vēl var uzskatīt par mācību plāna starppriekšmetu

mācības jeb kopīgas mācības. Šo mācību laikā uzsvars tiek likts uz starpkultūru dialogu, kā arī vairākumtautības un mazākumtautības spēju sadarbības.

Kopš 20.gs. beigām valsts izglītības reformas bija virzītas uz vienu mērķi – atjaunot latviešu valodu izglītības iestādēs, toties vēlāk reforma tika pārskatīta un latviešu valoda palika par galveno nosacījumu krievu skolēnu integrācijas procesā Latvijā. Un kopš 90.gadiem izglītības politika orientēta uz pakāpenisku pāreju uz valsts valodu. Bilingvālā izglītība ir solis pret integrāciju valsts ietvaros, kā arī bilingvālā pieeja ir būtiska mūsdienu daudzvalodu sabiedrībā. Autore, balstoties uz anketēšanas rezultātiem, uzskata, ka pamatizglītība dzimtajā valodā palīdz skolēniem attīstīt otrās svešvalodas zināšanu pamatu, un tas jādara visas skolas laikā. Skolēni, kas pārvalda divas valodas – dzimto un otro valodu, attīsta savas iespējas gan Latvijas kontekstā, gan ārpus valsts.

Mūsdienu valodas situācija ir tāda, ka vēsturiski, pēc neatkarības atgūšanas, krievu valoda kļuva par mazākumtautību valodu Latvijas teritorijā, tomēr krievvalodīgo iedzīvotāju skaits ir liels, no kā ir secināts, ka krievu valoda kā otrā svešvaloda palīdz latviešu skolēniem sasniegt mērķus – sazināties ar citiem cilvēkiem, darba un karjeras īstenošanā, pašattīstīties, un tie ir svarīgi nosacījumi, kurus apstiprināja empīriskās daļas izpēte un analīze.

Apgūstot svešvalodas un sekmējot dzimtās un valsts valodas apguvi, notiek daudzvalodības personības attīstība. Nozīmīga loma skolēna dzīvē ir personības izaugsme un izglītības apguve, kuri stimulē kultūras un valodu apguvi. Mūsdienās daudzi jaunieši par saziņas līdzekli izmanto angļu valodu, tomēr Latvijā krievu valodas zināšanas izmanto ikdienā biežāk, jo skolēni sastopas ar dzīvās komunikācijas situācijām. Bērnu bilingvālā audzināšana izriet no ģimenes situācijas, kas tālāk palīdz visās dzīves jomās, it īpaši izglītībā, kur ir prestiži izmantot daudzvalodīgu literatūru savā darbībā. Var droši apgalvot, ka latviešu skolu skolēni redz perspektīvas un karjeras iespējas nākotnē Latvijā, mācot skolā krievu valodu.

Latvijas teritorijā krievvalodīgiem iedzīvotājiem valoda atšķiras no krievu valodas Krievijā, un tādējādi var apgalvot, ka krievu valodai Latvijā ir pašai savas bagātīgas tradīcijas un krieviski runājošie iedzīvotāji integrējas Latvijas sabiedrībā, līdz ar to kļūstot par bilingvāliem. Skolēniem jāsaprot, ka valodu apguve ir svarīgs nosacījums pasaules mērogā, jo cilvēks tādējādi pašrealizējas un gūst priekšrocības darba tirgū.

Viena no aktuālākajām tēmām mūsdienās – parādīt valsts valodu, kā līdzekli visu Latvijas iedzīvotāju integrācijas procesā, neatkarīgi no statusa. Ir vērtīgi, lai mājās skolēniem būtu iespēja lietot otro valodu, tādējādi padziļinot un praktizējot iegūtās zināšanas, kas tiek mācītas skolā. Kā rezultātā, latviešu skolēniem, kas pārzin krievu valodu ir augstāka konkurētspēja darba tirgū valodas prasmju dēļ.

Attiecīgi mūsdienu valodas situācijai medijos, var droši teikt, ka jebkurš skolēns 2018 gadā māk izmantot informāciju tehnoloģijas un līdz ar to masu saziņas līdzekļi atvieglo piekļūšanu informācijai, kā arī mājaslapās nereti piedāvā izvēlēties valodu (biežāk krievu valoda, retāk angļu valoda), kas atvieglo nepieciešamās informācijas meklēšanu. Vienīgi, mūsdienīgie skolēni daudz laika pavada interneta vidē un, ja nepietiek bilingvālo prasmju, var gadīties arī valodu sajukums, kas var ietekmēt svešvalodu apguvi mācību procesā. Vecākiem un skolotājiem jāpalīdz skolēniem atrast nepieciešamo risinājumu.

Latvijas pilsoņa identitāti var attīstīt jebkurā valodā, bet kultūras identitāte ir vairāku savstarpēji mijiedarbošos faktoru rezultāts, īpaša loma ir sociālo kontaktu lomai ģimenē, skolā, masu saziņas līdzekļu un sabiedriskās domas nozīmei, darba dzīves un veiksmīgas pašrealizācijas perspektīvai.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS:

1. Advisory comitee on the Framework Convection for the Protection of National Minorities, Pieejams: <https://www.coe.int/en/web/minorities/advisory-committee> sk.: 08.05.2018
2. **Akopova A., Maslo I.** *No zināšanām uz kompetentu darbību*, Rīga: LU Akadēmiskais Apgāds, 2006, 186.lpp.
3. **Alijevs R., Kaže N.** *Bilingvālā izglītība : teorija un dzīve*, Rīga: Retorika, 2001, 367.lpp.
4. **Andersone R., Kestere I., Rutka L.** *National Minority Education: Historical Experience and Contemporary Issues of Latvia*, Naukovi zapysky, Series pedagogical and historical sciences, Vol.127, National Pedagogical Dragomanov University, 2015, pp.254-275.
5. **Balama V.** *Starpkultūtu komunikatīvās kompetences veidošanās studiju procesā: augstskolas pedagoģija*, promocijas darbs, Rīga: Latvijas Universitāte, 2007, 162.lpp.
6. Centrālās statistikas pārvalde, *Tautas skaitīšana*, Informatīvais apskats, 2011. Pieejams: <http://www.csb.gov.lv/statistikas-temas/tautas-skaitisana-28290.html> (skatīts 20.05.2018.).
7. Centrālā statistikas pārvalde, 2013. Pieejams: <http://www.csb.gov.lv/notikumi/85-skolenu-macas-svesvalodas-95-pieauguso-zina-vismaz-vienu-svesvalodu-39154.html> (skatīts 20.05.2018.).
8. Centrālās statistikas pārvalde, Latvijas statistikas atlases, 1938. Pieejams: <http://www.csb.gov.lv/statistikas-temas/iedzivotaji-ticiba-tautiba-uc-tema-32901.html> (skatīts 11.5.2018.).
9. Centrālā statistikas pārvalde, Latvija. Galvenie statistikas rādītāji, 2017. Pieejams: http://www.csb.gov.lv/sites/default/files/nr_03_latvija_galvenie_statistikas_raditaji_2017_17_00_lv.pdf (skatīts 18.05.2018.).
10. Ceturtā tautas skaitīšana Latvijā 1925.gadā, Rīga, 1925, 286.-287.lpp.
11. Ceturtā tautas skaitīšana Latvijā 1935. gadā, Rīga, 1936. 287.lpp
12. **Dedze I., Ozoliņa M.** *Bilingvālā izglītība Latvijā: starptautiskā ekspertīze*, Rakstu krājums, Rīga: Sorosa Fonds-Latvija, 2002, 208.lpp
13. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, Reģionu komitejas atzinums “Vēsturisku lingvistisko minoritāšu aizsardzība un attīstība saskaņā ar Lisabonas līgumu”, 2011. Pieejams:<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:52010AR0400> (skatīts 20.05.2018.).
14. Ekonomikas sadarbības un attīstības organizācija, Valsts izglītības politikas analīze – Latvija. Ekspertu ziņojums, 2000. Pieejams: <http://viaa.gov.lv/files/news/521/oecdaug8.pdf> (skatīts 18.05.2018.).
15. European Commission/EACEA/Eurydice, 2015 Valsts pārbaudes darbi svešvalodās Eiropas skolās An Overview of National Tests in Europe – 2014/15, Svešvalodu apguve skolās 2014/15,

- Eurydice ziņojums, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015. Pieejams: http://viaa.gov.lv/library/files/original/Svesvalodu_apguve_skol_s.pdf (skatīts 18.05.2018.).
16. Eurydice, Eiropas komisija, Pamatdati par valodu mācīšanu, 2005. Pieejams: http://www.aic.lv/ar/gramatas/KD_valodas2005.pdf (skatīts 01.05.2018.).
17. **Golubeva M.** *Latviešu valodas apguves valsts programma*, Gada pārskats 2003, Rīga: LVAVP, 2004, 27.lpp.
18. Grozījumi Ministru kabineta 2013. gada 17. decembra noteikumos Nr. 1510 "Valsts pārbaudījumu norises kārtība", 2017. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/292826-grozijumi-ministru-kabineta-2013-gada-17-decembra-noteikumos-nr-1510-valsts-parbaudijumu-norises-kartiba>
19. **Hacsi T.** *Children as Pawns: The politics of education reform*, Cambridge, Massachussets: Harvard University Press, 2002, 214 pp.
20. **Koķe T., Krūze A., Markus D.** *Izglītība izaugsmei: pagatne, tagadne un nākotne*, zinātnisko rakstu krājums, Rīga, 2011. 291.lpp.
21. **Krūze A., Ķestere I.**, red. *Pedagoģijas vēsture. 15 jautājumi*. Zinātnisku rakstu krājums / **Vediščeva J., Ķestere I.** *Mazākumtautību izglītība: autonomija u.c. jautājumi Latvijā (1918 – 1940)*, Rīga: RaKa, 2010, 298.lpp.
22. Latvijas Republikas Tiesībsargs, *Bilingvālā izglītība*, Rīga, 2014. Pieejams:http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/legacy/Bilingvala%20izglitiba_2014.pdf (skatīts 18.05.2018.).
23. Latvijas Republikas ārlietu ministrija, Īstenoto reformu rezultāti, 2015. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/arpolitika/sabiedribas-integracija-latvija/mazakumtautibu-izglitiba-latvija/istenoto-reformu-rezultati> (skatīts 11.05.2018.).
24. Latvijas Republikas Kultūras ministrija, Nacionālā identitāte, pilsoniskā sabiedrība un integrācijas politikas pamatnostādnes. Pieejams: <https://www.km.gov.lv/lv/integracija-un-sabiedriba/mazakumtautibas/dokumenti> (skatīts 11.05.2018.).
25. Latvijas Republikas Ārlietu ministrija, Mazākumtautību izglītības ieviešana, 2014. Pieejams: <http://www.mfa.gov.lv/arpolitika/sabiedribas-integracija-latvija/mazakumtautibu-izglitiba-latvija/mazakumtautibu-izglitibas-ieviesana> (skatīts 20.04.2018.).
26. Latvijas Sabiedriskie Mediji, "Valsts tērē resursus krievu valodas mācīšanai, bet skolēni nespēj uzturēt pat vienkāršu sarunu", 2017. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/valsts-tere-resursus-krievu-valodas-macisanai-bet-skoleni-nespej-uzturet-pat-vienkarsu-sarunu.a221410/> (skatīts 20.05.2018.).
27. Latviešu valsts aģentūra, Valodas situācija Latvijā: 2004-2010, Rīga: LVA, 2012, 63.lpp. Pieejams: <http://www.izm.gov.lv/images/statistika/petijumi/30.pdf> (skatīts 11.05.2018.).

28. Latviešu valsts aģentūra, Valodas situācija Latvijā: 2010–2015, Sociolingvistisks pētījums. zin. red. L. Lauze, atb. red. G. Kļava. Rīga: LVA, 2016, 270 lpp. Pieejams: https://valoda.lv/wp-content/uploads/docs/Petijumi/Sociolingvistika/VSL_2015_web.pdf (skatīts 11.05.2018.).
29. **Libkovska U.** *Skolēnu profesionālo interešu pilnveides vadība karjeras izglītībā Latvijā*, promocijasdarbs, Rīga: Latvijas Universitāte, 2012, 110.lpp.
30. **Kaktiņa K.** Likumprojekta “Par Vispārējo konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību” anotācija, 2005. Pieejams: http://helios-web.saeima.lv/bi8/lasa?dd=LP1225_0#d (skatīts 18.05.2018.).
31. Likumprojekts “Grozījumi Izglītības likumā”, 2018. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/298097-grozijumi-izglitibas-likuma> (skatīts 18.05.2018.).
32. Likumprojekts “Grozījumi Izglītības likumā”, Nr. 90/TA-90, 2018. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/7B8DDBC2C3F43C3FC2258226002B19FD?OpenDocument> (skatīts 20.05.2018.).
33. Ministru kabineta noteikumi Nr.1510, Valsts pārbaudījumu norises kārtība, 2013. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/263462-valsts-parbaudijumu-norises-kartiba> (skatīts 11.05.2018.).
34. “Pamatrādītāji par valodu mācīšanu Eiropas skolās 2012” (Key Data on Teaching Languages at School in Europe 2012), Eiropas Komisija, Eurydice, 2012. Pieejams: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/143LV_HI.pdf (skatīts 23.03.2018.).
35. “Pamatdati par svešvalodu mācīšanu Eiropas skolās” (Key Data on Teaching Languages at School in Europe 2017), Eiropas Komisija, Eurydice, 2017. Pieejams: http://viaa.gov.lv/library/files/original/VIAA_Svesvalodu_macisana_galveno_faktu_buklets.pdf (skatīts 23.03.2018.).
36. Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments sadarbībā ar Latvijas Cilvēktiesību centru Eiropas Komisijas programmas „Nevalstiskais sektors un vietējās pašvaldības – Sabiedrības apziņas paaugstināšana par attīstības un izglītības jautājumiem attīstībai Eiropā” ietvaros, “Materiāls darbam ar jauniebraucēju un reemigrantu bērniem izglītības iestādēs; Rīgas skolu pieredze”, Rīga, 2017.
Pieejams:http://www.iksd.riga.lv/upload_file/IKSD_pievienotie/0_2017/10_2017/booklet_gala.pdf (skatīts 20.05.2018.).
37. **Rubene Z., Krūmiņa A., Vanaga I.** *Ievads mediju pedagoģijā*. Rīga: RaKa, 2008, 207.lpp.
38. **Rubene Z.** Mediju pedagoģija. Materiāls izstrādāts ESF Darbības programmas 2007. - 2013. gadam „Cilvēkresursi un nodarbinātība” prioritātes „Izglītība un prasmes” pasākuma „Profesionālajā izglītībā iesaistīto pedagogu kompetences paaugstināšana” Latvijas Universitātes

realizētā projekta „Profesionālajā izglītībā iesaistīto vispārīzglītojošo mācību priekšmetu pedagogu kompetences paaugstināšana” ietvaros, 2010.

Pieejams: <http://profizgl.lu.lv/mod/book/view.php?id=18078&chapterid=3830> (skatīts 20.05.2018.).

39. **Saleniece J.** *Latvijas Republikas skolu politika (1918-1934)*. Daugavpils, Saule, 2002, 191.lpp.
40. **Skujenieks M.** red. *Latvijas kultūras statistika 1918– 1937*, Rīga: Valsts statistikas pārvalde, 1938, 194.lpp.
41. **Staris A., Ūsiņš V., Žukovs L.** *Skolas un izglītība Latvijā (1900-1920)*. Rīga: “RaKa”, 2000, 155.lpp.
42. **Staris A.** *Skolas un izglītība Rīgā no sendienām līdz 1944.gadam*. Rīga: Lielvārds, 2000, 205.lpp.
43. **Steiner-Khamsi G.** *Cultural Recognition or Social Redistribution: Predicaments of Minority Education* / **Iram Y., Wahrman H.**, eds. *Education of Minorities and Peace Education in Pluralistic Societies*. Westport, CT: Praeger, 2003
44. **Tiļļa I.** *Pusaudžu sociālkultūras kompetences pilnveide otrās svešvalodas mācību procesā*. Promocijas darbs, Rīga : Latvijas Universitāte, 2003, 250.lpp.
45. **Tiļļa I.** *Sociālkultūras mācīšanās organizācijas sistēma*. Rīga: “RaKa”, 2005, 295.lpp.
46. **Vediščeva J.** *Basic Education for Minorities in Latvia (1918– 1940)*. Summary of the Doctoral Theses. Rīga: Latvijas Universitāte, 2011, p.69
47. *Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību*, Strasbūra, 1995. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1282> (skatīts 20.05.2018.).
48. **Volkovs V.** *Krievi Latvijā*. Rīga : Latvijas ZA Filoz. un sociol. inst., 1996, 142.lpp.
49. **Volkovs V.** *Culture autonomy and Russians in Latvia (1918 –1940)* / Cimdiņa A. and Honovs D., eds. *Latvia and Latvians. A People and a State in Ideas, Images and Symbols*. Riga: Zinātne, 2010
50. **Watt, H. G., Richardson P. W.** *Motivational Factors Influencing Teaching as a Career Choice: Development and Validation of the FIT-Choice Scale*. *The Journal of Experimental Education*, No 75 (3). Heldref Publications, 2007,167–202 pp.
51. **Солнцева, Г. Н. Смолян, Г. Л.** «Принятие решений в ситуации неопределенности и риска (психологический аспект)», Проблемы управления риском и безопасностью, Труды Института системного анализа РАН, УРСС М, том 41, 2009, с. 266-280

PIELIKUMI

1. pielikums. Daļēji strukturētā intervija ar vecākiem par pirmsskolas vecuma bērnu mediju lietošanas paradumiem (fragmenti).

Intervijas datums un laiks: 27.aprīlis 2017.gads un laiks 23:07

Respondents:

- Dzimums

vīrietis

- Vecums

44

- Izglītība

Vidējā speciālā: pavārs

- SES - ienākumi uz cilvēku ģimenē (aptuveni simtos)

3000 EUR

- Bērna dzimums

meitene

- Bērna vecums

4 gadi

1. Pastāstiet, lūdzu, par sava bērna mediju (dators, mobilais telefons, planšete, TV, Xbox utt.) lietošanas paradumiem! Kādus medijus viņš ikdienā lieto?

Tā, nu, principā lieto tikai televizoru un tā kā principā... *Televīzoru lietojam tikai tāpēc, lai bērns iemācītos angļu valodu un krievu valodu, jo mums no rīta pusstundu skatās multfilmas angļu valodā un vakarā pusstundu skatās multfilmas krievu valodā. Jā.., bet nu jā, tikai, tikai multfilmas. Planšeti ļoti reti reizi iedodam, tikai noskatīties kaut kādu īpašu multenīti no mūsu vecajiem laikiem tā un, un, un...* Un telefonu, telefonu tu paņem kadreiz no mammas, teiksim, kaut kādas filmas uztaisīt, kaut ko tur sākusī man sūtīt visādus ķeburus uz izziņām... Tieši whatsapp'ā un tā kā viņai sagādā prieku aizsūtīt bildes, aizsūtīt ķeburus tur, teiksim, tā bet nu jā... Jā, nu, principā, televizors tika tikai tāpēc, lai bērni, bērni iemācītos, teiksim, krievu un angļu valodu.

...

7. Un kādēļ pirmsskolas vecumā bērniem būtu jāattīsta viņu prasmes darboties ar medijiem?

Nū, es domāju līdz pirmsskolas vecumam vispār nevajag neko attīstīt, bērnam, ir jāpriecājas noteikti ir (nopūtās, neskaidri) ...

...

Bet vairākoties savā brīvajā laikā viņa kaut ko pati tur dara, zīmē... Nelieto tehnoloģijas?

Nē, nē, vispār, principā, nekādas tehnoloģijas nav. Visu zīmē, līme, griež, puzzles liek. Nu, tā, viņai patīk vairāk staigāt pa dabu, vākt zarus un nest mājās, principā... *Un tad vēl viņai multenes patīk. Tur viņa mācās tiešām krievu valodu un angļu valodu. Krievu valodu trīs-divu gadu vecumā mazā skaitīja līdz desmit. Un audzinātāja bērnudārzā teica, ka viņai esot ļoti laba izruna, teiksim, ka domā ka mājās ir krievu tautības cilvēks, bet viņa televizorā vienkārši to dzird un atmiņā saglabājas, viņā diezgan labi izrunā vārdiņus (neskaidri) ...*

Tā kā laba ietekme no medijiem, nu, tādiem, pagaidām?

Jā, tikai tāpēc es saku, tas televizors bija nopirkts, tikai tāpēc, principā, ka, lai bērns iemācītos angļu valodu un krievu valodu, kas, principā, ir primārās šeit uz vietas. Tā, principā, televizors ne būtu pirkt...Tā kā paši mēs ļoti maz skatāmies kaut ko tur...Katrā ziņā cenšamies neskatīties. Pat noteikti telefonā rakājos...

...

Paldies par atvēlēto laiku!

2. pielikums. Pirmā latviešu skolu skolēnu anketēšana (pamatskola; vidusskola).

Anketu pildīja elektroniski.

Labdien!

Aicinu Jūs piedalīties aptaujā par Latvijas Universitātes maģistra darbu "Krievu valodas kā otrās svešvalodas izvēles faktori latviešu skolās". Jūsu viedoklis ir ļoti svarīgs! Lūdzu novērtēt savas zināšanas šajā jomā.

Anketa ir anonīma un dati tiks izmantoti apkopotā veidā.

Atbildes atsevišķi netiks analizētas.

* Nepieciešams

1. Katrā rindīnā atzīmējiet tikai **vienu variantu (x)**.

	Krievu valoda	Latviešu valoda	Angļu valoda	Cita valoda
Kāda ir Jūsu dzimtā valoda?				
Kādā valodā Jūs domājat?				
Kādu valodu izmantojat, sarunājoties ģimenes lokā?				

2. Kādās valodās Jūs runājat brīvi?

Atzīmējiet **visus atbilstošos variantus (x)**

Latviešu valodā	
Krievu valodā	
Angļu valodā	
Vācu valodā	
Citā valodā	

3. Ja izvēlējāties atbildi "Citā", tad lūdzu norādiet, kāda:

4. Kādās valodās Jūs varat saprast sarunbiedru?

Atzīmējiet tikai **vienu variantu (x)**.

Latviski, krieviski, angļiski	
Latviski un krieviski	
Tikai latviski	
Tikai krieviski	
Tikai angļiski	
Citās valodās	

5. Kādās valodās lasāt avīzes, žurnālus, publikācijas internetā?

Atzīmējiet **visus atbilstošos variantus (x)**

Latviešu valodā	
Krievu valodā	
Angļu valodā	
Citās valodās	

6. Kādas valodas Jūs izmantojat, lai sarunātos ar cilvēkiem uz ielas, veikalā, internetā?

Atzīmējiet **visus atbilstošos variantus (x)**

Krievu valodā	
Latviešu valodā	
Angļu valodā	
Vācu valodā	
Franču valodā	
Citā valodā	

7. Kādas svešvalodas Jūs mācāties skolā?

Atzīmējiet **visus atbilstošos variantus (x)**

Krievu valodu	
Angļu valodu	
Franču valodu	
Vācu valodu	
Citu valodu	

8. Kur Jūs lasāt krievu valodā?

Atzīmējiet **visus atbilstošos variantus (x)**

Tikai tekstus, ko uzdod krievu valodas skolotājs	
Daiļliteratūru	
Izkaidējošus materiālus	
Ziņas (laika ziņas, sporta ziņas utt.)	
Informatīvus ziņojumus (paziņojumus, afišas, izkārtnes, reklāmas)	
Jokus	
Zinātnisku literatūru	

Citas: _____

9. Vai izmantojat paligmateriālus, lai lasītu citā valodā (vārdnīcas, rokas grāmatas)?

Atzīmējiet tikai **vienu variantu (x)**.

Jā, bieži	
Jā, reti	
Nē	

10. Kur Jūs izmantojat krievu valodas zināšanas?

Atzīmējiet tikai **vienu variantu (x)**.

Tikai krievu valodas stundā vai pildot mājas darbus krievu valodā	
Stundās un papildus ārpus skolas	
Neizmantoju	
Neizmantoju, jo mācos citu svešvalodu	

11. Kāds ir Jūsu mērķis, apgūstot krievu valodu kā svešvalodu?

Atzīmējiet tikai **vienu variantu (x)**.

Saprast valodu un brīvi sarunāties ar citiem	
Saprast valodu, sarunāties un pareizi rakstīt	
Saprast valodu, sarunāties, pareizi rakstīt un ātri lasīt	
Nezinu	
Mācos citu svešvalodu	

12. Vai Jūs mācāties krievu valodu kā svešvalodu, lai attīstītu karjeras iespējas Latvijā?

Atzīmējiet tikai **vienu variantu (x)**.

Jā, krievu valoda ir nepieciešama Latvijā un ārpus tās	
Nē	
Nezinu	
Mācos citu svešvalodu	

13. Kādas karjeras iespējas Jūs gribat īstenot, mācoties krievu valodu? *

Atzīmējiet tikai **vienu variantu (x)**.

Labi apmaksāts darbs Latvijā	
Mācos krievu valodu sev	
Strādāt/mācīties citā valstī	
Cits	
Mācos citu svešvalodu	

14. Ja Jūs izvēlējāties variantu "Cits", tad paskaidrojiet savu izvēli:

15. Kādu iemeslu dēļ Jūs izvēlējāties mācīties krievu valodu kā otro svešvalodu skolā?

Atzīmējiet **visus atbilstošos variantus (x)**

Vecāki lika	
Pats izvēlējos perspektīvu dēļ	
Visi izvēlējās un es pievienojos	
Man bija vienalga, kādu valodu apgūt	
Krievu valodu ir vieglāk iemācīties nekā citas svešvalodas	
Krievu valoda man ir nepieciešama tālāk izglītībā\darbā	
Mana ģimenē runā krieviski un latviski, tāpēc izvēlējos to, ko labāk zinu	
Lai komunicētu ar citiem cilvēkiem	
Nezinu	
Mācos citu svešvalodu	

Cits: _____

16. Kā Jums šķiet vai Latvijā krievu valoda konkurē ar angļu valodu? *

Atzīmējiet tikai **vienu variantu (x)**.

Jā	
Nē	
Nezinu	

17. Ja Jūs atbildējāt uz iepriekšējo jautājumu "Jā", tad paskaidrojiet savu izvēli: *

18. Vai ir iespējams iemācīties krievu valodu (vai citu svešvalodu) mācoties skolā?

Atzīmējiet tikai **vienu variantu (x)**.

Jā	
Nē	
Jā, bet tikai ja mācībās izmanto papildus materiālus ārpus krievu (citas) valodas stundām	
Jā, bet sarunājoties krieviski (citā svešvalodā) ar cilvēkiem ārpus skolas	
Ir atkarīgs no skolotāja (mācību materiāli, vairāk praktisku uzdevumu)	
Ir atkarīgs no skolēna vēlmes	

Paldies!

3. pielikums. Otrā latviešu skolu skolēnu anketēšana “Krievu valodas kā otrās svešvalodas izvēles nosacījumi” (vidusskola).
Anketu pildīja elektroniski.

Labdien!

Aicinu Jūs piedalīties aptaujā par Latvijas Universitātes maģistra darbu "Krievu valodas kā otrās svešvalodas izvēles nosacījumi latviešu skolās". Jūsu viedoklis ir ļoti svarīgs! Lūdzu novērtēt savas zināšanas šajā jomā.

Anketa ir anonīma un dati tiks izmantoti apkopotā veidā.

Atbildes atsevišķi netiks analizētas.

1. Dzimums

Sieviešu	
Vīriešu	

2. Vecums:

3. Kāda ir Jūsu dzimtā valoda?

Latviešu valoda	
Krievu valoda	
Cita valoda	

4. Kādu valodu izmantojat, sarunājoties ģimenes lokā?

Atzīmējiet visus atbilstošos variantus.

Latviešu valodu	
Krievu valodu	
Citu valodu	

5. Kādās valodās Jūs runājat brīvi?

Atzīmējiet visus atbilstošos variantus.

Latviešu valodā	
Krievu valodā	
Angļu valodā	
Citā valodā	

6. Kādās valodās Jūs varat saprast sarunbiedru?

Latviski, krieviski, angļiski	
Latviski un krieviski	
Tikai latviski	
Tikai krieviski	
Tikai angļiski	

7. Pēc kāda nosacījuma Jūs izvēlējāties mācīties krievu valodu kā otro svešvalodu skolā?

Vecāki lika	
Pats izvēlējos perspektīvu dēļ	
Visi izvēlējās un es pievienojos	
Mana ģimenē runā krieviski un latviski, tāpēc izvēlējos to, ko labāk zinu	
Krievu valoda man ir nepieciešama tālāk izglītībā\darbā	

8. Kāds ir Jūsu mērķis, apgūstot krievu valodu kā otro svešvalodu?

Saprast valodu un brīvi komunicēt ar citiem	
Tikai karjeras/darba kritēriju dēļ	
Lai runāt brīvi ģimenes lokā	

9. Kur Jūs izmantojat krievu valodas zināšanas?

Tikai krievu valodas stundā vai pildot mājas darbus krievu valodā	
Stundās un papildus ārpus skolas	
Neizmantoju	

10. Kādas iespējas dzīvē Jums palīdz īstenot krievu valodas zināšanas uz doto brīdi un nākotnē?

11. Vai Jūs mācīties krievu valodu kā otro svešvalodu, lai attīstītu karjeras iespējas Latvijā?

Jā, krievu valoda ir nepieciešama Latvijā un ārpus tās	
Nē, krievu valoda man nebūs vajadzīga	

12. Vai ir iespējams iemācīties krievu valodu kā otro svešvalodu mācoties skolā?

Jā	
Jā, bet tikai ja mācībās izmanto papildus materiālus ārpus krievu valodas stundām	
Jā, bet sarunājoties krieviski ar cilvēkiem ārpus skolas	
Nē	
Ir atkarīgs no skolotāja (mācību materiāli, vairāk praktisku uzdevumu)	
Ir atkarīgs no skolēna vēlmes	

Paldies par atsaucību!

4. pielikums. Krievu valodas skolotāju anketēšana.

Anketu pildīja elektroniski.

Labdien!

Aicinu Jūs piedalīties aptaujā par Latvijas Universitātes maģistra darbu "Krievu valodas kā otrās svešvalodas izvēles faktori latviešu skolās". Jūsu viedoklis ir ļoti svarīgs!

Anketa ir anonīma un dati tiks izmantoti apkopotā veidā.
Atbildes atsevišķi netiks analizētas.

* Nepieciešams

1. Dzimums:

Sieviete	
Vīrietis	

2. Kāda ir Jūsu dzimtā valoda?

Atzīmējiet tikai **vienu variantu (x)**.

Krievu valoda	
Latviešu valoda	
Cita valoda	

3. Kādās valodās Jūs runājat brīvi?

Atzīmējiet **visus atbilstošos variantus (x)**

Latviešu valodā	
Krievu valodā	
Angļu valodā	
Citā valodā	

4. Kāds, jūsuprāt, ir labākais vecums svešvalodas apmācības uzsākšanai?

5. Kādi, jūsuprāt, ir motīvi skolēniem, kuri mācās krievu valodu (vai citu) kā svešvalodu? *

6. Kādas mācību metodes Jūs visbiežāk izmantojat stundas laikā? *

Atzīmējiet **visus atbilstošos variantus (x)**

Individuālais darbs	
Frontālais darbs (skolotājs vada un ir tiešā saskarsmē ar visiem attiecīgās klases skolēniem)	
Kooperatīvā mācīšanās (skolēni, izmantojot materiālus, kolektīvi mēģina nonākt pie galarezultāta)	
Projektu metode	
Situāciju analīze	
Grupu darbs	
Diskusijas/debates	
Argumentētā eseja	
Darbs ar tekstu	
Brīvais raksts	
Vizualizēšana	
Saruna/dialogs	
Cita metode	

7. Ja Jūs izvēlējāties variantu "Cita metode", tad paskaidrojiet kāda:

8. Vai skolēni aktīvi darbojas mācību stundas laikā?

Atzīmējiet **visus atbilstošos variantus (x)**

Jā, bieži uzdod jautājumus	
Nē, reti uzdod jautājumus	
Aktīvi piedalās diskusijās un grupu darbos	
Brīvi runā un atbild uz skolotāja jautājumiem	
Labprāt sadarbojas gan ar skolotāju, gan ar klasesbiedriem	
Klausās, bet nerunā	
Nav vēlmes sadarboties	
Cits	

9. Ja Jūs izvēlējāties variantu "Cits", tad paskaidrojiet savu izvēli:

10. Ar kādām grūtībām sastopaties mācību procesā? *

11. Vai ir iespējams iemācīt krievu valodu (vai citu svešvalodu) skolas mācību laikā?

Atzīmējiet tikai **vienu variantu (x)**.

Jā	
Nē	

12. Lūdzu, paskaidrojiet savu izvēli ("Jā/Nē, tāpēc ka... ") :

13. Kā Jums šķiet vai Latvijā krievu valoda konkurē ar angļu valodu?

Atzīmējiet tikai **vienu variantu (x)**.

Jā	
Nē	
Nezinu	

14. Ja Jūs atbildējāt uz iepriekšējo jautājumu "Jā", tad paskaidrojiet savu izvēli:

15. Vai Jūs pavadījāt kādu laiku no mācāmajā valodā runājošām valstīm?

Atzīmējiet tikai **vienu variantu (x)**.

Jā	
Nē	

Paldies!